పార్వతీదేవి.

చిన్నారిజాబిల్లి సేసఁఱొప్పెదపువ్వు
మెట్టరాచబిడ్డారు పుట్టినిల్లు
మగనిసాపేను నేమపుటొలగపుమిద్ద
కలువలజవరాలు చెలిమిబోటి
తెలిఁగంటికల్కి ముద్దియ లాడిగపుచెలుల్
కడిఁదిబొబ్బ మెకంబు కత్తలాని
యామటేనుఁగు మోముసామి ముద్దుపట్టి
జక్కరవిరిఁబోడి సవతిమిన్న

గాఁగ జగములు గడితంపుఁగనికరంపుఁ
బెంపు రాణింప నెపుడు పాలింపుచుండు
సర్వమంగళ మాకు నఖర్వసర్వ
మంగళావాప్తి నొదవఁగూర్చి మనచుఁగాత.

కూచిమంచి. తిమ్మకవి.

గృహలక్ష్మి.

వరునివచనము

కన్యా! శుచిమూర్తియగు అగ్నిదేవుడు మనయెదుట ప్రజ్వరిల్లుచున్నాడు. వాక్పరిశుద్ధిగల మునీశ్వరులు వివాహవేదికచుట్టును ఉపవిష్టులై యున్నారు. వీరిసన్నిధానమున మనము వివాహకర్మమున బంధితుల మగుచున్నాము. మన ఇరువురి హృదయములు ప్రవాహనీరములవలె నిర్మలములును గిరికందరములవలె శాంతిమంతములును అయి మేళవింపు నొందుగాక! ప్రాణమునకు వాయువునట్లు మనము ఇరువురమును పరస్పర సహాయ్యులమై యుందుముగాక! ప్రపంచమునకు దైవసహాయ్యమట్లు మనము ఉభయులమును ఒకరికొకరము సహాయ్యులము అగుదముగాక! గురువు శిష్యులయట్లు మనము ఇద్దఱమును ఒకరికొకరము జ్ఞానోపదేశికులమై పరస్పరప్రేమానుబంధమున ఈలోకమున జీవయాత్ర సల్పుదముగాక!

ఓ సఖీ! పూజ్యమూర్తుల సన్నిహితమున నీపాణిని గ్రహించుచున్నాను. నీవు నావలన లోకమును వెలయింపగల సంతతిని పొంది ధనకనకవస్తువాహనపూర్వకమైన నాశ్రీలన్నిటికిని రాణివై మెలగెదవుగాక! వహ్నిసాక్షికముచేనైన మన ఈస్నేహము ఎప్పటికిని విఛ్ఛిత్తి నొందకుండుగాక!

ఓ అర్ధాంగీ! కరుణాసింధువగు భగవానుడు నిన్ను నాకు ప్రసాదించినాడు. నీవు నాకు బలముగా, నాశరీరములో శరీరముగా నా కాధారభూతమై యుందువుగాక! 'నూటి

మీద నూరేండ్లు' పవిత్రప్రేమతో నీవు నన్ను అనుసరించుదువుగాక! ఎల్లవేళల నీవు నా పార్శ్వవర్తినివై మెలగదవు గాక!

ఓ కులలక్ష్మి! వంశాభివృద్ధినికోరి నేను సౌందర్యవంతురాలవయిన నిన్ను భార్యనుగా పరిగ్రహించుచున్నాను. నీవును అట్లే కులాభివృద్ధినికోరి నన్ను భర్తనుగా పరిగ్రహింపుము. లెస్సగా విచారణచేసి నిన్ను నేను స్వీకరించుచున్నవిధముననే నీవును నన్ను చక్కగా విచారణచేసి వరియింపుము. నేను నిన్ను నిశ్చలప్రేమతో తిలకించుచున్నవిధముననే నీవును నన్ను నిశ్చలప్రేమతో తిలకింపుము. నీవు ఋగ్వేదమువంటిదానవు. నేను సామవేదము వంటివాడను. నీవు భూమివంటిదానవు. నేను సూర్యునివంటివాడను. మనము పరస్పరము ప్రేమానుబంధముతో గూడి చక్కని సంతానమునుపడసి వంశాభివృద్ధి కొనలు సాగింతము.

ఓ గృహలక్ష్మి! మనసంతానము తామరతంపరయై శాఖోపశాఖలై విస్తరించి మనము ముదిసి ముప్పునబడినప్పుడు మనలను సుఖపెట్టునుగాక! మనప్రేమానుబంధము శాశ్వతమును పరస్పరానుకూల్యముగలదియును నగుగాక! ఏకహృదయులమై మనము శతవర్షములు సౌఖ్యము నొందెదముగాక! పరస్పరము కామించుచు ఒకరినొకరము నిముషమేనియు నెడబాయక చూచుకొనుచుందుముగాక! ఒకరిమాట ఒకరము తులసీదళమువలె తలదాల్చుచుందుముగాక!

ఓ హృదయేశ్వరీ! సంపూర్ణమైన హృదయాంగీకారముతో నేను నిన్ను గ్రహించుచున్నాను. ఇప్పుడు ఉన్నట్లె నీవు ఎల్లప్పుడును నాతో నుండెదవుగాక! నాపలుకులను ఏకాగ్రచిత్తవై ఎల్లవేళలశ్రద్ధగా చెవినిబెట్టెదవుగాక! సర్వలోకాధినాథుడైన పరమేశ్వరుడు నిన్ను నాయందు అనురక్తనుగాచేయునుగాక! ఆకాశమున సూర్యుడు, బ్రహ్మాండమున భూమి, భూమిని గిరులు, ఎట్లు నియతమై యున్నవో అట్లే నీవు శాశ్వతవిశ్వాసముతో నాపూర్వికులచే సంరక్షింపబడిన ఈకుటుంబమున ప్రవర్తిల్లుము. సృష్టికర్త నిన్ను నాకు ఒసగినాడు. స్థిరవిశ్వాసముతో జోడువాయక నాతో మెలగి నీవు ప్రజలను సృజియించి కులమునిలుపుము.

ఆహారమువలన ప్రాణికి జవము, జీవము, కలుగునట్లు ఆజన్మాంతమైన మనసఖ్యము వలన మనహృదయములు సత్యము, ఋజుత్వముల యందు స్థిరములై నెలకొనుగాక!

పాడగలను నేను

పెమ్మరాజు రాజగోపాలముగారు (సారస్వత సమాజము)

పాడగలను నేను భావాల దేలి
ఆడగా నేర్తు నే నానందకలన—

౧

ఈ విశాలోర్విపైనుండి ఆ వినీల
విపులగగనాంతరాళము లిపుడు నిండ
దిశల ప్రతిరావములు మించ దివ్యఘణితి
మానవులలోని దేవతామహిమ గూర్చి
లోకమున నున్న యాస్వర్గలోకమహిత
సౌఖ్య సంధానమును గూర్చి సాహసముగ
కమ్రతరముగ సత్యేచ్ఛ కంఠమెత్తి

పాడగలను నేను భావాల దేలి
ఆడగా నేర్తు నే నానందకలన—

౨

దుఃఖ సంకులపంకిల దురితలోక
వృత్తులను దోలి మానవజీవితపు మ
ధురిమ గ్రోలి క్రోలి సుఖసంభరితమైన
నతిమనోహరమైన ప్రేమార్ద్రమైన
విశ్వకల్యాణకమనీయ వివిధవిపుల
గీతికామాలికాళి సంప్రీతి గూర్చి

పాడగలను నేను భావాల దేలి
ఆడగా నేర్తు నే నానందకలన—

౩

నవయుగాగమసూచికానందమధుర
మధురజాతీయ గీతాళి భావవిహగ
మటుల సామాన్యజగతికి నందరాని
దైన యౌన్నత్యమున కేగి యద్భుతముగ
స్వేచ్ఛగా జీవయుతముగా చెలువుమీఱ
పాడగలను నేను భావాల దేలి
ఆడగా నేర్తు నే నానందకలన—

౪

హృదయకుహరాల మార్మ్రోల నిదురవోవు
మృదుల భావాల రాగాల కదిపి లేపి
జాతి యులసత్వబంధాలు సడలిపోవ
దివ్యతరమైన స్వేచ్ఛాప్రదీప్తి పైకి
కళల విరజిమ్మి దిక్కుల కలయబ్రాక
సర్వమానవభ్రాతృత్వ సరణి గూర్చి
పాడగలను నేను భావాల దేలి
అడగా నేర్తు నే నానందకలన—

శారదలేఖలు

శ్రీమతి కనుపర్తి. వరలక్ష్మమ్మగారు.

సౌభాగ్యవతియగు కల్పలతకు:

నెచ్చెలీ!

కుర్తాళం వెళ్లుటకై మేము తెంకాశీలో దిగి పురముదెస చూడగనే అపుర మంతయు నొకే తోటవలె గన్పట్టెను. అటనుండి బండిచేసుకొని ఆచ్చటికి మూడునాల్గు మైళ్లదూరములోనున్న కుర్తాళమునకు బయలుదేరితిమి. మార్గమధ్యమంతయు ఫలవృక్షములతోడను నీటికయ్యలతోడను నొప్పి తెంకాశీనుండి కుర్తాళం వఱకొకే యుద్యానవనములో వెడలినట్లుండెను. అపుడు పట్టమధ్యాహ్నమై సూర్యుడుతీక్ష్ణముగా నెండగాయుచున్నను మాబాటల కిరుప్రక్కలనున్న మొడతెగని వృక్షపంక్తులఛాయలచే మే మెండ కన్నెఱుగని శుద్ధాంతజనముల భాతినైతిమి. కుర్తాళమునందే ప్రసిద్ధిజెందిన మౌన స్వాములవారి మఠమున్నది. మఠము నిర్మించిన ప్రదేశము బహురమణీయమైనది. ఆమఠపుభవనమునంటి యొకచక్కని తియ్యనీటిజలధార అహర్నిశలు దొనదొనమని ప్రవహింపుచుండెను. మఱియు చుట్టును పుష్పోద్యానములును జలప్రవాహములును, గోష్ఠశాలలును పరిజనగృహములును గలిగి స్వాములవారిమఠము మఠముగా నుండక శ్రీమంతులభవనమువలె నుండెను. ఆమఠముయొక్క సౌందర్యమును సౌకర్యములను గాంచినవారికా మఠము రాగవిరాగములసమ్మేళనముగా గన్పట్టును. పరివ్రాజక సామాన్యమగు సాత్వికతకంటె రాజసమే యచ్చట హెచ్చుగాగనుపించును. ఆమఠము లోని యొకానొక గృహమునందు మేము విడిసి వంటజేసికొని భుజించితిమి.

మఱునాడు ప్రాతఃకాలముననే లేచి హారిభియను జలధారయందు స్నానముసేయ నేగితిమి. ఈస్నానము నిమిత్తమే యాత్రికు లక్కడ కేతెంతురు. ఈజలపాతము మేము విడిసినమఠమునకు రెండుమూడు ఫర్లాంగులకంటె నెక్కువదూరములేదు. ఆగ్రామవాసు లెల్లరును దినదినమూ జలపాతము కడనె స్నానముచేయుదురు. హారిభయనెడు జల ధార యొకకొండపైనుండి యహర్నిశలు క్రిందపడుచుండును. అచ్చటినుండియే పడమటి కనుమ లారంభమైనవని చెప్పవచ్చును. ఆజలధార మేము చూచునప్పటికి ఒకటిరెండు

గజముల ప్రదేశమును మాత్రమే యాక్రమించి పడుచుండెను. కాని గ్రీష్మఋతువులో నాజలధార చాలవెడల్పు నాక్రమించి భయముగొలుపునట్లు భూమిపై పడుచుండునట. ఆజలధార పడునంతప్రదేశమును నునుపుగానుండెను గాని తక్కిన పర్వతభాగమంతయు పచ్చని లతాద్రుమాదులచేతను కుసుమకోరకములచేతను మనోజ్ఞమై యుండెను. అప్పుడే సూర్యుడుదయింపుచుండెను. ఆయుదయభానుని లేతకిరణములు లతావిద్రుమాలంకృతమగు పర్వతపంక్తులమీద బర్వ నాప్రదేశ మెల్ల నపరంజికాంతు లీనుచుండెను. ఆకొండలపైనుండి దొరలిదొరలి దూకుచున్న జలధార యాలేయెండప్రసారముచే పసిమిజెంది బంగారునీరును గ్రుమ్మరించుచున్నట్లుండెను. అప్పటి యాప్రదేశపుసౌందర్యము వర్ణనాతీతము.

ఆజలధారయందు స్నానముచేయుటకు మొదట మాకుచాలభయముగొల్పెను. కాని స్నానార్థ మేగిన వారమెంత సేపావేడుక నరయుచు నిలువబడుదుము? స్నానము చేయువారు జారిపడకుండ పట్టుకొనుటకై యక్కడ నినుపకడ్డీలు గూడ నున్నవి. ఆకడ్డీలను పట్టుకొనియు మేము ఆజలధారయొక్క చిందులకే జడిసితిమి కొంతసేపు. చిన్నధారల కడలితిమి కొంతసేపు. ఇటుల క్రమక్రమముగా సమీపించి ఆపెద్దధారపాటుకు వెఱచి మొదట నడుమిచ్చితిమి. తదుపరి తల యొగ్గితిమి. ఆనీటిమోదులకు మొదట నాగజాలక పోతిమి. తరువాత విడువజాలకపోతిమి. ఆరంభమున నచ్చట స్నానముచేయుటకెంత భయముగొల్పెనో అంత్యమున దానిని విడిచివచ్చుటకంత విచారముగొల్పెను. ఆజలధార యొక్కనీరే పెక్కు పాయలుగా చీలి యూరినంతను చుట్టి పాఱుచున్నది. స్వాములవారి మఠము చుట్టును ప్రవహించుచున్నది గూడ నదియే. చల్లదనమునకు మాధుర్యమునకును నాజలము సాటిలేనిదని చెప్పనగును. ఆజలధారకు సమీపముననే కుర్తాళేశ్వరుని ఆలయమున్నది. ఆ ఆలయములోనికిపోయి స్వామిని సేవించి మాబసకు వచ్చి వెంటనే వంటజేసికొని భోజనాదులుగావించుకొని జనార్దనమను పుణ్యక్షేత్రమున కేగుటకై రైల్వే స్టేషనుకు వచ్చితిమి. సరిగా పదిరెండుగంటలకు మే మెక్కు రైలువచ్చెను. దానిపై నెక్కి పోవుచుండ మారైలుబాట కిరుప్రక్కలను కొబ్బరితోటలును పోకతోటలును అరటి తోటలును పనసతోటలును తమలపాకులతోటలును కనులపండువుగా గన్పట్టుచుండెను. పడమటికనుమలు మా కొకప్పుడు దవ్వుగను నొకప్పుడు దగ్గఱగను చూపట్టుచుండెను. ఒక్కొక్క స్టేషను గడచిన కొలది మాకు తమిళులదర్శన మరుదై మళయాళీలు తఱుచుగాగనుపింపజొచ్చిరి. విదునగరమను స్టేషనున కేగు నప్పటికి మాబండి పూర్తిగా

మళయాళీల మయమయ్యెను. విదునగర మొక జంక్షను. అచ్చటనే మాబండిలో దీపములు వెలిగించిరి. అప్పటి కింకను రెండుగంటలైన కాలేదు. ఎండ తీక్ష్ణముగానేయున్నది. పట్ట పగటివేళ దీపములు పెట్టుటచేత మారైలు పర్వతసొరంగములలో జొరబడబోవు చున్నదని గ్రహించితిమి. మేము తలచినట్లుగా వెంటనే మారైలొక పర్వత సొరంగ ములో జొచ్చెను. కొన్నినిముసములపాటు అంతయు నంధకారబంధురంబయ్యెను. ఊపిరి సలుపక నుక్కిరిబిక్కిరైతిమి. ఇంతలో వెలుగు కంటబడెను. సొరంగము దాటితిమి. బ్రతుకు జీవుడా యనుకొంటిమి. అదిమొదలు మా కిరుదెసల పర్వతపంక్తులును చరియ లును లోయలును గుహలును నెత్తములును సెలయేటికయ్యలును భీకరారణ్యములును కనుపింపజొచ్చినవి.

సాధారణముగా మనప్రాంతములలో కొండలనిన బట్టిరాతిగుట్టలని యర్థము. వానిపై పచ్చని మొక్కలే యుండవు. కాని కల్పలతా! ఆపడమటికనుమల భాగ్యమే మని చెప్పుదును? సమస్తపాదపములు, నఖిలలతావితానము, సర్వగుల్మములు, వాని సొత్తు. వికసించిన పుష్పగుచ్ఛములతో, విరియ గ్రమ్మిన యాకుజొంపములతో, నాపర్వత ములపైనున్న లతాద్రుమావళు లెంత రమణీయముగ నున్నవనుకొంటివి? కుంకుమపు రాసులుపోసిన ట్లొకచోటను పసుపుకుప్పలుపోసిన ట్లొకచోటను నీలాంబరముగప్పిన ట్లొకచోటను వెల్లమునుంగు వేసికొనిన ట్లొకచోటను వివిధవర్ణపత్రపుష్పవిరాజితంబై యాకనుమయందలి ప్రతివృక్షమును ప్రతివల్లరియు సొంపునింపుచుండెను. అచ్చట వీచెడు వాయువు గూడ మాలతీచంపకవకుళాదికుసుమసౌరభములనే గాక మన కపరిచితములగు పుష్పపరిమళముల నెన్నిటినో గొనివచ్చి ఘ్రాణేంద్రియ పరితృప్తి గలిగించుచు హాయిహాయి యనిపించుచుండెను. కొండలపైనుండిపడెడి సెలయేళ్లు చరియలలోబడి చిన్నచిన్న వాకలై దొనదొనమని ధ్వనిసేయుచు ప్రవహించుచుండెను. ఆప్రవాహముల కొడ్డుననేయున్న వెదురుచెట్లు నీటిలోనికి వంగి ప్రవాహవేగమున కుయ్యాల లూగుచు బొయ్యిమనిబోలు ధ్వనిసేయుచుండెను. వివిధములగు జలపక్షు లానీటివాకలలో విహ రించుచు కలకలమని మంజులధ్వని జేయుచుండెను. రమ్యమైన ఆకనుమ మార్గమున మా పొగబండి పర్వతసొరంగములలోజొచ్చుచు నెత్తముల కెగబ్రాకుచు లోయలలోనికి దిగుచు సెలయేళ్ల దాటుచు బో అని బొబ్బలిడుచు పాముపాకినట్లు మెలికలు మెలికలు దిరుగుచు బోసాగెను. కల్పలతా! అంతవఱకు సుప్రసిద్ధమైన దక్షిణదేశమున పెక్కు దేవాలయములను దేవతలను దర్శించి హర్షించితిమి. కాని అవి అన్నియు మానవుని బుద్ధి

వైశద్యమునే విశదీకరించెను గాని భగవన్మహిమను తేటపఱుపవయ్యె. నిజమగు భగవన్మహిమను పడమటికనుమలయందే గంటిమి. ప్రకృతియందు పరమాత్మని గనెడు బ్రహ్మవేత్తల కీప్రకృతిదృశ్య మెంత యాత్మానందమును గూర్చునో గాని మూఢులకే జ్ఞానోదయమును గలిగించున ట్లున్న దా కనుమలసొంపు. ఉన్నతములగు నాపర్వతశృంగములను గాంచి నప్పుడు భగవంతుని యౌన్నత్యమును ఆకొండలపైనుండి భూమిపై కుఱికి జలజలబాఱు సెలయేళ్లను గని నప్పు డా పరమేశ్వరుని దయాపరత్వమును చిత్రవిచిత్రపత్ర పుష్పఫలభరితపాదపావళుల గాంచినప్పుడు జగదీశ్వరుని సృష్టికళానిపుణత్వమును కలకలమని మంజులధ్వని సేయు ఖగగణంబుల కూజితంబు లాలించినప్పుడు విశ్వకర్త యొక్క మృదు మధురమనోజ్ఞవాక్కును స్ఫురించి యొడలు పులకించుచుండెను. విశ్వగర్భుని స్వరూపసాక్షాత్కారము నిజముగా మాకక్కడనే గోచరమయ్యెనని చెప్పవచ్చును. భగవంతుని మహావిభూతి కా కనుమలు నిదర్శనములు. సర్వేశ్వరుని సర్వాంతర్యామిత్వమున కవి తార్కాణలు. కల్పలతా! వేయిమాటలేల? అచ్చటి సృష్టిసౌందర్యము అనుభవైకవేద్యమే గాని వర్ణనాతీతము.

ఈవిధముగా ఆప్రకృతిసౌందర్యమును చూడంజూడ మనం బానందనిమగ్నమగుచుండ కొండనెత్తములపై నాకుటిండ్లు గట్టుకొని కాపురముసేయుచు కొండలోయలలో సేద్యము సేయుచు పంటలబండించుకొనుచున్న నాటవికుల నచ్చటచ్చట గాంచి నక్కజపడుచుండ క్రమముగా పర్వతములు దూరమయ్యెను. ఆ పర్వతప్రాంతముల గాంచిన వృక్షజాతులు గాని లతానికుంజములు గాని ఇక గన్పింపవయ్యె. గ్రామపరిసరముల నుండెడి పోక టెంకాయ తోపులు కనుపింపజొచ్చెను. అంతటితో పర్వతములు దూరమైనవని నిశ్చయించుకొంటిమి. ఇట్లు మఱికొంచెము దూరము పోవ తెల్లనియిసుకతిప్పలును నాగజెముళ్లును జీడిమామిడిచెట్లును సరుగుతోటలును గాన్పించెను. ఇదియేమి? సాగరతీరమునకు వచ్చినట్లున్నామే! అని యాశ్చర్యముతో ననుకొనుచుండ నొక గొప్పస్టేషను వచ్చెను. అచ్చట మెందఱో దొరలు, దొరసానులు, తదితర ఉన్నతోద్యోగులు మూబండ్లలో నుండి దిగిరి; ఎక్కిరి. ఆ స్టేషను ఏదియో యని పరికింప ప్రసిద్ధసాగరతీరపట్టణమగు "క్విలన్" అని తెలిసెను. కేరళదేశ మంతయు నారికేళవృక్షమయముగదా! వారి యిండ్లును, వాకిండ్లును, తిండ్లును గృహోపకరణములును వ్యాపారములును వేయేల వారి జీవితమంతయు కొబ్బరిచెట్లతోనే యున్నది. కాన "క్విలను" దాటినది మొదలుకొని మాకు త్రోవపొడుగునను కొబ్బరిడిప్పలను నీటిలోనానవేయుచున్నవారును, నానిన

డిప్పలనుండి పీచును దీయుచున్నవారును, తీసిన పీచును త్రాళ్లుగా పేనుచున్నవారును, కొబ్బరి యాకుతో నిండ్లను దడులను గట్టుకొనుచున్నవారును, చాపలను బుట్టలను నల్లుకొనుచున్నవారును, చిప్పలలోనుండి కొబ్బరి నెండలో నార వేయుచున్నవారును, నార వేసిన కొబ్బరిని బస్తాల కెత్తుచున్నవారును, బస్తాల కెత్తినదానిని కాటాలో వేసి తూయుచున్నవారును, కొబ్బరితీసిన ఒట్టి చిప్పలను గంపలలో బోసి వంటచెఱుకుగా నుపయోగించుకొనుటకై తీసికొనిపోవుచున్నవారును, కానవైరి. ఇంతలో వర్కలి యను స్టేషను వచ్చెను. జనార్దన మచ్చటికి మూడు మైళ్లున్నది. మే మచ్చట దిగగనే ఎదురు గానున్న కస్టమ్సుఆఫీసులో మాసామానులు పరీక్షించిరి. అచ్చటనే బ్రిటిషునాణెము లిచ్చి తిరువాన్కూరుప్రభుత్వమువారి నాణెములను గొంటిమి. అచ్చట వాడుకలో నెక్కువగాగల నాణెము చక్రము. చక్రము రమారమి మన యేడుపైసలకు సమానమగు నాణెము. అరచక్రము, కాలుచక్రము, కాష్ అను నవి గూడ గలవు. కాష్ అనగా చక్రములో పదునాఱవవంతుగల కడుచిన్న నాణెము. మన అర్ధణావలె బేడలను బోలు వెండి నాణెములు గూడ కలవు. కాని చక్రప్రచారమే మెక్కువ. మేము జనార్దన మేగునప్పటికి దాదాపు ఏడుగంటలయ్యెను. అప్పు డొకసత్రములో దిగి వంటచేసి కొనుటకై యొకచక్ర మిచ్చి కొబ్బరిపెంకులను కొని తెచ్చుకొని వంటజేసికొని భుజించితిమి.

మఱునా డుదయమే లేచి ప్రాతఃకృత్యముల నిర్వర్తించుకొని సముద్రస్నానమునకై వెళ్లితిమి. సముద్ర మచ్చటకు సమీపముననే గలదు. పెక్కుచోట్ల సముద్రమును జూచితిమి. స్నానములు చేసితిమి. కాని జనార్దనములో సముద్రమునకుగల భయంకరతరంగము లెచ్చటను గనలేదు. ఆయలలను చూచుటకే భయముగొల్పుచుండ స్నాన మెట్లు చేయగలమని చాలభయము కలిగెను. కాని యెట్లెట్లో మూడు మునకలువైచి యీవలబడితిమి.

సాధారణముగా కొండ లున్నచోట సముద్ర ముండదు. సముద్ర మున్నచోట కొండ లుండవు. కాని జనార్దనములో సముద్రముపక్కనే కొండ యున్నది. కాన ఫేనయుతములైన యుత్తుంగతరంగము లతివేగమున వచ్చి యాకొండకు డీకొని పరాఙ్ముఖములై పోవుచుండెను. సముద్రపుటొడ్డునగల యాకొండనుండి యొకచిన్న జలధార స్రవింపుచుండెను. ఆజలధారకు బ్రహ్మతీర్థ మనిపేరు. సముద్రస్నానము చేసిన తరువాత

ఆజలధారవద్ద స్నానముచేసితిమి. అది బ్రహ్మ సత్రయాగము చేసిన ప్రదేశమట. మున్నొకప్పుడు బ్రహ్మ ముక్కోటిదేవతలకు నిరతాన్నదానము సేయుచు సత్రయాగము చేయుచు తన యన్నదానమునకు తానే సాటియనియు మఱియొక డిట్టి సత్రయాగము గావింపజాల డనియు గర్వముతో తలంచెనట. శ్రీమహావిష్ణు వా వృత్తాంత మెఱిగి బాలవటుడై చనుదెంచి యన్నపురాసు లెల్ల ఆహరించి బ్రహ్మచే యన్నము లేదనిపించి యాతనిని వీతగర్వునిగాఁ జేసెనట. ఆబాలవటుడే యచ్చటి జనార్దనస్వామి యని చెప్పుదురు.

జనార్దనస్వామివారి ఆలయ మొక చిన్నగుట్టపై నున్నది. జనార్దనుడు బాలుడు గనే యున్నాడు. ఆస్వామి కాపాదమస్తకము మంచిగంధము లేపనముచేయుదురు. కాన స్వామిదర్శనమున కేగిన వారికి మంచిగంధపుటుండ లిత్తురు. మఱియు నీరు మజ్జిగ తీర్థ మిత్తురు. మేము స్వామిదర్శనమున కేగు నప్పటికి సామి మేన చందన ముంచుచుండిరి. నల్లని స్వామివిగ్రహముపై పచ్చని శ్రీచందనలేపనముచేయుటచే చక్కని యాకృతిగల బాలునివలె స్వామియాకృతి యాకర్షణీయముగా నుండెను. తమిళదేశమున యనల్ప శిల్పకళావిరాజితములగు నున్నతోన్నతగోపురప్రాకారాలయములను గాంచి వచ్చిన మాకు జనార్దనస్వామివారిఆలయమును చూడగనే మహాశ్చర్యమయ్యెను. కేంళదేశపు దేవాలయముల కట్టుబడియే వేరు. జనార్దనాలయము గుండ్రముగ పొట్టిగ నున్నది. ద్రవిడదేశపు దేవాలయములలో నర్భకులైనవారు గర్భగుడి కేగుటే దుస్తరము. పట్ట పగలే కటికచీకటి. కన్నులుండియు నుపయోగపడవు. కునుకుచున్న దీపము లొకటియో రెండో యుండినను నవి యొసగెడు వెలుగువలని యుపయోగముకంటె నీడవలని అపాయ మెక్కువ. గడపలతోడను గట్లతోడను హెచ్చుతగ్గులుగానుండెడి ప్రదేశమును క్రొత్త వారు గుర్తింపలేకపడుచుందురు. కాని జనార్దనస్వామివారి ఆలయము చక్కని విశాల మైన బయలుకు నట్టనడుమనున్నది. స్వామిదర్శనమునకై చీకటిలో త్రొక్కడులాడ నక్కఱ లేదు. ఎంతదూరమునుండియైనను చక్కగా దర్శింపవచ్చును. దేవాలయ కుడ్యము లేమి ప్రాకారకుడ్యములేమి యెట్టిపనితనములేక నునువుగా పలుకలుతీర్చి యున్నవి. ఆదేశపు దేవాలయములవలెనే యచ్చటి స్త్రీలుగూడ నిరస్తభూషలు. మళయాళస్త్రీలు సాధారణముగా నగలుధరింపరు. రంగు వస్త్రములనుకట్టరు. అయినను విలక్షణమైన ఆకృతియు దీర్ఘములైన శిరోజములును వారికి సహజముగనే లభించి వారిని రూపవతులనుగాజేసినవి. దానికితోడు శుభ్రమైనధవళవస్త్రధారణము వారి సౌందర్యము

నినుసుడింపజేసెనని చెప్పనగును. మళయాళస్త్రీల వస్త్రధారణముగూడ మన కక్కజముగనేయుండును. అచ్చటస్త్రీపురుషులొకే విధముగా వస్త్రములధరింతురు. తూర్పునకు (గంజాము విశాఖపట్టణ ప్రాంతములకు) పోయినకొలది స్త్రీల కట్టుబట్ట తొమ్మిది మూరలే. అటునుండి క్రమముగా దక్షిణమునకు వచ్చినకొలది స్త్రీలచీర లొక్కొక్క మూర పెరిగి పెరిగి పూర్తిగా దక్షిణమునకు వచ్చునప్పటికి యిరువదిమూరలగును. కాని కేరళస్త్రీల కట్టుబట్ట పురుషునికట్టుబట్టలవలె నాలుమూరలే. ఆధోవతిని వారునడిమికి మడిచి దాక్షిణాత్యులవలె గూడకట్టుగా కట్టుకొని దానిపైనొక చిన్నతుండుగుడ్డను వల్లెవాటుగా భుజముపై వేసికొని యొకకొంగును మొలలో దోపుకొందురు. రవికకు మాఱుగా నఱచేతులచొక్కా వేసికొందురు. ఈ పైతుండును వారు బయటికి వచ్చునప్పుడుమాత్రమే యుపయోగింతురని తోచెడిని. ఊర్ధ్వభాగమును కప్పుటకు వారంతగా ప్రయత్నింపరు. పైట లేకపోవుట వారికొక యాక్షేపణీయవిషయముగాదు. మేమువిడిసిన సత్రమునకు ప్రక్కగానున్న కోనేరులో దేవకన్యలను బోలిన యువతులు కొందఱుచిన్న తుండ్లను నడుములకుగట్టుకొని దీర్ఘములైన వినీలశిరోజములను విరియబోసికొని యథేచ్ఛముగా స్నానముసేయుచుండిరి. పైటవేసికొననందులకు వారేమాత్రము బిడియపడుట లేదు. కాన వారి కావిషయమైయంతగా పట్టుదలలేదని యనుకొంటిమి. తమిళకేరళరాష్ట్రములు సన్నిహితములైనను తమిళస్త్రీలకును కేరళస్త్రీలకును బహువ్యత్యాసమున్నది. తమిళస్త్రీలు తెల్లచీరలకట్టరు. మళయాళస్త్రీలు రంగువస్త్రములనుధరింపరు. తమిళస్త్రీలుసాధారణముగా కొప్పుపెట్టుకొందురు. లేదా జడవేసికొనియెదరు. కేరళకాంతలు చక్కగా జారుముడి వైచుకొందురు. తమిళస్త్రీల కర్ణాభరణములు బహుబాధాకరమైనవి. మఱియు నందచందములేని మొఱటుదిమ్మెలు. ఆ దిమ్మెలను వారుగుత్తులుగా జేర్చి చెవులకువ్రేలాడ వేసికొందురు. ఆనగల భారముచేత వారిచెవితమ్మెలు రబ్బరుత్రాడులవలె సాగిసాగి భుజములనంటుచుండును. ముందెప్పుడో పసిడిసొమ్ములు పెట్టుకొనుటకై వారు తమ కొమార్తెలకు పసితనముననే చెవులుకుట్టి కంచుమెట్టెలను సీసపుమెట్టెలను రెండుమూడు గుదిగ్రుచ్చి చెవులకుతగిలింతురు. ఆ లోహభారముచేత బాలికల లేతతమ్మెలు సాగి యూగులాడుచుండును. అనాగరకమును నత్యంతబాధాకరమును నైన నాయలంకారము జూడంజూడ తమిళదేశమున బాలికయైపుట్టుట పాతకహేతువనిపించినది. మళయాళస్త్రీల కట్టి కర్ణాభరణములులేవు. ఒకానొకరికున్నను సాధారణముగా చిన్నపాటి చెవికమ్మ మాత్రమే. తమిళస్త్రీలు పొగాకును జేర్చి యధికముగా వక్కాకు నమలుచుందురు. కాన

వారి పెదవులును దంతములును నెత్తుటి గారగట్టి అసహ్యముగానుండును. మఱియు వారు కూర్చున్నచోటెల్ల నెత్తుటియుమ్ములతో నశౌచపఱతురు. కేరళస్త్రీల కట్టి దురభ్యాసమున్నట్లు కానము. కావున సహజమైన దంతధవళిమయు నధరరక్తిమయు వారి వదనారవిందములకు చెలువుగూర్చుచుండును. వేయేల, తమిళమళయాళస్త్రీల యాకారములే భిన్నములు. తమిళస్త్రీలు అవయవములు పొందిక లేక హెచ్చుతగ్గులుగానుండి అనాకారలుగా గాన్పింతురు. కేరళస్త్రీలు చక్కని యవయవస్ఫూర్తి గలిగి విశాలమును ప్రసన్నమును నైన ముఖారవిందములతో నొప్పి రూపవతులుగా గాన్పింతురు. దక్షిణహిందూదేశమునగల ద్రవిడకర్ణాటాంధ్రకేరళాది దేశపుస్త్రీలలో నెల్ల కేరళస్త్రీలే చక్కనివారని చెప్పుదురు. వారినిచూచుటతోడనే ఆమాటనిజమని ఋజువయ్యెను.

అన్యప్రసంగములకు బోయి ప్రస్తుతాంశమునకు దూరమైతిమి. సఖీ! మేమట్లు జనార్దనస్వామిని సేవించి మాబసకేతెంచి భోజనాదులు గావించుకొని వెంటనే స్టేషనునకువచ్చి అనంతశయనమున కేగు రైలు నెక్కితిమి. మనము అనంతశయనమను దానినే అచ్చటివారు తిరువనంతపురమనియు త్రివేంద్రమనియు అందురు. తిరువనంతపురము తిరువాన్కూరు రాజ్యమునకు ముఖ్యపట్టణము. అచ్చటనే సుప్రసిద్ధమైన అనంతపద్మనాభస్వామివారి ఆలయముగలదు. మేము రైలుదిగి యూరులోనికి వెళ్లి సత్రములో మామూటముల్లెలు పెట్టుకొని వెంటనే స్వామిదర్శనమున కేగితిమి. ఆనాడు మకరసంక్రాంతి. దేవాలయములో గొప్పయుత్సవము. కాన యితరగ్రామములనుండి చాలమంది యాత్రికులు వచ్చియుండిరి. కాన స్వామిదర్శనము కాదనియే యనుకొంటిని. కాని యచ్చట నొకమేలుగలదు. వచ్చినజనులందఱి నొక్కమాఱుగా నాలయములోనికి విడువరు. స్వామిదర్శనముచేయించుట కాయాలయములో నొకదుబాసియుండెను. ఆయన యేదేశమువారితో నా దేశపు భాషాడి స్వామిదర్శనముచేయించును. ఆదుబాసి సాయముతోనే మేము స్వామిదర్శనముచేసితిమి. అనంతపద్మనాభస్వామి కడుపెద్దసామి. శ్రీరంగములోని రంగనాయకులవలె అనంతపద్మనాభస్వామిగూడ శయనించియుండును. కాని రంగశాయికంటె అనంతుడు రెంట్టింపుండును. గర్భాలయమునకు తలవద్దనొకటియు, నాభివద్దనొకటియు పాదములవద్దనొకటియు మూడుద్వారములుగలవు. ఈమూడు ద్వారములలో దర్శించినగాని స్వామివారి సంపూర్ణాకృతి యగుపించదు. పద్మనాభాలయము చాలగొప్పది. కాని మెంచదగిన శిల్పకళ లేదు. దేవాలయముచుట్టును దీపములుంచుటకు దగిన ప్రమిదలతో కొయ్యలమర్పబడియున్నవి. అవి లక్షదీపములట. ఆఱుమాసముల

కొకమాఱు లక్షదీపములు వెలిగింతురట. దానినే దీపోత్సవమందురు. మేమువెళ్లిననాడు (సంక్రాంతి) దీపోత్సవమే. దానినిచూచుటకే యాత్రికు లధికముగా వచ్చియుండిరి. ఆకాశ దీపమనెడి యొత్తైనదీపమును వెలిగించినవెనుక తక్కినదీపములన్నియు వెలిగింతురట. ఆ సమయమున దేవాలయావరణ మంతయు దేదీప్యమానములగు దీపమాలికలతోనొప్పి యపరనక్షత్రమండలమువలె విరాజిల్లునట. దురదృష్టవశమున నే నా నాడాదీపోత్సవమును చూచుట సంభవింపలేదు. కాని మావాళ్లందఱు చూచివచ్చిరి. ఆ దేవాలయము నందు మఱియొక మెచ్చదగిన విశేషమేమన ఆ ఆలయమందేగల స్వామివారి యన్నసత్రములో నిరతాన్నదానము జరుగుచుండును. ఎన్నిమాఱులు తినినను యెన్నిదినములున్నను సవియేమని యడుగువారు లేరు. కాన పెక్కుమంది బ్రాహ్మణబాలు రాయన్నసత్రములో భుజించిచదువుకొనుచుందురట. అచ్చటవండెడి అన్నమంతయు సామికి నివేదనచేసి ప్రజలకు పెట్టుచుందురు. అయితే ఆభోజనము మనముచేయలేము. చారునీళ్లు, జారుపప్పు, మెత్తని అన్నము, నేయి, పూజ్యమైన ఆభోజనమును దాక్షిణాత్యులేగాని మన తెలుగువారు తిన జాలరు. పచ్చడి నేయి లేని భోజన మాంధ్రులకు పస్తుతో తుల్యముగదా!

మఱియొక విశేషమేమన తిరువాన్కూరు రాజ్యమునకు పద్మనాభస్వామివారే ప్రభువు. కావుననే నాణెములపై స్వామిచిహ్నములగు శంఖచక్రములు ముద్రింపబడి యుండును. పద్మనాభస్వామి తిరువాన్కూరు సంస్థానమునకు ప్రభువైన కారణమేమన, ఒకమారు తిరువాన్కూరు రాజ్యము అప్పులపాలయ్యెనట. ఆఋణమునుండి విముక్తి గాంచుటకు ప్రభువువద్ద ధనములేకపోయెను. పద్మనాభస్వామికి చాలసొత్తుగలదు. ఆసొమ్మును వినియోగించుకొనిన సంస్థానము ఋణములనుండి విముక్తి నందును. కాని దేవుని సొమ్మును స్వోపయోగమునకు వినియోగించుకొనుట దోషముగదా! కాన మహారాజు తన రాజ్యమును స్వామికి వ్రాసియిచ్చి స్వామిసొమ్ముతో ఋణవిమోచనము గావించుకొనెనట. నాటనుండి అనంతపద్మనాభస్వామి తిరువాన్కూరు రాజ్యప్రభువుగాను రాజాతని ప్రతినిధిగానుండి పాలకకర్తగా వ్యవహరింపబడుచున్నారట.

మఱునా డాలయములో పూజార్చనాదులు గావించుకొని సాయంత్రము పురములోని పణ్యస్థలములు వగైరా దర్శించితిమి. తిరువనంతపురము తిరువాన్కూరురాజ్యమునకు ముఖ్యపట్టణమేయైనను నీటికొళాయిలు విద్యుద్దీపములు మొదలైన నాగరికపు లక్షణము లేమియు లేవు. గృహములు బారులుతీర్చి యింటిప్రక్కయిల్లుగానుండక

ఒక్కొక్కయిల్లు పెద్దపెద్దపోక టెంకాయతోటలనడుమ మేలిముసుంగుచాటు మెలతవలె దృశ్యాదృశ్యముగా నుండును. కాన పట్టణమంత సొగసైనదిగా కనుపించదు. తిరువాన్కూరు రాజ్యములో స్త్రీవిద్య యధికముగా నున్నది. విద్యాంగమంత్రిగా నున్నది గూడ నొకస్త్రీయే యని వింటిమి. ఆడమళయాళమనిన అచ్చట పురుషు లుండరనియు స్త్రీలు పైటవేసికొనరనియు అక్కడ అంతయు స్త్రీయధికారమనియు మనవారు యేదేదో విపరీతముగా జెప్పుకొనెడివారు. అట్టి విపరీత మేదియులేదు. కాని అచ్చట స్త్రీ వారసత్వ మెక్కువ. రాజ్యాధికారములు గూడ కొమార్తెపుత్రునకు వచ్చునే కాని కొమారుని కొమారునకు రావు. వారును రైకలు పైటలు వేసికొనుచున్నారు. కాన విస్తారముగా చెప్పుకొనదగిన సంగతులులేవు. ఏవైన విపరీతాచారములు పూర్వమున్నను ఆధునికవిద్యానాగరికత లారాష్ట్రములో గూడ ప్రవేశించెను గాన వారిలో చాలమార్పు గలిగియుండవచ్చును.

మఱునా డుదయమే లేచి కన్యాకుమారికి మోటారుబస్సులో ప్రయాణమైతిమి. మేము కన్యాకుమారికి చేరు నప్పటికి దాదాపుగా ఒంటిగంటయయ్యెను. అచ్చటనున్న చక్కని గవర్నమెంటుసత్రములో దిగి వంటజేసి భోజనాదులు గావించుకొని విశ్రమించితిమి. మేము దిగిన సత్రము సముద్రమున కతిసమీపముగా నుండెను. మేము ప్రయత్నము చేయకనే గదిలో వాకిలిలో దొడ్డిలో వంటయింటిలో నెక్కడనిలిచిన నీలమేఘ శ్యామలమై తనరారెడి యపారపారావారము నేత్రానందకరముగా కనుపించుచుండెను. ఆసాయంత్ర మూరుగంటలకు దేవాలయమున కేగితిమి. కన్యక గావున దేవి చిన్న యాకృతిలో చూడముచ్చటగానుండెను. మఱియు బాలికాసహజమైన పరికిణీ (పావడా) చొక్కా వేయబడి మేలైన యలంకారాదులను గలిగి దేవి ఆకర్షణీయగా నుండెను. దేవిని దర్శింప నేగిన వారికి దేవి మేనినుండి తీసిన పసుపును పువ్వులను యిత్తురు. పిల్లలకు మరమరాలు పెట్టుదురు. మఱునాడు ప్రాతఃకాలముననే లేచి సాగరాదితీర్థములలో స్నానము సేయ నేగితిమి. సాగరము దేవాలయము నానుకొనియే యున్నది. ఆలయపు వెనుకనుండి సముద్రములోనికి మెట్లున్నవి. అచ్చట స్నానముచేసితిమి. జనార్దనమునందు కొండ సముద్రపుటొడ్డుననుండ కన్యాకుమారియందు కొండ సముద్రము లోనికే యున్నట్లున్నది. ఆ పెద్దపెద్దకొండరాళ్లకు సాగరతరంగములు రివ్వురివ్వున వచ్చి ఢీకొని ఫేనయుతమైన నీటితో వానిని మాటిమాటికి మజ్జనముగావించుట కడుమనోహరముగా జూపట్టుచుండెను. ఎటుజూచిన పారములేని పారావారము నడుమ రాకపోకలకు బాట

వేసికొనినట్లు భూభాగపుచీలిక దానియగ్రమున కన్యాకుమారిఆలయము. హిందూదేశపు దక్షిణదిశ ఆఆలయముతో సరి. కన్యాకుమారిఆలయము కడుపురాతనమైనదిగాఁ దోచుచున్నది. బహిర్భాగమంతయు చాలవఱకు శిథిలమై యున్నది. ఆలయముకట్టుబడి మళయాళదేశపుసాంప్రదాయముగనే యున్నది. కన్యాకుమారి గ్రామము గూడ చాలచిన్నది. పటాటోపముతోఁ గూడిన నగరరాజములలో నివసించెడువారి కచ్చట నివసించుట రసాతలమునకు విసరివేయబడినట్లు తలంతురు. సముద్రస్నానము వగైరా చేసినవెనుక దేవీ దర్శనము చేసి వెంటనే బస్సుపై బయలుదేరితిమి. మార్గమధ్యమున కన్యాకుమారికి నాల్గుమైళ్లదూరములో శుచీంద్ర మనెడి మఱియొక పుణ్యక్షేత్రము గలదు. ఆ పూటచ్చట దిగితిమి. శుచీంద్రాలయము బహుగొప్పది. దేవాలయపుకట్టుబడి మధుర రామేశ్వరమాది దేవాలయములవలె ద్రావిడసాంప్రదాయముగా నున్నది. ఉన్నతమైన ప్రాకార గోపురములు వానిపై శిల్పములు గలవు. దారులోహాదికములచే చేయబడిన రంగు రంగుల వాహనములు గూడ గలవు. రంగులతో వేయబడిన బొమ్మలు గోడలపై నేవంకజూచినను డాబుగా గన్పట్టినవి. తిరువాన్కూరురాజ్యములోని ప్రతిఆలయము ప్రత్యేకలక్షణములతో నొకేనిర్మాణపుఫక్కిలో నుండ ఆరాజ్యములోని దేవగు నీయాలయము ద్రావిడాలయముల పగిది నుండుటేలనో తెలియదు. శుచీంద్రములో స్వామిని దర్శించిన వెనుకనే సత్రములోనికి వచ్చి వంటజేసికొని భుజించితిమి. వెంటనే బయలుదేరి నాగర్కోయిల మీదుగా తిరునల్వేలి వెళ్లవలె ననెడి యుద్దేశముతో బస్సుకొఱకు యెదురుజూచుచు సత్రపువాకిట గూర్చుంటిమి. ఇంతలో యెవరో కార్డులుచేత బట్టుకొని సత్రపుటరుగులపై వచ్చి కూర్చుండిరి. అవి అచ్చముగ మనకార్డులవలెనే యుండెను. కాని మనవి మాత్రముకావు. అవి తిరువాన్కూరురాజ్యపుకార్డులు. వానివెల కడు స్వల్పము. చక్రమునకు మూడుకార్డులు. అనగా ఒక్కొక్కదాని వెల యించుమించు రెండు దమ్మిడీలు. ఆకార్డులారాజ్యమునందు మాత్రమే చలామణీయగును. బ్రిటిషుయిండియాకు వ్రాయవలెనన్నచో మనకార్డులనేయుపయోగించవలెను. స్వతంత్రరాజ్యములోని సౌకర్యములట్టివి. చూడుము! ఎంతచౌకగా నమ్ముచున్నారో! ఐరోపాసంగ్రామసందర్భమున మన గవర్నమెంటువారికి ధనలోప మేర్పడి కానీకార్డును అర్ధణాచేసినారు. యుద్ధము ముగిసి ఎంత కాలమో అయినది. ప్రభుత్వము పూడుకొనినది. కాని కార్డుధర అట్లేయున్నది. ప్రజాసౌకర్యముకన్న ప్రభుత్వకోశమును నిండించుకొనుటయే యుత్కృష్టముగా దలంచెడి ప్రభుత్వములో ప్రజల కింతకంటె సౌకర్య మెట్లు గలుగును? ఇందువలన పేదజను

లనుభవించుచున్న కష్ట మనంతము. అయితే ప్రభుత్వమువా రది గుర్తించుటలేదు. ఈ సందర్భమున నొక చిన్న స్వానుభవము జ్ఞాపకమునకు వచ్చుచున్నది. పూర్వము మా యింట్లో ఒక పనిమనిషి యుండెడిది. ఆమనిషి నన్నొక ఉత్తరము వ్రాసిపెట్టుమని యొక తెల్లకాగితమును తెచ్చి నాకిచ్చెను. కవరేదీ అని నేనంటిని. "కవరక్కర్లేదు. కవరు మీద వ్రాస్తే మాఉత్తరాలు చేరవు. బంట్రోతులు పాఱేస్తారు. నటుపేటుత్తరమైతే చేరుద్ది" అనినది. అణాకు రెండణాలు యిచ్చుకోవలసి వస్తుందిగా అన్నాను. "అవును ఆళ్లకు మేమేశినా మా కాళ్లేశినా మాఉత్తరాలు యింతే. రెండణాలు ఇచ్చుకుంటాదే. పూరబం మాపిల్లగాడు పుట్టకమునుపు అణాయిచ్చి ఉత్తరం తీసుకోనేవాళ్లం. ఇప్పుడు బేడ యిచ్చి తీసుకుంటున్నాము" అనినది. ఉత్తరమువ్రాసి యిచ్చితిని. రెండుమూడుదినములకు చిరునామాదారుడు ఊళ్లో లేడని ఆఉత్తరము తిరిగివచ్చెను. నట్‌పేటుత్తరమైనందులకు రెండణాలు అది మరల తిరిగివచ్చినందుల కొకఅణా మూడుఅణాలు వసూలు చేసినాడు పోస్టుజవాను. ఆడబ్బులు దగ్గరలేక చెంబు తాకట్టుపెట్టి మూడుఅణాలు యిచ్చినానని ఆదాసీది నాతో చెప్పి మొత్తుకొనెను. పోస్టలురేట్లు పెరిగినందువలన పాపము పేదజను లెంత గోడుపడుచున్నారని నాకు మహావిచారము గలిగెను. శ్రీమంతులకు లక్ష్యములేకపోవచ్చును. కాని దినమునకు నాలుగణాలు కూలి తెచ్చుకొని జీవించెడు పేదసంసారములో రెండణాలు ఉత్తరమునకు చెల్లింపవలె నన్నచో నెంతకష్టమో చెప్పవలెనా? పోస్టలురేట్లవలన వచ్చెడి అధికాదాయములో చాలభాగ మీకష్టజీవులకు చెందినదే. తక్కిన తపాలా రేట్లెట్లున్నను సర్వజనోపయోగకరమగు కార్డు కవరుల ధర లెప్పటిరేట్లకు మార్చుట ప్రజాహితము గోరెడి ప్రభుత్వమువారి కనీసధర్మము. కాని యీ వత్సరము గూడ ప్రభుత్వమువారు తపాలారేట్లను తగ్గించుటకు నిరాకరించిరిగదా. కల్పలతా! యాత్రావిషయములు దెల్పుటలో తపాలారేట్ల గొడవయేమిటని నవ్వుచుంటివా? ప్రస్తావవశమున వచ్చెను గాని ప్రస్తుతాంశ మది గాదని యెఱుగకపోలేదు. మే మంకట మోటారుబండి నెక్కి నాగరుకోయిలకు వచ్చి అచ్చటినుండి వేఱొకబస్సుమీద తిరునల్వేలికి వెళ్లితిమి. అప్పటికి దాదాపు రాత్రి పదిన్నరగంట లయ్యెను. ఇన్నివందలమైళ్లు రైలుప్రయాణము గావించితిమి. కాని త్రివేంద్రమునుండి కన్యాకుమారికి అచటినుండి తిరునల్వేలివఱకు చేసిన కొద్దిపాటి మోటారుబస్సుప్రయాణములో మేముపడిన శ్రమలో వీసమైన రైలుప్రయాణమువలన పొందలేదని దృఢముగా జెప్పవచ్చును. ఆ మోటారుకారు డ్రైవరులయు కండక్టరులయు దురాశలును దుస్తంత్రములును దాౙన్యములును నగౌరవ

క్రియలును జన్మమున్నంతవఱకు మఱువరానివి. మునుపటి చెప్పెడులెక్క బల్లకు అయిదుగురు ఆఱుగురు అని. పురబాహ్యమునకు పోగనే ఆ అయిదుగురిలెక్క పదుగురుగా మాఱును. వీరు డబ్బిచ్చి శ్రమపడెడి దురదృష్టపు ప్రయాణికులు. ఇంక పోలీసువారున్నారు. వారు బస్సుఅధికారులకు గురుదేవులు. వారు ఎక్కడ ఏసమయములో ఎంతయినను ఎక్కుదమనినను చప్పున బస్సుఆపి యెక్కించుకొనవలసినదే. ఇక మోటరుబండ్లవారికేమిభయము? పోలీసువారి కొక్కరికి విధేయతజూపి తమవారినిగా జేసికొనినచో ఇంక నెందరియెడ అవిధేయతజూపినను భయములేదుగదా!

తిరునల్వేలి తామ్రపర్ణీతీరము. ఆనదీస్నానార్థమే మేమచ్చట కేగితిమి. అచ్చటి సత్రము అసహ్యముగానున్నది. ఎట్లెట్లో ముక్కుమూసికొని ఆరాత్రి అచ్చట నిలిచితిమి. తెల్లవారి తామ్రపర్ణిలో స్నానముచేసి వచ్చి భోజనాదులుగావించుకొంటిమి. అనంతర మొకజట్కాబండి కుదుర్చుకొని ఊరిలోని దేవాలయములను విపణివీథులను చూడనేగితిమి. తిరునల్వేలిలోని శివాలయము చాలగొప్పదే. కాని అచ్చటి శిల్పములు మాత్రము చూడదగినవికావు. ఇన్ని ప్రసిద్ధదేవాలయములను గాంచితిమి కాని ఆతిరునల్వేలిపట్టణములోని దేవాలయములోగల యసహ్యకరమగు బొమ్మలు మాత్రము మఱెచ్చటనులేవు. ఆసాయంత్రమే బయలుదేరి మధురకు వెళ్లితిమి. అచట నొకదినముండి యటనుండి శ్రీరంగక్షేత్రమున కేగితిమి. తిరుచినాపల్లినుండియే మాకు వైష్ణవులు తరుచుగా గనుపింపజొచ్చిరి. ఇంక శ్రీరంగమున కేగ నెచటజూచినవారే. రంగనిఆలయము సప్తప్రాకారవిరాజితమే గాని యింపుసొంపు లేదు. శిల్పము గూడ స్వల్పమే.

శ్రీరంగము సుప్రసిద్ధక్షేత్రమే గాని అచ్చట మేలైన సత్రమేలేదు. దాని కొక కారణము గూడ గలదు. ఆపురమునగల వైష్ణవతిరుమాళిగ (ఇండ్లు) లలో చాలవఱకు సత్రతుల్యములే. యాత్రికుల నీయేజంట్లు మద్రాసులోనే పట్టుకొందురు. మాబసలలో దిగిన సకల సౌకర్యములను గలిగింతుమని నమ్మబల్కి తీసికొనిపోవుదురు. కాని చాతుర్వర్ణములవారిని అసంఖ్యాకముగా తమగృహములలో నిలుపుకొనుటచేత నిజముగా యేజంట్ల యిండ్లలో సౌకర్యముగానుండుట గూడ కష్టమే. మఱియు నాయేజంట్లను తృప్తిపఱచుట గూడ సామాన్యవిషయముగాదు. మొదట యాత్రికులను పిలుచుకొనిపోవునప్పుడు తృణము మహామేరువుగా గ్రహింతుమని చెప్పుదురు. కాని వారిబసలో దిగినవెనుక మహామేరువునొసంగినను తృణీకరించి ఇంకను గావలెనని పీడింతురు. యాత్రల కేగెడివారు

యిట్టియేజంట్ల చేతిలోబడుట నిజముగా నొకవిధమైన పారతంత్ర్య మేర్పఱచుకొనుటయని చెప్పనొప్పును. ధార్మికచింతచే గాక వారికి సొమ్మునుట్టునిమిత్తము దానధర్మాదులు యాత్రికులు చేయవలసియుండును. దానధర్మాదులు చేయుటకు యిష్టములేక పోయినను, శక్తిలేకపోయినను వారువిడువరు. మగవారికే యేజంట్లచే నీపాట్లు తప్పవు. ఇక ఒంటరిగా వచ్చిన స్త్రీల స్థితి యెట్లుండునో వేఱెచెప్పనేల? సఖి! ఇదియొక శ్రీరంగపుసమాచారము గాదు. నేజూచిన యాత్రాస్థలము లందంతటను యేజంట్లవద్ద యిట్టి ప్రజాపీడయే గోచరించినది. శ్రీరంగములో బసచేయుటకు వసతియైన సత్రములేక మేము చాలశ్రమపడితిమి. ఇది యిక్షేత్రమునకు గొప్పకొఱతయనియు, స్వతంత్రముగా యాత్రజేసికొన తలంచెడువారికి గొప్పయిబ్బందియనియు చెప్పకతప్పదు. మేము శ్రీరంగములో మూడు పూటలు మాత్రమే యుంటిమి. రెండుమాఱులు శ్రీరంగశాయిని దర్శించితిమి. పూజార్చనాదులు గావించితిమి. తిరుమణి తిరుచూర్ణములు కొంటిమి. ఆదేవుని ఆలయమందే దేవునిప్రసాదమని అరిసె జంతిక మున్నగుభక్ష్యములు పెరుగన్నము పులిహోర పొంగలి మున్నగుఅన్నపుముద్దలను వైష్ణవస్వాములు విక్రయించుచుండిరి. అదియైన యేబుట్టలోనో తట్టలోనో బెట్టుకొనికాదు. నలుగురును నడిచెడి పుట్టిరాతిబండలమీద వేసికొని యమ్ముచుండిరి. దైవసంబంధముగా నది యెంత పూజ్యతమమైనప్రసాదమైనను పారిశుద్ధ్యవిషయముగా జూచితిమేని అదియెంతమాత్రము పరిగ్రహింపదగినదికాదు.

శ్రీరంగమునందు కావేరి రెండుపాయలుగా చీలి రంగనిఆలయమును చుట్టి పాఱుచున్నది. తల్లి బాహువులమధ్య నొదిగి నిలిచిన తనయునివలె ఆయుభయకావేరీమధ్యనున్నాడు రంగశాయి. అచ్చటికి సమీపముననే జంబుకేశ్వరమను పుణ్యక్షేత్రముగలదు. సాయంత్రపువేళ నచ్చటికేగి స్వామినిదర్శించితిమి. ఆస్వామిపేరు కూడ జంబుకేశ్వరుడే. ఆయనదేవేరి అఖిలాండేశ్వరి జంబుకేశ్వరాలయము గూడ చాలగొప్పదే గాని బహిర్భాగమంతయు శిథిలమగుటచే మరలకట్టుచున్నారు.

శ్రీరంగమునుండి తిరుచునాపల్లివెళ్లి యచ్చట కొండమీదగల మాతృభూతేశ్వరుని దర్శింపనెంచితిమి. కాని కారణాంతరములచే నచ్చటి కేగుట సంభవింపలేదు. కాన చెన్నపురి వచ్చితిమి. ఒకపెట్టె నెక్కించుటకైన సుకరముగాని యిరుకుదారులతో ప్రయాణికులకు మహాశ్రమయనిపించెడి దక్షిణయిండియారైలు కంపెనీవారి రైలుపెట్టెలబాధ తప్పెను. ఇంతటితో మాదక్షిణదేశపుయాత్ర ముగిసెనని చెప్పవచ్చును. కాని యీయాత్రా

చరిత్రమును ముగింపనున్న సమయమున చెన్నపురిలో మేము బసచేసిన గృహమును గూర్చి గూడ తెలుపకున్నచో సమగ్ర మనిపించుకొనజాలదు. మేము వెళ్లునప్పుడును వచ్చునప్పుడును గూడ మద్రాసులో గృహలక్ష్మీపత్రికాధిపతుల యింటనే బసచేసితిమి. విశేషపరిచయముగలవారము కాకపోయినను వారి గృహమున మాకు గల్గిన ఆదర సత్కారము లపూర్వములు. మేమేగాదు వారిపరిచయభాగ్యముగల వారెల్లరు వారిచే నిట్లె యాదరింపబడుదురని వింటిమి. కాన వారి గృహమున కితరములైన నాగరికపు నామధేయము లిచ్చుటకంటె ఉత్తమమైన "అతిథిమందిరము" అని చెప్పుట సమంజసముగా నుండును. కల్పలతా! సెలవు.''

మిత్రురాలు.
శారద.

జగదంబాస్తుతి.

బాలకవి. నేమాని వాసుదేవమూర్తిగారు.

సీ॥ శ్రీకరచిద్రూప సింహాసనంబున
ముసిముసినగవుల మొల్కలొలుక,
వలకేలశ్రీరామ పట్టాభిషేకంబు
వక్షస్థలంబున వన్నెలీన,
యోగదీక్షాసక్తి నోంకారపదశక్తిఁ
గనుశంకరునిజూపు గొనలదనుప,
త్రిపథస్థితులనాత్మ తెఱగెఱింగెడుతన్మ
యులహృదబ్జంబున నూగులాడ,

తే॥ గీ॥ నిండుఁగొలువుండి జగము లుద్దండలీల
మొలువఁజెలువొంద డిందఁగ మూలకంద
మైన జగదంబ, లలితవిద్యైకదంబ,
మన్మనోవీథి బాయక మనుచుఁగాత.

తెల్లని ఉప్పు

డాక్టరు కే. యన్. కేసరిగారు

ఉప్పు మానవుని భోజనపదార్థములలో ముఖ్యమైనది. పదార్థములు రుచికరము లగుటకు జనులు ఉప్పును యథారీతిని వాడవలసియున్నది. కాని దానివిలువను మనవారు గ్రహించినట్లు కనుపించదు. ధరలు ఎంతహెచ్చినను మనవారు నెయ్యి మొదలగు భోజన పదార్థములను తప్పక వాడుదురు. కానిమిక్కిలి చౌకయైన ఉప్పుధరలో తలవెంట్రుక వాసియైన హెచ్చుదలయున్నచో మనవారు దానివాడుకను తగ్గించుటకు ప్రయత్నింతురు. ఇది మిక్కిలి గర్హ్యమైన పని.

ఉప్పు విషయములో మనవారు మఱియొకసంగతిని గమనింపవలయును. మన దేశమున సముద్రజలమును భూమిపైకి పాఱించి నిలువచేసెదరు. ఎండవేడిమికి ఆజలము క్రమముగా ఉప్పుగామారును. ఇట్లు తయారుకాబడిన ఉప్పులో మన్నుకలసియుండుటకు అవకాశమెక్కువ. కావుననే అంగళ్లయందు విక్రయింపబడు ఉప్పు మన్నుతో కలసి చాల నల్లగనుండును. ఇందుకుతోడు మనవర్తకులు దీనియందు ఉప్పురంగుగల చిన్నరాళ్లను కలిపి విక్రయించుచున్నారు. అంగడినుంచి తెచ్చినదానిని తెచ్చినట్లే మనస్త్రీలు పచనకార్యములందు వాడుచున్నారు. ఇందువలన మనఆరోగ్యము చెడుటకు మార్గమేర్పడు చున్నది. ఉప్పుతో కలసియున్నవాట్టిని మనము భుజించుచుండుటచే మూత్రసంబంధమైన జబ్బులును, అజీర్ణసంబంధమైన రోగములును గలుగుచున్నవి. ఉప్పులో కలుపబడినరాళ్లు తినువారి దంతములక్రిందబడి ఆదంతములకు ప్రమాదములను కల్గించుచున్నవి.

ఈకష్టములులేకుండ చేసికొనవలయునన్న మనము ఉప్పును జాగ్రత్తగ శుభ్రము చేయవలయును. శుభ్రముచేసిన ఉప్పును 'టేబిలుసాల్టు' అని పట్టణములందు విక్రయించు చున్నారు. దానిధరకొంచ మధికమగుటచే సామాన్యసంసారులు దానిని వాడకున్నారు. మఱియు నిదిమిక్కిలి తెల్లగానుండుకారణమున ఛాందసులగువారు కొందఱు దీనిని 'జాతి

వాడిఉప్పు' ముట్టరాదని పలుకుచున్నారు. పట్టణములందుండు గొప్పసంసారులు దీనిని ఉపయోగించుచున్నను పల్లెలయందుఉన్న వారికి ఈ టేబిలుసాల్టుదొరుకుట ప్రయాసమూలక మగుచున్నది. అగుటచే టేబిలుసాల్టు మంచిఆరోగ్యప్రదమును, పరిశుభ్రమును అయినదే యైనను మనలో విశేషవ్యాప్తి గాంచకున్నది. టేబిలుసాల్టునందుండు మంచిగుణములు కలిగి అంతకంటె తక్కువధరకు లభించుఉప్పు ప్రస్తుతపరిస్థితులలో అత్యంతావశ్యక మగుచున్నది. కావున బజారుఉప్పునందలి దుర్గుణములను పోగొట్టి దానిని తెల్లగా, శుచిగా చేయుగల పద్ధతిని దిగువను తెల్పుచున్నాను. విశేషజ్ఞానము, ప్రయాస అక్కఅలేకయే మనస్త్రీలు చేయదగినప్రక్రియ కావున మనవారు దీనిని ఆచరణలోబెట్టి తగినలాభమును పొందుదురుగాక యనికోరుచున్నాను.

అంగడినుండి తెచ్చిన ఉప్పు ఒకభాగము పాత్రయందుంచి అందు నాలుగు భాగములు వేడినీటిని పోయవలయును. ఉప్పంతయు నీటిలోకరగిపోవువఱకు కొయ్యతో కలియబెట్టి పిమ్మట అందు ఒకచామగడ్డను నలియగొట్టి వేయవలయును. ఒక అరగంట కాలమునకుపిమ్మట చూచినచో ఆ ఉప్పునందలి రాళ్లు మన్ను నీటికంటె బరువైన పదార్థములు కావున పాత్రయొక్క అడుగుభాగమునకుపోవును. అప్పుడు ఆ ఉప్పునీటి తేటను మఱియొక పాత్రలోనికి గుడ్డతో వడియకట్టవలయును. అట్లు వడియకట్టిన ఉప్పునీటిని పొయిమీదబెట్టినీరుయిగురువఱకు మంటబెట్టినచో అడుగున తెల్లనిచక్కెరవలె స్వచ్ఛమైనఉప్పు పేరుకొనును. పాత్రలోనిఉప్పు గట్టిపడునప్పుడు ఒకకొయ్యతో ఉప్పును అటునిటు కదుపుచుండవలెను. ఉప్పు పొడిపొడిగా నగువఱకు పాత్రను పొయిమీదనుంచవలయును. ఇట్లు తయారుకాబడిన ఉప్పు పరిశుద్ధమై యుండును. భోజనపదార్థములలో వాడుకొనుటకు ఈ పరిశుద్ధమైన ఉప్పు మేలితరమును, ఆరోగ్యవంతమును అయినది.

* పైనవివరింపబడిన రీతిని తెల్లనిఉప్పును తయారుచేసి నమూనాకు కొంచము మాకార్యస్థానమునకు బంపుచో వారియందు అతిస్వచ్ఛమైన ఉప్పుపంపిన వారిని తగినట్లుగౌరవింతుము.

ప్రాచీన భారత స్త్రీ.

శ్రీమతి వెలువోలు వసంతా దేవిగారు.

గీ॥ కత్తిచేఁబూని ఘోరసంగ్రామభూమి
శౌర్య మవతార మొందిన చందమునను
గర్వవైరులఁ జెండి స్వర్గమున కనిపి
విజయలక్ష్మిని వరియించి వెలసి తొల్లొకట.

గీ॥ వెనుకముం దరయని రొందబిగువుతోడ
"భగ్గుభగ్గున" మండెడు పండుచితిని
దూకి నిర్భరదగ్ధవై ధూళియగుచు
నీదు సాహసముంజూపి నెగడి తొల్లొకట.

గీ॥ ఉదయగిరి భానుఁ డుదయింపకుండఁ జేసి;
యమునికడనుండి భర్త ప్రాణములు తెచ్చి;
ధరఁ ద్రిమూర్తుల శక్తి బాలురను జేసి;
విమలపతిభక్తి ప్రకటించి వెలిగి తొల్లొకట.

గీ॥ చతురుదధిమధ్య సంస్థితసర్వవసుధ
ముదముతోడఁ దంత్రావాపముల్ వెలార్చి
శీలఁ బాలించి ప్రజల లాలించి మించి
నవ్యపరిపాలనపథాల నడచి తొల్లొకట.

గీ॥ భవ్యబహుముఖమైన నీ ప్రథితదీప్తి
నంత ప్రసరించి మము నుద్ధరింతు వనుచు
రక్తబాంధవ్యదివ్యకారణము కల్మి
ప్రియము కడుదుము సాక్షాత్కరింపు దేవి!

ప్రసిద్ధస్త్రీత్రయము

నిడమర్తి. సత్యనారాయణమూర్తిగారు, బి. ఏ. (సారస్వతసమాజము)

పురుషుడు స్త్రీని అబలయని వాడినాడు. అట్లు వాడినపుడు అతడు స్త్రీ పురుషునకు లొజ్జుగా భావించినాడు. దేహబలమున ఆమె అబల కావచ్చును. అది కూడ కాదనుటకు మహిషాసురమర్దని, రుద్రమదేవి, ఝాన్సీమహారాణి, జోను ఆఫ్ ఆర్కు (Joan of Arc,) తారాబాయి మొదలగు వీరవనిత లున్నారు. ఇట్టి వా రుండని కొందరు వాదింతురేమో? వాదింపనిండు. ధీవిశేషమున మాత్రము స్త్రీ పురుషున కేవిధమునను తీసిపోదు. క్రొత్తవిషయములను కనుగొనుటలోను స్త్రీ పురుషునకు సమానమే. అంతియ కాదు. పురుషుని హృదయకాఠిన్యము యుద్ధములకును నితాంతదుఃఖములకును గారణమగుచుండ స్త్రీయొక్క మాతృభావము దుఃఖనివారణమును శాంతిస్థాపనకరమును అగుచున్నది. ఇట్టి వీరవనితలలో మువ్వురి జీవితములనుగూర్చి యిట తెలుపతలంచితిని. వీ రెల్లరును పాశ్చాత్యవనితలు. మరొకసారి ఇట్టి భారతరమణీమణులనుగూర్చి వ్రాయగలను.

హెర్తా అయర్టను:

ఈమె ఇంగ్లాండులోని పోర్ట్సీ అను స్థలమున జననమందెను. ఈమె తలిదండ్రులు యూధులు. పదునారువత్సరముల ప్రాయముననే ఈమె పితృవిహీనయై ఉదరపోషణార్థము ఉపాధ్యాయినీవృత్తి నవలంబించెను. కాని యామె నిరాశవహింపక పనిచేసి 'గర్టను' కళాశాలలో జేరి చదివి గణితమునందు మంచిపేరు సంపాదించెను. అక్కడ ఉన్నపుడే హృదయస్పందనమును గుర్తించు ఒక యంత్రము నిర్మించెను. అనంతరము ఋజురేఖను ఎన్నిభాగములుగా వలయునన్న అన్నిభాగములుగా జేయు ఒకవిభాగినిని కూడ ఆమె నిర్మించెను. దీనితో నామెకీర్తి విస్తరించెను. 1884 వ సంవత్సరమున ఆమె ఫిన్సుబరీలోని లండను టెక్నికలుకాలేజీలో జేరి పనిచేయఁదొడగెను. అక్కడ శాస్త్రాధ్యాపకుడుగానున్న ఎడ్వర్డుసార్జెంటుఅయర్టనుతో నీమెకు పరిచయముకుదిరెను. తదనంతరము వారు వివాహమాడిరి. ఎడ్వర్డు విఖ్యాతుడగు శాస్త్రవేత్త. హెర్తా అతనికి శాస్త్రపరిశోధనమున

చేదోడు వాదోడుగా పనిచేసి తీగలేనితంతివార్త విషయములోను, 'సైకతతరంగముల' (Sand ripples) విషయములోను, ఎలక్ట్రిక్ ఆర్కు విషయములోను చాలసహాయము చేసెను. ఆమె క్రొత్తగాకనుగొనిన విషయములకును, నిర్మించిన సూత్రములకును రాయలుసొసైటీవారు చాలపొగడి బహూకరించియున్నారు. ఈమె నామము సెర్చిలైట్లు (Search Lights) నిర్మాణమున స్థిరస్థాయిగ నిలచిపోయినది.

మేరీ క్యూరీ:

1867 నవంబరు 7 వ తేదీ యీమె జననదినము. వార్సా యీమె జన్మస్థానముగుటచే నీమె పరాసువనిత. తండ్రిఅధ్యాపకుడు. చిన్నతనమునుండియు శ్రద్ధగలిగి చదివి ప్రశంసాపాత్రముగ జయమందుచువచ్చి 'సర్బోను' శాస్త్రాలయమున ఉపాధ్యాయినిగా 'పియరీక్యూరీ' యను శాస్త్రజ్ఞుని చేతిక్రింద పనిచేసెను. ఆసమయమున వారిరువురకును ప్రేమకుదురుటయు, వివాహమగుటయు తటస్థించెను.

వారు చాలనిరుపేదస్థితి యందుండిరి. రాబడి బహుస్వల్పము. అయినను పరిశోధనాకౌతూహలముతో వారికష్టములను స్మరింపక పనిచేసి 'రేడియము' అను వస్తువును కనుగొనిరి. ఇది చీకటిలో తళతళలాడును. మిక్కిలి శక్తిమంతము. సర్వరోగనివారిణి. ఇట్టి యద్భుతవస్తువు వారికి ఒక నడ్లగింజంత మాత్రము లభించెను. అది దురదృష్టవశమున క్రిందపడి చితికిపోయెను. అల్పులట్టియాపదకు ఆశోపహతులై యూరకుందురు. కాని మేరీ ధైర్యమువహించి గదియందలి మట్టినంతను ప్రోవుచేసి దానియందలి ప్రతిరేణువును పరీక్షించి తనరేడియమును తిరిగిసంపాదించెను. భర్త చనిపోయిన తరువాత కూడ నీమె యోపికతో పరిశోధనలనుచేసి పొలోనియమును రేడియమును విడదీసి చూపి లోకమునకు మహోపకారమును గావించెను.

ఫ్లారెన్సు నైటింగేలు:

దయకు నిలయమగు నైటింగేలు 1820 మే 15-వ తేదీని జన్మించెను. చిన్నతనమునుండియు నామె రోగుల కుపచారము చేయుటయందు ఆసక్తి గలది. ఆమె విద్య కూడ దాని కనుగుణముగ నుండెను. తెలివితేటలలో అద్వితీయురాలు. నర్సింగుపనిలో నీమె నిధి.

1854 వ సంవత్సరమున రష్యాతో ఇంగ్లాండునకు జరిగినయుద్ధమున క్షతశరీరులకు సాయముచేయుట కీమె యొప్పుకొని పనిచేసెను. ఈమె చేసిన యేర్పాటులవలన అంతకుపూర్వము నూటికినలుబదిమంది రోగులు చనిపోవుచుండ నీమె సంరక్షణలో ఇరువురుమాత్రము చనిపోయిరి. ఆసమయమున నీమె చూపిన ఓపిక, ధైర్యము, దయ, బుద్ధికౌశలమును అద్వితీయములు. దినమునకు ఇరువదిగంటలకు మించి పనిచేసెను. ఆమె చేసినసేవకు అచటగలరోగులు ఆమె నీడను సైతము ముద్దిడుకొనజొచ్చిరి. ఆస్పత్రులలో ఆచారమందున్న నర్సింగుపద్ధతికి మూలము ఫ్లారెన్సునైటింగేలే. 1908లో లండనునగరపు స్వేచ్ఛయును (Freedom of the City of London) అంత కొకసంవత్సరముకుపూర్వమే (Order of Merit) అను అసామాన్యమైన బిరుదము నామె పొంది తొంబదితొమ్మిది యేండ్ల కాలమున మరణించెను.

ఇట్టి యుత్తమవనితల చరితము లెన్నియేని గలవు. వారందరును స్త్రీలు అబలలు కాక సబలలే యని ఋజువుచేయుచున్నారు. ఈవిషయమును తెలుగుకాంతలు గ్రహించి విజ్ఞానోపార్జనమొనర్చి, పట్టుదలయును సద్వర్తనమును గలిగి పనిచేసి పడియున్న దేశ గౌరవమును పునరుద్ధరింపగోరెదను.

సత్యము

చితారు గంగాధరకవి.

సత్యసంధుఁడు హరిశ్చంద్రుండు తొల్లి
సత్యంబుఁ దప్పక సన్మునికొఱకు
నాలిబిడ్డల నమ్మి యంత్యజుఁ గొలిచి
మాలఁడై వెనువెంట మధుమాంసములను
కావళ్ల మోయుంగఁ గరుణించి యంత
కావఁడా వారల గౌరీశ్వరుండు ?
నీమాట బొంకక నిర్వహించినను
సోమేశ్వరుఁడు దయఁ జూడంగఁ గలఁడు.

డాక్టర్. కే. ఎన్. కేసరిగారిబంగరు పతక బహుమానమునందినవ్యాసము.

స్త్రీలు—నాటకరంగ ప్రవేశము.

శ్రీమతి ధర్మవరము లక్ష్మీదేవిగారు

నాటక మనసేమి, దానియందు స్త్రీపాత్రమును స్త్రీలు ధరింపవచ్చునా? లేక పురుషుడే స్త్రీపాత్రధరించినమేలా, లేక స్త్రీలే దీనికి అర్హులా, పురుషులు ఉండుటవలని లాభము హెచ్చా, స్త్రీలు లేనిచో నష్టమువిశేషమా, అనునది చర్చింపతగిన గొప్పసమస్య. ఇట్టి సమస్యను విడదీయుటకు చాలామంది విచారశీలురు ప్రయత్నము చేయుచున్నారు. ఇటువంటి విచారింపతగిన గొప్పసందేహమునకు నాదొక చిన్న అభిప్రాయమేమన:

ఇంపైనకావ్య మెట్లు జీవనమునకుసారమో అదేరీతిగా నాటకము మానవజీవితము యొక్క ప్రతిబింబము. అట్లయిన ప్రపంచమందు స్త్రీపురుషులు బాలబాలికలు ఈప్రతిబింబమందు చిత్రింపబడియే యుండవలెను. బింబ మెట్లున్న ప్రతిబింబ మట్లే యుండును. బింబ మందుగల లోపములను తెలియుటకు ప్రతిబింబ మవశ్యకము. మనము మంచిగావెంచి చేసినచెడుగును, చెడుగుగా తెలియవలయునన్న దానినే పరులు చేసిన యెడల బహుశీఘ్రముగా తెలియగలము. కనుక ప్రతిబింబ మత్యవశ్యకము.

అదియుగాక మానవజీవితమం దంతటను, స్త్రీలు సుగంధమువ్యాపింపజేయు పుష్పమువలె నున్నారు. పుష్పములేని వృక్షరాజ మెట్లురాణింపదో, మానవుల జీవితము అంతే. నారీమణులులేని నాటకరంగము గృహిణులులేని గృహమువలె అరణ్యమై చూపట్టును.

ప్రతి వత్సరమును డాక్టరు. కే. యన్. కేసరిగారు నెల్లూరు ప్రోగ్రెసివు యూనియను తరపున జరుపబడుచుండు ఆంధ్రవ్యాసరచన పోటిపరీక్షలకొక బంగరు పతక మొసంగుచుండుట వాడుక. ఈ వత్సరము శ్రీమతి పులవర్తి. కమలావతిదేవిగారికిని, శ్రీమతి ధర్మవరము లక్ష్మీదేవిగారికిని చెరియొక పతకమును ఇచ్చిరి. ఉభయుల వ్యాసములును బహుమానార్హములని పరీక్షాధికారులు నిర్ణయించిరి.

శ్రీమతి ధర్మవరము. లక్ష్మీదేవిగారు
వ్యాసకర్త్రి

శ్రీమతి ధర్మవరము. లక్ష్మీదేవిగారు

ఈమె సుప్రసిద్ధాంధ్రులును, 'నాట్యకళాప్రపూర్ణ' బిరుదాంచితులునగు తాడిపత్రి. రాఘవాచార్యుల వారి పుత్రిక. ఆంధ్రనాటక పితామహబిరుదాంకితులగు ధర్మవరము. కృష్ణమాచార్యులవారి చతుర్థ పుత్రులగు వేణుగోపాలాచార్యులు (బి.యె.బి.యల్.) గారి అర్ధాంగి. ఆంధ్రవ్యాసరచనమునకై డాక్టరు. కే. యన్. కేసరిగారి (గృహలక్ష్మీ పత్రికా సంపాదకులు) బంగారు పతకమును బహుమతి నందిన విదుషి. పతకమునందిన ఈమె వ్యాసము ఈ మాసము గృహలక్ష్మి ముఖమున ఆంధ్రలోకమునకు నివేదితము. ఈమె తనపితృదేవుని గురువులును జగద్వంద్యులునగు మహాత్మా తారానాథజీగారి వేదోక్తమైన నీతులనుగ్రోలిన కోవిదురాలు.

నాటకమందు విశేషమైనఅభిరుచికలిగి గొప్పవిద్యావంతులని పిలువబడు ఆంగ్లే యులు కూడ మొదలుమొదలు రూపవంతులగు పురుషులచే స్త్రీపాత్రను ధరింపజేయు చుండిరి. ఇప్పుడు వారే స్త్రీపాత్రను పురుషులు ధరించుట చాలాహాస్యాస్పదముగా తలంతురు. ఏలయన, వారలు కాలము ననుసరించి ఇది తగునా తగదా యనువిచార మును పెంచిరి. సమస్తప్రపంచమందంతటను నాటకములు ప్రాకృతభాషయందున్న పూర్వకాలపునాటకములయందు, స్త్రీపాత్రము స్త్రీలే ధరించినట్లు యెన్నియో ఆధార ములుగలవు. ఆకాలమందు స్త్రీలు అంత నిర్భీతిగా రంగస్థలములం దుండుటకు రెండు కారణములుండవచ్చును.

(1) భరతశాస్త్రమందు ఉన్నతవిద్యనుబడసి సొగసైన దేహసౌందర్యముగల వారలై, మరియు ఇతర విద్యలయం దెన్నిటియందో పాండిత్యముకల్గి, ఇప్పడి అధోగతి పాలైన మనసమాజమునుండి "వేశ్యాస్త్రీలు" అనిపిలువబడు ఇప్పడి నారీమణులే ఆకాలపు అభినయకారిణులై యుండురు.

ఆకాలమందు అంతటి విద్యా, స్వాతంత్రజీవనము గలవారు, యిప్పడు విద్యయను పేరుకూడ మరచి దాసులై వారాంగనలని పిలువబడుటకు కారణమేమన, స్త్రీపురుషుల సమాన విద్యా స్వాతంత్ర్యమునకు సెలవొసంగి, కేవలము దేహవాసనలకు లోబడిన పురుషులయొక్క స్వార్థమే దీనికి మూలము. స్వార్థపరులు తలచినంతనే స్త్రీలు లోబడి ఆనందమయమైన ఉపదేశస్థానమగు రంగస్థలమునకు రాజీనామాయిచ్చిరి.

ఉదారహృదయులకు అల్పుల కోర్కెతీర్చుటయన సర్వసాధారణము. స్త్రీలు దయాస్థానమైన తమవిశాలమనస్సుచే వీరికిగాను లొంగినది యెట్లున్నదన భైరవుడు భస్మాసురునకు వరమిచ్చి నట్లున్నది. అదియుగాక, భగవద్గీతయందు పరమాత్ము డనిపిం చుకొనుటకు నోచుకొన్న కృష్ణుడే 'నన్నేవిధముగ పూజించిన యేవిధముగ తలంచిన ఆయారూపముగ వారల కోర్కెతీర్తు'నని నుడివి యుండ ఇక స్త్రీలెంత? ఇంతకు కారణము కళంకరహితమైన వీరి దయయే.

ఇటువంటి నారీమణులను వారివిద్యను విద్యయందుగల అభిమానమును, ధ్వంసము గావించి వారలను యంత్రములుగా మార్చినది అధోగతిపాలైన మనసమాజమే.

ఈస్వార్థపరులైన పురుషులవల్ల కీడుచెందిన సమాజమును ఉద్ధరించుటకు యెందరో మహనీయులు అవతరించి యెన్నియో శ్రమలకోర్చి ప్రయత్నించిరిగాని, యావత్తైలం- తావత్ వ్యాఖ్యానం- అను ఆర్యోక్తిననుసరించి వారి బోధను వారు ఇహలోకమును

వదలినతోడనే ఉదారహృదయులై వారుచెప్పినది మనకేల యని వారిది వారికే అర్పించి కట్టువిప్పిన కుక్కతోకవలె యున్నారు.

(2) లేక నాటకరంగము ఇప్పటివలె సమాజబాహ్య మనుపించుకొనక గౌరవముచే నిండినటులును పైనవివరింపబడిన సతీమణులును జనులయొక్క ఆదరణకును మర్యాదకును అలంకారప్రాయులై యుండవచ్చును. అదియుగాక స్త్రీని నిరాకరించి స్త్రీపాత్రను పురుషుడు ధరించుటకు కారణము లివిన్నైయుండును. పైనవివరింపబడిన సతీమణులు ఇప్పుడు లభింపకయుండవచ్చును. లేక ఇప్పటి సమాజమునుంచి సరియైన శిక్షణలేక అకస్మాత్తుగా అందముగా అవతరించిన యువకులు ద్రవ్యాశకులోంగి నాటకరంగమందు దిగుచుండవలయును. లేక రంగమందు స్త్రీని స్పర్శించుటవలన ప్రేక్షకులమనస్సులు వికారము చెందునని వదలియుండవచ్చును.

అట్లయిన భావములేని నటన బాగుండదను విషయము యెల్లరకు విశదమేకదా! పురుషుడు స్త్రీపాత్ర ధరించిన సంపూర్ణభావ మెట్లుచూపగలడు? సహజమైన భావము ప్రకటించవలెనన్న సహజమైనస్వరూపము కూడ తోడ్పాటుగావలెను. సహజమాధుర్యమైన సతీమణుల భావమును నడవడికను ఊహచే నటించిన 'తా దాసరిగా కున్నపడేసి పంగనామాలుపెడితేఅవునా' అన్నట్లుండును. కొంతవరకు ఊహించిచెప్పిన చెప్పవచ్చును గాని చేయుటకష్టము. ఊహవేరు, సహజమువేరు.

రంగస్థలమందు స్త్రీపాత్రవహించిన నటునితో, వేరొక నటుడు సహ్యముకాని సల్లాపములు పలుపునపుడు నాటకమందు తన్మయులై చూచుప్రేక్షకులు స్త్రీపాత్రవహించినది పురుషుడని తలంతురా! తలంపరు. నాటకము ముగింపబడిన తరువాత బుద్ధిచేవిచారించిన తెలియగలరే కాని భావమందు స్త్రీపాత్రను ధరించినవానిని స్త్రీ అనియే తలంతురు. స్వప్నమందు అనుభవించిన భీతినిగాని ఆనందముగాని జాగ్రతయందు బుద్ధిచే మిథ్యగా తలంతురే కాని, అనుభవమందు సత్యముగానే భావింతురు. స్వప్నమందు భావముపై చిత్రింపబడినదానిని నిజమనిభావించినట్లు నాటకము చూచువారలు స్వప్నమందున్నట్లే తన్మయులై భావోన్మత్తులై యుందురు. నాటకము ముగిసినతోడనే, స్వప్నమునుండి మేల్కొనినట్లగును. కనుక భావమే ప్రధానము. బుద్ధి తరువాత.

స్త్రీలే స్త్రీపాత్రను ధరించిన బహిరంగనాట్యరంగమందు ఇట్టి సహ్యముకాని సల్లాపములు జరుగుట అసంభవము. దీనివలన భావముచెడదు. బుద్ధి వికసించును.

అదియుగాక స్త్రీపాత్రను పురుషుడు ధరించుట వలనకలుగుచున్న అపాయములను కొంచెము యోచింపవలయును. మరియు స్త్రీపాత్రను స్త్రీలే ధరించునట్లుండిన ద్వంద్వార్థములగు సహ్యాముకాని పదములను వ్రాయుటకు గ్రంథకర్తకు సాధ్యమా? కాదు. కనుక స్త్రీలే రంగమందున్నయెడల యెన్నియో సత్స్వభావముల కాలవాలమై రంగస్థలము రాణించును.

అదియుగాక అన్నిటనువదలి రంగస్థలమందు మాత్రము స్త్రీనిషేధమెందుకు? ఒకే ప్రదేశమందెచ్చటను స్త్రీపురుషుల కలయిక లేదందమా, ఇరువురి కలయిక లేని కార్యమే లేదు. ఇచ్చట నిషేధము ఇచ్చటలేదు అనుటకు వీలు లేనేలేదు. తీర్థయాత్రలందు, తిరునాళ్లయందు, వీధులందు, దేవస్థానములందు, లెక్చర్లయందు, వివాహములందు, పాఠశాలలందు, కాలేజిలందు, రైలుప్రయాణములందు, కడకు గృహములందు కూడ వీరికలయిక లేనిది కార్యములేదు. రైలుప్రయాణములందు స్థలసంకోచమువల్ల అపరిచితులైన స్త్రీపురుషులు ఒకరికొకరు అంటుకొని గంటలకొలది కూర్చొని యుందురు. అన్నిస్థలములందు ఇట్టి సమయసందర్భము లెన్నియో కలుగును. ఇట్టి విచిత్రప్రమేయములచే ప్రపంచము నిండియుండ రంగస్థలమందు మాత్రము నాశీమణులనిరాకరణ మెందులకు? ఇరువురి యొక్క కలయిక ముఖ్యమా ఉద్దేశము ముఖ్యమా! ఎల్లరసమ్మతివలన సన్మానము పొందునది ఉద్దేశమేగాని, కలయికకాదు.

పాఠశాలలందు కాలేజిలందు కలియుట విద్యయొక్క ఉద్దేశము. దేవస్థానములకు కలసివెళ్లుట దైవమందుగలడనియు, పాపములు పోవుననియు, దీని ఉద్దేశము. దేవుడు లేనిస్థలము జేనెడైనను లేదనుమాట నోట; గుడియందు తప్ప వేరొకచోట లేడను దృఢమైనభావన లోపల.

ఎన్నియో లెక్చర్లయందు కలయుచున్నారు. ఇదియొకగొప్పఉద్దేశమే. ఏమన ప్రపంచము దినదినము యెట్లుమారుట మనదేశము దినదినమెట్లు పరదేశము పాదముపట్టుట విచారశీలురై కాలానుసారముగా నడచుకొను మహనీయులగు గాంధి, దాసు, తిలక్, ఇటువంటివారు ఈదాస్యమును విడుదలచేయుటకై పడినపాట్లు ఇంకను యెన్నియో గొప్పవిషయములను తెలియవలెననుఆశచే పోవుచున్నారు. వీటియందుగల ఘనమైనగమ్యమేమో బాగున్నది. ఉద్దేశమందు ఉగ్రూతలూగుచున్నారేకాని, కార్యమందుమాత్రము కాళ్లు జారవిడుచుచున్నారు. స్త్రీలు నాట్యరంగమందు వచ్చుటకు, ఇట్టి ఘనమైన ఉద్దేశమునే యేలకలిగియుండరాదు? అన్నిఉద్దేశములందును ఈక్రొత్తఉద్దేశమును సరిపోల్చిచూచిన, అన్నిటివలె ఇదియు సహజముగా జనసమ్మతముగానే యున్నది.

రంగస్థలమునకు స్త్రీలు రావచ్చుననెడు నూతనాభిప్రాయమును కార్యరూపముగా ప్రారంభించునప్పుడు కొన్ని అటంకములు కలుగవచ్చును. కార్యమందుగల పట్టుదల దృఢపడవలెనన్న అటంకములు కల్గిననేగాని లేకున్న విచారము హెచ్చదు. విచారము సన్నమైన వివేకము శూన్యమగును.

అడ్డులేక సరళముగా పారుచున్న ప్రవాహముయొక్క వేగమెంతగలదో తెలియుటకు అడ్డుగట్టిననే గాని తెలియదు. ఊరకవిడిచిన పోవుట గొప్పగాదు. తనకుకలిగిన అటంకమును లక్ష్యమందుంచకపోవుటయే శక్తిగలదానిలక్షణము. వ్యక్తియొక్క కార్యబలమును అంతే. అటంకమును నిర్లక్ష్యముగాచూచి తనకార్యము కొనసాగించుటయే ధైర్యము, సాహసమును.

విశ్వామిత్రుడు క్షత్రియుడై యుండియు బ్రహ్మర్షి యనిపించుకొనవలెనను ఉద్దేశముచే ఘోరమైన తపస్సు చేయునపుడు యెన్నియో అటంకములుకల్గెను. వాని వలన నిరుత్సాహపరుడై పట్టుదలవదలెనా? మరియు విశేషమేమన పట్టుదలగలవాడై తన ఉద్దేశముయొక్క గమ్యమునుచేరెను. ఇట్టి పట్టుదల కలుగవలెననిన మనసునందు దృఢ సంకల్ప ముండవలెను. రంగస్థలములందు రమణీమణులు రావలయునన్న విశ్వామిత్రునకు గల పట్టుదల గావలయును. అదియుగాక అన్నిస్థలములందువలె నాటకమందుకూడ స్త్రీలు సమభాగినులై యుండియేతీరవలెను. అంతటనునిండియున్న నారీమణులను ఇందు మాత్రమేల నిరాకరించుట ? అన్నిటను అగ్రస్థానముపొందినస్త్రీలు ఇందు మాత్రము అనర్హులగుటకు కారణమేమి? స్త్రీలు ఉచ్చస్థానమందుండుటకు తగరనిన జగత్తుకంతటికి పూజ్యులగు బ్రహ్మ, విష్ణు, మహేశ్వరులు, ఒకరు వాక్‌స్థానమందు, ఒకరు హృదయమందు, ఒకరు శిరస్సునందు, స్త్రీనిధరించు కొనియున్నారు. చతుర్వర్ణములకును స్త్రీప్రాధాన్యము, పూజ్యురాలు. బ్రాహ్మణులకు గాయత్రి, క్షత్రియులకు జయలక్ష్మి, వైశ్యులకు ధనలక్ష్మి, శూద్రులకు భూదేవి, శక్తియే జీవనాధారము. రంగస్థలము మాత్రము వీరులేనిదే యెట్లు రాణించును? ప్రతిమంత్రమునకు శక్తిలేని బీజాక్షరమేలేదు. శక్తిలేని మంత్రమందు మహాత్మ్యమేలేదు. స్త్రీలేని స్థానమందు స్ఫూర్తిలేదు. స్త్రీలేని గృహమందు శాంతిలేదు. తల్లిలేని పిల్లలకుతృప్తిలేదు. స్త్రీలేని నాటకరంగము ఉప్పువేయని పప్పువలె నుండును.

దేవస్థానములు పాఠశాలలు వీటియందుగల స్త్రీపురుషులకలయిక ఘనమైన ఉద్దేశముగల ఉపాయము. రంగస్థలములందు స్త్రీని నిరాకరించి పురుషుడు స్త్రీపాత్ర ధరించుట ఉద్దేశములేని అపాయము.

జనాబాయి

శ్రీమతి బులుసు లక్ష్మీనరసమ్మగారు

పాండురంగక్షేత్రమునకు సమీపమున ఒక గ్రామములో ఒక బ్రాహ్మణగృహస్థు గలడు. అతఁడు సంతానము లేక పాండురంగనిగూర్చి అనేక వ్రతములు చేయగా నాపరాత్పరుని అనుగ్రహమున ఒక సుపుత్రికారత్నము జనించెను. ఆమెకు తలిదండ్రులు జనాబాయియను నామమునుంచిరి. ఆమె దినదినప్రవర్ధమానయై ఐదేండ్లప్రాయము నలంకరించెను. నాటగోలె విద్యాభ్యాసము నారంభించి యచిరకాలములో ననేకవిద్యారహస్యములు సేకరించి విదుషీమణినా బఱఁగెను. ఆమెకుఁ బ్రాయముతోఁ బాటు దైవభక్తి నానాఁటికి యధికమగుచుండెను. ఐహికసుఖాదులయందు చిన్ననాటనుండియు నామెకసహ్యముగానుండెను. తనమనమును పాండురంగనియందు లగ్నముచేసి ప్రపంచమునే మరచియుండును. ఆటలు పాటలు మాటలు కథలు పురాణములు మొదలగు నెవ్వియయినను భగవద్విషయకములనె గాని యితరములను కలలోనైన నదలంపదు.

కార్తిక శు. ౧౧ నాడు పండరిపురమున పాండురంగని దేవాలయములో ప్రతివత్సరమందును గొప్పజాతర జరుగుచుండును. దానిని జూచుటకై కోట్ల కొలది భక్తులుపోవుచుందురు. ఆయుత్సవము సమీపించుటచే జనాబాయి తలిదండ్రులు ఆయుత్సవము చూచుతలంపుతో పుత్రికను దోడ్కొని పాండురంగక్షేత్రము నచిరకాలములో సమీపించిరి. ఆదివ్యక్షేత్రమున నెచ్చటజూచినను భక్తులే. ఏవైపు తిలకించినను భజనలే. ఏదిక్కు బరికించినను హరికథలే. ఇట్లు భక్తిరసాధిదేవత మూర్తీభవించి తాండవమాడుచున్నట్లుండెను.

ఆగ్రామమున నామదేవుడను పరమభాగవతోత్తము డొకడుండెడువాడు. అతడెప్పుడును శిష్యవర్గమును గూర్చుకొని పాండురంగని దేవాలయములో హరిభజనలుచేయుచు తనకాలమును వినియోగము జేయుచుండెడివాడు.

అనాఁడే యేకాదశీ మహాత్మ్యమగుటచే జనాబాయి తలిదండ్రులతోఁ గలిసి నుపవాసాదులను గావించి పాండురంగని దర్శించెను. నాడురాత్రివరకు నా దేవాలయముననే

యుండి కొంతసేపటికి నామదేవుని భజనను తిలకించెను. అంత భక్తాగ్రేసరురాలగు నా జనాబాయి శరీరము పులకించి భక్తిపరవశయై నాభజనలో కలసిపోయెను. తలిదండ్రులను మరచెను. తలిదండ్రులామెను పిలిచిపిలిచి విఫలమనోరథులై యెట్టకేలకు నింటికి పోయిరి. జనాబాయి ఆభక్తులతో కలసితెల్లవారువరకు భజనచేసెను. అంత నామదేవుడు నీమె భక్తి విశేషములకు మెచ్చుకొని యామెను తనగృహమునకు తీసికొనిపోయి యీమెవృత్తాంతము గుణాబాయియను తనభార్యతో చెప్పియామెకు నప్పగించెను. గుణాబాయి రెండవకలహాకంటియని చెప్పుటకు సందియము లేదు. జనాబాయి నొక దాసిగా భావించి తగనిపనులు చేయించుచు ననేక యిక్కట్లు పెట్టుచుండెను. జనాబాయి కట్టి పనిచెప్పినను విసుగులేదు. కొట్టుచుండినను లక్ష్యములేదు. ఆమెకుభక్తియే ప్రధానము. ఆమె నియమించిన పనిపాట్లను జక్కపెట్టుకొనుచు భగవంతుని నెప్పుడును స్తుతించుచుండును. గుణాబాయి యీమెకెప్పుడును నెంగిలికూడునే యాహారముగానిచ్చుచుండును. జనాబాయి ఆకూడునే భగవంతునికి నివేదనచేసి సగము ధర్మముచేయుచు మిగిలినది భుజించుచుండును.

ఒకనాడు గుణాబాయి నాలుగుకుంచములబియ్యమును బిండిచేసియిమ్మని జనాబాయికిచ్చెను. పాపమామె చేయగలదా? తవ్వెడుకావు. మానెడుకావు. నాలుగుకుంచములు. అయినను అంగీకరింపక తప్పినదికాదు. ఆరాత్రి బియ్యమును విసరుటకు నారంభించెను. కొంతసేపటికామెను నిద్రాదేవత యావేశించెను. బియ్యమట్లేయుండెను. అప్పుడుపాండురంగడు 'తెల్లవారులోపల పిండిచేయకున్న నాభక్తురాలికి నపాయమువాటిల్లనున్నది. ఆమెనన్నుధ్యానించి నిద్రించినది' అని స్త్రీరూపముధరించి జనాబాయి గదిలో ప్రవేశించి యా నాలుగుకుంచముల బియ్యమును పిండిచేసి జనాబాయిని లేపెను. నిజరూపముననున్న పాండురంగని దరిశించి అనేక విధములస్తోత్రములుచేసినది జనాబాయి. అంతలో భగవంతు డంతర్ధానమయ్యెను. ఆమె యాతని గుణములను గీర్తించుచు మరల నిద్రించెను. అంతలో ఎలుకలు దీపపు ప్రమిదెను ద్రోసివేసెను. ఆదీపాగ్ని జనాబాయి చీరపైబడి జ్వాలలిల్లంతయు వ్యాపింపదొడంగెను. అప్పుడింటివారు గోలుమని వీధిలోనికి పరువసాగిరి. ఏమిచేయగలరు? అగ్నిహోత్రుని ప్రభావమును గనులార దిలకించుచుండిరి. మహాభక్తురాలగు జనాబాయి కెట్టియాపద రాకుండ భగవంతుడు కాపాడెను. భగవద్భక్తుల కాపదలు వాటిల్లునా? గృహమంతయు పరశురామ ప్రీతియయ్యెను. ఇందుకు జనాబాయియె కారణమని గుణాబాయి తలంచుచు ఆమెను శిక్షింప నూహించెను.

అప్పుడు భగవంతుడు 'నాభక్తురాలిపై నింద పడినది' అనిచింతించి తెల్లవారులోపున గృహమంతయు నెప్పటియట్లు నిర్మించి శుభ్రపరచి యథాస్థానము నలంకరించెను. పురజనులందరు జనాబాయి భక్తివిశేషము వేనోళ్లపొగడిరి.

ఒకనాటిరేయి పాండురంగడు జనాబాయిని చూడవచ్చి ఆమెతో గలిసి యెంగిలికూడు నారగించి మణిహారము నచ్చటనె మరచిపోయెను. తెల్లవారుసరికి నర్చకులు మణిహారమును గానక ధర్మకర్తతో జెప్పిరి. వాడును బురమంతయు శోధించి జనాబాయి గదిలో మణిహారమును గాంచెను. జనాబాయిని చెరసాలలోనుంచి యాసంగతి రాజునకు విన్నవించిరి. దేవద్రవ్యము హరించిన దోషమునకు నామెకు రాజు శూలారోపణశిక్ష విధించెను. అప్పుడామెను వధ్యస్థానమునకు దీసికొనిపోయిరి. ఆమెకు భగవంతుని స్మరణ తప్పనేమియును తెలియదు. పాండురంగని అనేకవిధముల కీర్తించుచు శూలారోపణశిక్షకు సంసిద్ధయయ్యెను. అప్పుడు ఛండాలు డామెను శూలమున నుంచెను. అంత భగవంతుడు శూలమున నావిర్భవించి నామెను శిరమున నిడికొని జనులందరును ఆశ్చర్యము నొందుచు జనాబాయిని శ్లాఘించుచుండగా తనలో లీనముచేసికొని యంతర్ధానము నొందెను.

ఇట్టి పరమభాగవతోత్తమురాలి చరితము సమస్తజనులకు జిరస్మరణీయము గదా? పరమేశ్వరుడు భక్తులకు దాసానుదాసుడై యుండుననుటకీ యుత్తమురాలిచరితమే నిదర్శనము.

పతిభక్తి

"శతావధానులు" రామకృష్ణ సీతారామ సోదరకవులు

(శంకరోపదేశము)

చ॥ పతిచరణాబ్జ భక్తిగలభామకు గొంగుపసిండి ముక్తి; యా
సతికి మనోరథంబు సురసాలము; సంపద కామధేను; వ
ప్రతిహతభోగభాగ్యములు బాయనిచుట్టము; లిన్నియేల ? పా
ర్వతి ! జగమందునంబడయరానిది సాధ్వికి లేదుచూడఁగన్.

ఉ॥ పాటలగంధి! బ్రాహ్మణసపర్యనొనర్చెడుకాంతగాని; తీ
ర్థాటనసేయఁగాఁజనెడునంగనగాని; మురారిపూజ ను
మ్మాటును సల్పఁగా దొడఁగుమానినిగాని; సతీమతల్లి కా
ల్గోటికి సాటిగారు పదికోటులజన్మము లెత్తివచ్చినన్.

జపాను స్త్రీలు

పాశ్చాత్య సాంప్రదాయము లలవఱచుకొని శీఘ్రగమనమున అభివృద్ధిలోనికి వచ్చిన ప్రాచ్యదేశములలో జపానుదేశము తొలుతపేర్కొనదగినది. జపాను దేశము ప్రకృతి చిత్రములకుగని. రాజ్య విస్తీర్ణము 260,738 చతురపుమైళ్లు. 1920-వ సంవత్సరమున గైకొనబడిన జనాభాలెక్కల ప్రకారము జపానుదేశపు జనసంఖ్య 55,961,140.

ఆదేశమున మైదానములు తక్కువ. కొండలు, లోయలు మెండుకొని యున్నవి. అవి దట్టమైన అడవులతో కూడియుండును. అగ్నిపర్వతములు జాస్తి. భూకంపములు తఱచు కలుగుచుండును. వాగులు విస్తారము. అందు మిక్కిలి నిడివిదైనది నాలుగువందల మైళ్లుపొడవు. చక్కని సరస్సులు చాలగలవు. సముద్రతీరభూమిచుట్టు కొలత సుమారు 18,000 మైళ్లు. విస్తారముగా జనులు బౌద్ధమతావలంబులు. ఆదేశమున ప్రాథమికవిద్య నిర్బంధము. పబ్లికు ఎలిమెంటరీ పాఠశాలలు 25,000 గలవు. అందుపనిచేయు ఉపాధ్యాయులు, ఉపాధ్యాయినులు కలసి 173,000 మంది ఉందురు.

రమణీయప్రకృతికి వేలముపట్టగు ప్రదేశములందు నివసించువారుగాన జపానీయులు సహజముగా కళారహస్యములను గ్రహింపగల శక్తిమంతులు.

అచ్చటి పంటలలో వరిపంట ముఖ్యమైనది. పరిశ్రామిక వృత్తులతో బాటు వ్యవసాయముగూడ నచ్చటి వారికి ముఖ్యవృత్తియైయున్నది. వ్యవసాయమునకు పిమ్మట ఎన్నదగిన వృత్తి చేపలవేట. ఇరువదిలక్షల జనము ఈ వృత్తిపై నాధారపడియున్నారు. జపాను ద్వీపము చుట్టును ప్రపంచమున మఱి యెచ్చటను లేని చేపలుగలవు. జపానుదేశమున సేద్యభూమిలో మూడింట రెండువంతులు వరిసాగుచేయబడుచున్నది. అచ్చట పండింప బడువరులలో 4000 రకములుగలవట. విశేషముగా వరిసాగుచేయు దేశములలో జపాను మూడవస్థాన మాక్రమించుచున్నది. కాని అందలి వరిరకములు నికార్సు అయినవై మొదటిరకమునకు జెందినవై యున్నవి. వరి తరువాత తేయాకుపంట ఎన్నదగినది. పసిఫికు సముద్రమట్టమునకు 12,400 అడుగుల ఎత్తునగల ఫూజియామా పర్వతముపై మంచి

తేయాకు సాగుచేయబడుచున్నది. తేయాకు పంటతరువాత ఎన్నదగినది పట్టుపరిశ్రమ. మన దేశమునందువలెనే ఊడ్పులకు, కోతలకు స్త్రీ జనమే విస్తారము పనియగుదురు. జపాను స్త్రీలు పట్టుపురుగులను పెంచుటలో మంచి నైపుణ్యమును జాగ్రత్తను చూపుదురు. తేయాకు సంగ్రహించుటలోను డబ్బాలకెత్తుటలోను జపానుస్త్రీలు మిక్కిలి మెలకువతో శ్రమించి యజమానుల మెప్పులందుదురు.

జపాను స్త్రీల వనవిహారము.

రంగురంగుల బట్టలు కట్టుకొని వివిధ వర్ణపుష్పములతో శోభించు పాదపముల ననుకరించుచు జపానుస్త్రీలు ఉత్సాహముతో వనవిహారము సల్పుదురు. రసార్ద్ర హృదయులగు కవులకు ఉత్తేజము పుట్టించు దృశ్యమది.

జపానుస్త్రీలు చక్కని ఆకృతిగలవారు. వారిముఖములు వికాసవంతములును, విలాసయుతములునునై యుండును. నేత్రములు పిప్పరమెంటుబిళ్లలవలె గుండ్రముగనుండును. దేహము పసుపుచాయగా నుండును.

వారికి చేమంతి పూవులయందు ప్రేమ అధికము. చేమంతులలో 5000 వివిధజాతులను జపానీయులు సాకుచున్నారు. చెర్రీపూవులు గంపలు గంపలుగ వికసించియుండు ఏప్రియలు మాసమున జపానుస్త్రీలు వనవిహారము సల్పుటకు ప్రియముపడుదురు.

అతిథిపూజయనిన జపానుస్త్రీకి అధికమగు ప్రీతి. ఇప్పుడచ్చటి స్త్రీలు ఇంగ్లీషు స్త్రీలవలె దుస్తులను ధరించెదరు. కాని కొంచము వ్యత్యాసము మాత్ర మున్నది. అచ్చట ప్రారంభవిద్య నిర్బంధము గావున స్త్రీలందఱును చదువను వ్రాయను నేర్చియుందురు. అక్షరజ్ఞానములేని స్త్రీలు నూటికి అయిదుగురు ఉందురేమో? అంగవైకల్యము, మతిభ్రమణము, ముసలితనము అడ్డుతగిలిన స్త్రీలు మాత్రమే విద్యాహీనలై యుందురు. స్వభాషాజ్ఞానముతో సంతృప్తినొందక ఇప్పుడచ్చటి స్త్రీలు ఆంగ్లభాషాభ్యసనమునకు దొరకొనుచున్నారు.

ఫ్రాంసుదేశమునుండి క్రిమినలు శిక్షాస్మృతిని; జర్మనీ దేశమునుండి పదాతిసైన్య నిర్మాణపద్ధతిని; ఆంగ్లావనినుండి నావికానైపుణ్యమును; అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రముల నుండి విద్యావిధానమును గ్రహించి దీక్షతో అనుసరించి జపానీయు లిప్పుడు ప్రపంచ మండలి వివిధదేశములలో సభ్యస్థానము నందియున్నారు. తమ దేశము నిట్టి యున్నత స్థానమునకు గొనిపోవుటలో పురుషులకు జపానుస్త్రీలు అనంతమగు సాహాయ్యముచేసి యున్నారు.

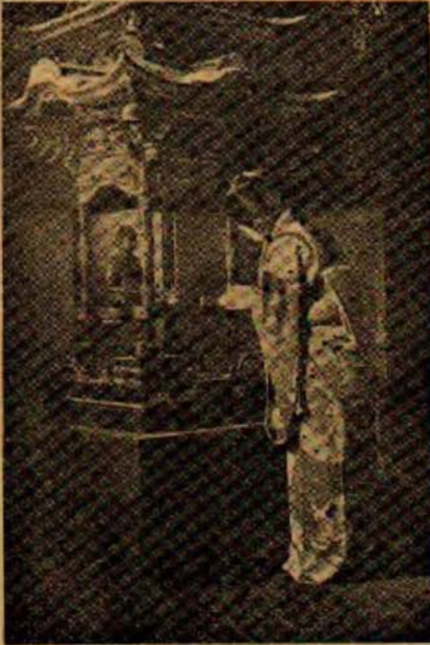
జపానుస్త్రీలు పరస్పర గౌరవమును చూపుకొనుచు పరులయెడ దయ, మర్యాద కలిగియుందురు. కాఫీ, టీ గృహములలో వారు అచ్చటికి వచ్చువారి యెడజూపు గౌరవము వర్ణనాతీతమై యుండును.

జపానీయులు చాలచురుకైనవారు. మిక్కిలి బలవంతులు. మనము రిక్షా లను బండ్లను వారు జిన్‌రిక్షాలందురు. జిన్‌రిక్షాబండ్లు జపానుదేశమున అతివిస్తారము. ఆబండ్లను లాగు జపానీయుడు గంటకు 6,7 మైళ్లచొప్పున విశ్రాంతి కోరకయే 8 గంటల కాలము ఎడతెగక ఈడ్వగలడు. అది వారిబలమునకు మంచిగుర్తు. అట్టి బలసంపదగల జాతియందు పుట్టిన స్త్రీలుకూడ సహజముగ బలవంతులును చురుకుదనముగలవారును అయి ఉండుటలో నాశ్చర్యములేదు. వయసు మీరినను జపానుస్త్రీలు ఎల్లవేళల సంతోషమును, ఉత్సాహమును కనబఱతురు.

జపానుస్త్రీలు భారతరమణులకువలె దినమునకు రెండుమూడుసారులు స్నానము చేయుదురు. నగ్నలుగానుండి జలక్రీడ చేయుటవారి జాతీయాచారము. స్త్రీలును, పురుషులును, కలసియే భారతీయులకువలెనే నదులలోను, సరస్సులలోను స్నానము చేయుదురు. జపానుస్త్రీలు తఱుచుతలంటుకొని ఒడలు పట్టించుకొందురు.

జపానువారి యిండ్లు అతి విచిత్రముగ నుండును. కొయ్య, కాగితము, అట్ట మొదలగు వస్తువులతో కట్టబడి అవి ఆదేశమున తఱచు సంభవించు భూకంపములను నెదుర్కొనగలిగియుండును. ఇల్లంతయు ఒక్కటేహాలుగా నుండును. గదులుగావలసినచో అట్టలతో నిర్మింతురు. అవసరములేనిచో ఆ అట్టలను తీసివేయుదురు. ఇండ్లు బహిరంగముగా నుండును. చాటుమాటులేదు. వీధిలో బోవువారికి ఇంటియందు ఏమిజరుగుచున్నది సులభముగ తెలియును. ఘోషా ఏమాత్రమును జపానుదేశమున లేదు.

జపానుస్త్రీల శుచిత్వము కొనియాడతగినది. చెత్తచెదారములను ఇంటిలోనుంచుట యనిన వారికి తలనొప్పి. వారు తమయిండ్లను అద్దమువలె అతిశుచిగా నుంచుకొందురు. చెప్పులు బయటవదలి మఱి లోపల అడుగుపెట్టవలెను. జోడుతో లోపలికివచ్చుట అశుచిత్వమునకు మూలమగుటచే వారు తప్పుగాభావింతురు. జపానువారు మనకువలె అన్నమును చేతులతో కలుపుకొని భుజింపరు. చెమిచాలనుపయోగింతురు. నిద్రించుటకు వారికి పరుపులతో పట్టిమంచములతో పనిలేదు. చిన్నచాపగలగడ ఉండినచో సరిపోవును.

జపాను స్త్రీ బుద్ధుని కొల్చుట

తలవంచుకొని, చేతులు జోడించుకొని భక్తిభావముగల జపాను స్త్రీ అవతారమూర్తియగు బుద్ధుని ముందునిలిచి అన్యచింతలు మాని ఆతనిని ధ్యానించుచున్నది. ఆమె హృదయమున ఇప్పుడు ప్రాపంచిక చింతలేమియు లేవు. ఈశ్వరసాయుజ్యముపై చిత్తము, భావము కేంద్రీకరించియున్నది.

ఆ దేశమున కాగితముయొక్క ఉపయోగము విస్తారము. స్త్రీలు కాగితముతో లాంతర్లు, గోడలు, పరదాలు, గొడుగులు మొదలగు వస్తువులను చిత్రవిచిత్రముగ, అతి సుందరముగ మంచి పనితనముతో చేయుదురు. ఉన్నత కుటుంబములలోని భారతస్త్రీలకు బద్ధకము బహువు. వంట పెట్టు అయినతరువాత వారు కూటికి గుడ్డకు పనికిరాని కబుర్లతో కాలక్షేపము చేయుదురు. జపానుస్త్రీలు అట్లుకాదు. వారు ఒక్క నిమిషమును వృథాగా పోనీరు. ఎల్ల వేళల ఏదోయొక పనిచేయుచునే యుందురు. కృషీవలుల కుటుంబములలో స్త్రీలే యింటిపని, బజారుపని, ఆదాయవ్యయములను సరిజూచుట మొదలగు పనులన్నియు జేయుట ఆదేశమున దృఢముగ నెలకొన్న ఆచారము.

జపాను స్త్రీలలో "ఎయిను" జాతికిచెందినవారు మిక్కిలి మోటుగ అనాగరికులుగ అందవికారముగనుందురు. పేదతనము వారి అందవికారమునకు తోడై వారిని పీడించుచు వారిని సభ్యలోకమునకు దూరముచేయుచున్నది. ఎయినుస్త్రీలు దరిద్రులగుటచే జీవితము కొఱకు విశేషముగ కష్టపడవలసినవారగు చున్నారు. ఇనుముతో చేసినవంట

పాత్రలు, కొయ్యతోచేసిన మఱికొన్ని పాత్రలు, కొయ్యరోలు, రోకళ్లు యివివారి యింటియందుండు పరికరములు. వారివి పూరిండ్లు. జొర్కుత్రాళ్లతో కట్టబడిన గడ్డి దుబ్బులు గోడలకు బదులుగా నిలువున దగ్గిఱదగ్గిఱగా పేర్చబడును. వీరి అభిప్రాయమున ఒక్కొక్కకొండనంటి ఒక్కొక్కదేవత ఆవేశించియుండును. కావున ఎయినుజాతి జపానీయులు కొండకొండకు దేవతనామము పేర్కొని పరమభక్తితో కొలుతురు. ఈ జాతిస్త్రీలు మగడు చనిపోయిన పిమ్మట జుట్టుతీసివేసికొందురు. విధవ యగుస్త్రీ దీర్ఘములగు శిరోజము లుంచుకొనరాదని వారి సాంప్రదాయము. పరపురుషునితో మాట్లాడునెడ స్త్రీలు తమ వదనగహ్వరమునకు చేతినిఅడ్డముగా బెట్టుకొని మాట్లాడెదరు. శరీరమంతయు అందుముఖ్యముగా ముఖమునకు పచ్చాకు పొడిపించుకొను ఆచారము వీరియందు ప్రబలముగానున్నది. ఈ దురాచారమిప్పుడిప్పుడు శాస్త్రముచే నిషిద్ధమైన దగుటచే క్రమముగా తగ్గిపోవుచున్నది.

జపానుస్త్రీలు తమశిరోజములను అతి శ్రద్ధగా పెంచుకొందురు. దిన దినము వానిని దువ్వి పాయలు పాయలుగా విడదీసి అవి దగ్గఱగా అంటుకొని రేగకుండుటకు గాను జిగురువంటి పదార్థమును బూసి విచిత్రమైన ముడులువేసి దానిపై అలంకారముగా విలువగల సూదులను గ్రుచ్చికొని విచిత్రాకారముగల దువ్వెనలను ధరింతురు.

జపాను స్త్రీలయందు కొన్ని దురాచారములు కూడ లేకపోలేదు. తేయాకు పానమున వారు మితినిపాటింపకున్నారు. తేయాకు పానీయము లభ్యముగానిచో వారు సేకు అనబడు నొకవిధమైన బియ్యమునుండి తయారుచేయబడు సారాయిని త్రాగెదరు. స్త్రీలు సయితము చుట్టలు కాల్చెదరు. కనుబొమలు గొరిగించు కొందురు. పండ్లకు కప్పువేయుదురు. ఇట్టి దురాచారములను వదలివేసి వారినుండి మనము గ్రహింపవలసిన విశేషములనే గైకొనుట మంచిది.

పాలు, వెన్న అనిన జపానుస్త్రీలకు అతిప్రీతి. పిల్లలను కనిపెంచుట యందును వారిని సుశిక్షతో సాకి దేశాభిమానులుగ జేయుటయందును జపాను స్త్రీలు అద్వితీయలుగా నున్నారు. వారు మన స్త్రీలవలె పిల్లలను చంకలో నిడుకొనక వీపుపై నెక్కించుకొని మూటవలె మోయుదురు.

జపానీయుల భోజనమందిరము.

భోజన పదార్థముల రుచివిశేషమునకు తోడు శుచిత్వము కూడ గలిగి కడుపునింపును, కంటికిని యింపైయుండును. మెత్తని బొంతలపై కూర్చుండి వారు ఆత్మకింపైన భోజనము చేతురు.

అన్యోన్యము మర్యాద చేసికొనుటకు మనము చేతులు జోడింతుము. వారు నడుము వంచుదురు. వచ్చినవారియెడ గౌరవము చూపుటకు మనము నిలుచుందుము. వారు చతికిలపడుదురు. ఇది వారికిని మనకునుగల వ్యత్యాసము. జపాను స్త్రీలకు దైవభక్తి, పాపభీతి హెచ్చు.

హిందూ దేశమునందువలెనే అచ్చటి వారికి తమ ఏలికయగు మికాడో దైవాంశ సంభూతుడని గాఢనమ్మకము. జపానురాజ్యము తన స్వాతంత్ర్యమును 2500 సంవత్సరములనుండి విచ్ఛిత్తి నెఱుగక నిలుపుకొని వచ్చుచున్నది. ఇన్నాళ్లుగా ఒక్కసారియు పారతంత్ర్య మెఱుగని ఆ దేశ భాగ్యము అద్వితీయము గదా!

మార్చి 3 వ తేది సంవత్సరములోనెల్ల జపాను బాలికలకు మిక్కిలి వినోదకరమైన దినము. ఏమన అదిబొమ్మల పండుగదినము. ఉత్సవానుకూలమైన బట్టలు కట్టుకొని ఆనాడు జపాను బాలురు, బాలికలు గుమిగూడి నానావిధములైన భక్ష్యములను భుజింతురు. జపాను దేశపు రాజధాని నగరమగు టోకియోనగరమున ఆనాడు బాలికల కొఱకైన దుకాణములు పెక్కు ఏర్పాటు చేయబడియుండును.

కన్యాశుల్కము

ఉభయభాషాప్రవీణ బులుసు నరసింహశాస్త్రిగారు

చ॥ కటికివిధానఁ బండితులుఁ గన్నెల నమ్మి కుటుంబపోషణ
గటకట! సేయనూనుదురు కష్ట మటంచుఁ దలంపరాత్మ నా
కుటిలుల తప్పుకాదది యకుంఠితశక్తి దలిర్ప వారికిం
దిటముగఁ గన్యకాళి నిడు ధీరహితుండు విధాతనిందృఁడో.

సీతాసందేశము.

శ్రీ వేంకటపార్వతీశ్వర కవులు, కవితాపరిషత్తు

'భుజము పైనిడి నన్ను గొంపోదు'నంటి
కాని, తనసతి నొక్క రాక్షసఖలుండు
మ్రుచ్చిలిన రాముఁడు పరిహాస్యము గనె తనదు
దాఁగఁగొనిపోయె ననఁ గ్రించుదనము కాదె!

పతి నెలలనుండి దుర్భరవ్యథలఁ బొదలి
ఈ వియోగాంబునిధి నిట్టు లీఁదుచుంటి
ప్రాణములు నిల్పుటింక దుర్భరమటంచు
మనవి సేయుము! విభుని నెమ్మది ద్రవింప.

అమలకళ్యాణమంట పాభ్యంతరమున
సచ్చరిత్రుఁ డగ్నిదేవుఁడే సాక్షిగాఁగ
నన్ను విడనాడనంచుఁ దా నెన్నొ గతులఁ
జేసిన ప్రతిజ్ఞ మరువంగఁ జెల్లదనుము.

ఆరఘూత్తము దివ్యపాదారవింద
చింతనస్వాంతనై యీవనాంతరమునఁ
గాలముం బుచ్చుచుంటి దుఃఖములనోర్చి
కంటె! నా దుస్థితి తెలుపుము కపివరేణ్య

శత్రువాశంకరోద్ధుర శౌర్యశాలి
త్రిభువనసమీడ్య రామభూవిభుఁడు కూడ
భార్యఁ గోల్పోయె నన నగుబాటు కాదె
ఆర్తసంరక్షణోపాయ! ఆంజనేయ!

కన్నతల్లి విధాన నన్నాదరమునఁ
గాంచెడు సుమిత్రజుని దండకావనమున
పరుషవాక్యంబులాడిన పాపఫలముఁ
గుడుచుచుంటి నటంచు వాకొనవె తండ్రి!

ఆర్యపుత్రుని, నా మనోహరు నిటకు
నెటులఁ దోడ్కొని వచ్చెదో పటురయాన!
ఈ వియోగవ్యథా భార జీవితముల
సైపఁగాఁ జాలననుము—నా పాపమనుము.

లోధ్రమహిమ

స్త్రీరత్నముల అభిప్రాయములు.

ఆంధ్ర యువతీమణులు

శ్రీమతి కవయిత్రి పులవర్తి కమలావతీదేవిగారు రాజమంద్రినుంచి యిట్లువ్రాయుచున్నారు.—

"నాసోదరి బహిష్టయందు కడుపునొప్పిచే చాల బాధపడుచుండెడిది. తమ "లోధ్రను" మూడు బుడ్లను తెప్పించి యామె కొసంగితిని. నాచెల్లెలు స్వస్థురాలగుటయేగాకుండ నిరువురు బిడ్డలనుకూడ కనినది. తమ లోధ్ర స్త్రీలపాలిటి వరప్రసాదిని యనుటకెట్టి సందియమును లేదు. మా స్త్రీల వ్యాధులకు తమలోధ్ర కల్పతరువువలె కన్పడుచున్నది."

శ్రీమతి ఎల్. కనకమ్మగారు, C/o నరసయ్యగారు, విలేజిమాజస్ట్రీటు, కదిరినుంచి ఇట్లు వ్రాయుచున్నారు.—

"మీలోధ్ర 4 పెద్దబుడ్లను సేవించినాను. 4 నెలలనుండి కడుపునొప్పి బొత్తిగనిలచిపోయినది."

కర్ణాటక స్త్రీలు.

శ్రీమతి బి. ఇందిరా కుమారిదేవిగారు మెట్టూరునుంచి ఇట్లువ్రాయుచున్నారు.-

"నేను మీ కేసరికుటీరం "లోధ్రను"ను సేవించుచున్నాను. తత్పూర్వము నాకు బహిష్ఠకాలమందు మిక్కిలి బాధకలుగుచుండెను. ప్రతినెలయును క్రమముదప్పి బహిష్ఠి యిరువది దినములోపుననే యగుచుండెను. రెండు సంవత్సరములవరకు ఆసుపత్రియందు పుచ్చుకొంటిని గాని గుణము కనుపించలేదు. పిమ్మట వారు ఆపరేషన్ చేసుకొమ్మని చెప్పిరి; నేనిష్టపడలేదు. తమ "లోధ్ర" ప్రభావమువిని రెండుబుడ్లు పుచ్చుకొన్న తర్వాత మామూలుప్రకారము క్రమముగ 28 రోజులకు బహిష్ఠయగుచున్నాను. బాధలన్నియు నివర్తిఅయినవి. మరి రెండుబుడ్లు తమ "లోధ్ర"ను నాకు పంపగోరుచున్నాను."

శ్రీమతి జయలక్ష్మమ్మగారు, కొల్లిగల్ బాలికాపాఠశాల ఉపాధ్యాయిని, ఇట్లు వ్రాయుచున్నారు.—

"గడచిన మూడు సంవత్సరములనుండి, నాకు సరిగా ఋతుస్రావము కాకుండెను. రెండుమూడు నెలల కొకసారి బహిష్టు కలుగుచుండెను. ఇందువలన నడుమునొప్పి, కీళ్లనొప్పులు, బలహీనము, దేహము బరువుగతోచుట, మొదలగు బాధల ననుభవించుచుంటిని. మీ "లోధ్ర" రెండు సీసాలు తెప్పించి వాడి నందులో పైకనిన వ్యాధులన్నియు మాయమైనవి. ఇపుడు సకాలమునకు బహిష్టుఅగుచు సుఖముగనున్నాను. మరియు రెండుసీసాలమందును వాడదలచినాను. నావలెనే బాధపడుచున్న స్త్రీలకు లోధ్రను వాడితీరవలెనని ఖండితముగా తెలుపుచున్నాను."

క్రైస్తవ నారీమణులు

శ్రీమతి అన్నాచాండిగారు ఎం. ఎ. ఆనర్స్ 'శ్రీమతి' సంపాదకురాలు, కొట్టయంనుంచి ఇట్లు వ్రాయుచున్నారు.—

"మీ 'లోధ్ర'ను వాడినాను. స్త్రీల ఋతుసంబంధమగు జాడ్యముల కుదుర్చుటకు అపూర్వమగు ఔషధరాజమని చెప్పగలను. తియ్యనిరుచిగల్గి, పథ్యపానాదుల పాలింపవలసిన అవసరము లేకుండుటచే, యీ మందును సంతోషముగ వాడవచ్చును."

శ్రీమతి డాక్టరు అన్నతామస్ అమ్మగారు బెంగుళూరు, ఆస్పత్రి సూపరిండెంటు, ఇట్లు వ్రాయుచున్నారు.

"ఇంగ్లీషు ఔషధములవల్ల గుణము లేనందున తమ "లోధ్ర"ను నాసోదరికి వాడితిని. ఆమెకు ఆశ్చర్యమైన గుణము నిచ్చినందుకు సంతోషించుచున్నాను. ఇకమీదట ఈ యౌషధమును వారోగులకు వాడెదను."

శ్రీమతి కె. ఇసయాగారు, ఎ బి. మిషన్, సత్తెనపల్లి, గుంటూరుజిల్లా, ఇట్లు వ్రాయుచున్నారు.

"మీ 'లోధ్ర'వలన నాకుమిక్కిలి ఆరోగ్యము కల్గినది. నాకు వచ్చుచుండిన దగ్గునయమైనది."

శ్రీమతి మిసర్సు. వి. దేవదాసుఅమ్మగారు ఇ. డబ్ల్యు. ఎమ్. స్కూలు, సాల్టీ, మిర్జాబుజిల్లా, ఇట్లు వ్రాయుచున్నారు----

"మీవద్దకొన్న "లోధ్ర" నాలుగు బుడ్లను, ఋతుస్రావదోషములచే బాధనొందుచున్న స్త్రీల కిచ్చినాను. వాటిని వాడినందున వారి రోగములు కుదిరినవి."

కేరళ వనితలు

శ్రీమతి ఎడపిల్లి పార్వతమ్మగారు తిరుచూరునుంచి ఇట్లు వ్రాయుచున్నారు.

"నేను 25 సంవత్సరములుగ ఋతుసంబంధమగు జాడ్యములతో బాధపడుచుంటిని. ఎన్నియో మందులను వాడినను గుణముగుపడలేదు. తుదకు మీ 'లోధ్రను' కొద్ది కాలము మాత్రము వాడగా అత్యద్భుతముగ రోగనివారణ గావించెను."

శ్రీమతి అమ్ముకుట్టియమ్మగారు, సంగీత ఉపాధ్యాయిని, సర్కారుహైస్కూలు, తిరుచూరు, కొచ్చినుంచి ఇట్లు వ్రాయుచున్నారు.

"చాలా కాలముగ అనేక విధములైన గర్భాశయ రోగములవల్ల బాధనొందుచుంటిని. అనేక విధములైన చికిత్సలను పొందితిని గాని నివారణము కాలేదు. కడపట తమ "లోధ్ర" సేవించిన వారము రోజులలోనే గారడివిద్య వలెగ మందు పనిచేసెను. దాని ప్రభావమును వర్ణింపజాలను."

శ్రీమతి మిస్ గోపాలపణిక్కర్ గారు, శారదావిలాసము, చిత్తూరు, కొచ్చినుంచి ఇట్లు వ్రాయుచున్నారు.

"మీవద్దనుండి తెప్పించిన 6 లోధ్రబుడ్లలో 3 నేను తక్కిన 3 మా చెల్లెలును సేవించుటచే మాయొక్క ఋతుశూలలు మాయమాయెను."

శ్రీమతి మిసర్సు కర్తగారు, కోరోలి అమ్మనాత్ హౌవుస్, ఇరింజలకుడ, కొచ్చినుంచి ఇట్లు వ్రాయుచున్నారు.----

"పది సంవత్సరములుగ ముట్టుపెట్టువల్ల బాధపడుచుంటిని. దానిని మీ లోధ్ర అత్యద్భుతముగ నివారణచేసెను."

మోహనాంగి

ఆండ్ర. శేషగిరిరావుగారు. బి యె: (సారస్వతసమాజము.)

బళ్లారి మండలములోని ఆనెగొందికి సమీపమున నుండిన విజయనగరము రాజధానిగా కటకము దాట్టి కన్యాకుమారి వఱకునుగల దక్షిణభారత దేశమున కంతకును క్రీస్తుశకము ౧౫౦౯-వ సంవత్సరము మొదలు ౧౫౩౦-వ సంవత్సరముదనుక ఛత్రపతియై చెలువొందిన ఆంధ్రభోజుఁడు శ్రీకృష్ణదేవరాయలకు మోహనాంగియను కూఁతురుండెను. కృష్ణదేవరాయలు సంస్కృతాంధ్ర భాషలయందు సరసకవనము చెప్ప నేర్చి 'కవితాప్రావీణ్యఫణీశుఁ'డని బిరుదమందిన విద్యావంతుఁడు. మోహనాంగి రాజకవి శిఖామణియగు కృష్ణదేవరాయలకు సర్వవిధముల తగిన కూఁతురు. ఆమె ఎన్నికగన్న విద్యాంసురాలు; విశేషించి గొప్ప కవయిత్రి.

మోహనాంగి కవిత్వమందలి మంచిచెడ్డలను పరికించి పట్టగల ప్రాజ్ఞురాలు. రసవంతమైన కవిత్వమునందు వెలలేని అభిమానముగల ఉచితజ్ఞురాలు. ఈ సంగతులు సూచిపఱచుచు జనులొకకథ చెప్పెదరు. అందలి సత్యాసత్యము లెట్టివైనను ఆకథ వినసొంపుగా నుండును గావున నిచట వివరించుచున్నాను.

"ఆంధ్రకవితాపితామహుఁడగు అల్లసాని పెద్దనార్యుఁడు 'శిరీషకుసుమపేశల సుధామయోక్తుల'ను చరిత్రమును రచియించి కృష్ణదేవరాయలకు అంకితముచేసి ఆప్రభు రత్నమువలన అపూర్వ సన్మాన గౌరవమునొందెను. ఆవృత్తాంతమునువిని సంకుసాల నరసింహము అనుకవీశ్వరుఁడు తానుకూడ నొక ప్రౌఢప్రబంధమును రచియించి కృష్ణదేవ రాయలకుఁ గృతినిచ్చి గౌరవమునందఁ గోరెను. అట్టికోరికతో నాతఁడు కష్టపడి 'కవికర్ణ రసాయన' మనుప్రబంధమును వ్రాసెను. అతఁడాగ్రంథమును తీసికొని రాయలరాజధానీ నగరమగు విజయనగరమునకుఁ బోయెను. పిమ్మట ఆతఁడచ్చటి ఆస్థాన కవిశ్రేష్ఠుఁడగు అల్లసాని పెద్దనార్యుని దర్శించెను; తన గ్రంథమును ఆమూలాగ్రముగ నాకవివర్యునకు వినిపించెను; తనకు రాజదర్శనము చేయింపుమని ఆతనిని పలువిధములఁ బ్రార్థించెను.

ఆంధ్రకవితాపితామహుఁ డాగ్రంథము నాలించి అందలి కవితాచమత్కారమునకు అబ్బురపడెను. ఆమనోహర కావ్యమును కృష్ణదేవరాయలకుఁ జూపినయెడల ఆతనికిఁ దన మనుచరిత్రమూఁది గౌరవము డిందు పాటొందునని పెద్దనార్యుఁడు కించపడెను. ఆతని హృదయము అసూయాగ్రస్తమయ్యెను. అట్లు అసూయా పిశాచగ్రస్తుఁడై ఆతఁడు నృశింహకవికి రాజదర్శనము కానియ్యక 'అదిగో, ఇదిగో' అని కాలయాపన చేయ సాగెను. పాపము నృశింహకవి పెద్దన్నసాయమున తనకు తప్పక రాజదర్శనలాభము కలుగునని నమ్మిచిరకాల మట్లేవిజయనగరమున సొంతసొమ్ము వెచ్చించుచునుండెను.

ఇంతలో నతనిచేతనున్న కానుపీసమంతయు సెలవైపోయెను; పెద్దన్న ఆతనికి రాజదర్శన లాభ మొనగూర్చునన్న ఆశ నశ్యాశయమ్యెను. ఆస్థితిలో నాతనికిఁ దనకావ్యములోని పద్యములు విక్రయించినఁగాని దినభుక్తికి మార్గము కానరాకపోయెను. అట్లగుట నాతఁడు తనగ్రంథములోని కొన్ని రసవత్తర పద్యములనేర్చి తన పరిచారకునకిచ్చి వానిని పురమున అమ్ముకొని రమ్మనిపంపెను. సేవకుఁడును ఆపద్యరత్నములను తీసికొని పోయి పట్టణమంతయుఁదిరుగుచుఁ బద్యమునకుఁ బదివరహాలు విలువయని కేక వేయుచు రాజనగరిలోనికి వచ్చెను. రాజకుమారికయగు మోహనాంగి హార్మ్యాగ్రముననుండి ఆకేక వినెను. కావ్యగీతి ప్రియయగు నామె వెంటనే ఆపద్యములను తెప్పించిచూచెను. రసగ్రహణమున అసమానురాలైన మోహనాంగి ఆపద్యముల నొక్కసారి చదువుట తోడనే అందలి పదశయ్యారసపాక చమత్కృతిని పూర్తిగఁజూఅలాడ గలిగెను. అప్పుడు వాఁ డడిగిన మూల్యము నొసఁగి ఆవిద్వాంసురాలు ఆపద్యములను విలిచెను; విమర్శక దృష్టితో దానినిపఠించి కంఠస్థమొనరించుకొనెను.

రాజాదరణ లభింపమిచేఁ గవికర్ణరసాయనప్రబంధనిర్మాత ఇక 'ప్రభుదురాత్మల' ప్రస్తుతింపనని ఒట్టుపెట్టుకొనెను. తనగ్రంథమును రాజాంకితము చేయనని అభావవైరాగ్యమును తెచ్చుకొని ఆతఁడు పద్యములు అమ్మగా వచ్చినధనమును పుచ్చుకొని శ్రీరంగమునకుఁ బోయెను. అచ్చట ఆతఁడు ఆముష్మికార్థియై తనగ్రంథమును శ్రీరంగధామునకు అంకితముచేసి ధన్యజీవనుఁడయ్యెను.

అనంతరము కొంతకాలమునకు ఒకనాఁడు మోహనాంగి తనతండ్రియగు కృష్ణదేవరాయలతోఁ జతురంగ మాడుచుండెను. ఆసమయమున మోహనాంగి నడుపుచున్న

బలములోని ఒకబంటు కృష్ణదేవరాయలు నడుపుచుండిన బలములోని మంత్రి, ఏనుఁగుల పగచేతఁ దొలగిపోవలసివచ్చెను. ఆసందర్భమునకుఁ జక్కగా హత్తునట్లు అప్పుడా కవయిత్రీమణి తానుకొనిన పద్యములందలి:

'ఉద్ధతులమధ్యఁ బేదలకుండఁ దరమె?'

అను అర్ధాంతరన్యాసమును ఎత్తిపలుకుచు బంటును వేఱొక యింటికి నెచ్చెను. అది విని రాజు మెచ్చి ఆయర్ధాంతరన్యాసముగల పద్యమునంతయుఁ జదువుమని తన తనయ నడిగెను. ఆమె అప్పుడా పద్యమును చదివి తండ్రికి వినిపించెను. కృష్ణదేవరాయలా పద్యమునందలి చమత్కారమునకు సంతసించి 'ఇదియే గ్రంథములోనిది?' అని మోహనాంగిని ప్రశ్నించెను. దానికామె ఆపద్యము సంకులసాల నృశింహకవికృత కవికర్ణరసాయనము లోనిదనియు, దానిని తాను విలిచితినని యు బదులుచెప్పెను. అందుమీఁద గలిగిన ప్రసంగవశమున కృష్ణరాయలు నృశింహకవికి పెద్దన్నచేసిన మోసమును తెలిసికొని మిగులవగచెను.”

సరసకవిత్వమునందు మోహనాంగికిఁగల గాఢాభిమానమును వివరించుటకుఁగాను ఈకథ ఇటీవలివారిచేఁ గల్పింపఁబడియుండునని పలువురయభిప్రాయము.

మోహనాంగి 'మారిచీపరిణయము' అనుశృంగార ప్రబంధమును రచియించెను. కృష్ణదేవరాయ లొకనాఁడు అల్లసాని పెద్దన్న, ముక్కు తిమ్మన్న మొదలగు అష్టదిగ్గజములతో భువనవిజయాఖ్యసంసద్భవనమున నిండుకొలువై యుండగా మోహనాంగి తనప్రబంధమును అచ్చటచదివి వారికి వినిపించెను. అందలిమేలెంచి వారుదానిని మంచి కావ్యమని ప్రశంసించిరి. కాని ఆపుస్తకమిప్పుడు లోకమునకుఁ జిక్కకున్నది. అకారణమునఁ గొందఱు మారిచీపరిణయ మను కావ్యము అసలు రచియింపఁ బడనేలేదని వాకొనుచున్నారు. కాని ఆగ్రంథము రచియింపఁ బడియుండెననుటకు ప్రమాణములు లేకపోలేదు. ఆశృంగార ప్రబంధము కాలగర్భమున జీర్ణించిపోయినదో లేక భావిపరిశోధనమున బయలుపడునో మాత్రము మనమిప్పుడు నిర్ణయింపఁ జాలము.

మోహనాంగి యౌవనదశయందే ప్రాణనాయకుని గోల్పోయెననియు, అపుడా పరమసాధ్వి సహగమనముచేసి పతితో నుత్తమలోకమునకుఁ బోయెననియుఁ జెప్పుదురు.

“ఆంధ్రవిదుషీమణుల” నుండి.

శ్రీయశోదాకుమార!

శ్రీమతి జూలూరి తులశమ్మ గారు.

చిరుగజ్జియలధ్వని చెవులపండువు సేయ నప్పప్ప యని జేరనరుగు నపుడు
అవ్యక్తమధురిమ నలరు వాక్తతివినార నమ్మ! యేమైనఁ బెట్టనెడు నపుడు
పడుచు లేచుచు వచ్చి పైటనుదిగలాగి పాలంచు మారాముబట్టు నపుడు
మెడలోని హారముల్ దడవుచు పాల్ద్రావి హాయిగా కన్నులుమూయు నపుడు

ముద్దు లెన్నియొ గలవెన్న మురవిదార!
ప్రకటగుణగేయ! మునిజనభాగధేయ!
భక్తజనపాల! గోపికాప్రాణలోల!
తరుణమందార! శ్రీయశోదాకుమార!

పాలీయ కింటిలోఁ బనిదీర్పఁ జనఁ గిన్కఁ గుండ బోగొట్టు నీ కొంటెతనము
పట్ట ద్రిమ్మరగఁ గన్పడిన నిన్ బెదరింపఁ గనుల నులుముచుఁజూచు కలికితనము
వెదకి గాంచఁగలేక వేసారు నందుని వెలదికి దొరకిన బేలతనము
భూరుహద్వయమును పురుషమూర్తులుగాఁగ పచరించు నీదు నేర్పరితనంబు

తండ్రి! నీమాయ లెన్న విధాత జాలఁ
డనఁగ మరియెవ్వరికిఁ దగు? నమలచరిత!
భవ్యయోగీంద్రసేవిత! భక్తవరద!
తరుణమందార! శ్రీయశోదాకుమార!

వెనుకపాటున వచ్చి కనుమూసి యెవ్వరో? చెప్పుకో మని తల్లిఁ జేరు నపుడు
జంగమలతలాగు సన్నిధి కరుదెంచి అమ్మ! సగ బెట్టు మం చడుగు నపుడు
పాలారుచెక్కులపై దూగు ముంగురుల్ డాకేల నీతల్లి తడవు నపుడు
బర్హిపింఛము నాకుబాగు చేర్చుకొను అన్నయ్య కిడుమమ్మ! యనెడు నపుడు

మురిపమొసగెడు నీదగు ముద్దు లరసి
స్వాంతమునఁ బొంగు భాగ్య మెవ్వారి కబ్బు?
కరువుదీరంగ మీయమ్మ గాంచెఁగాక
తరుణమందార! శ్రీయశోదాకుమార!

మాపునఁ బరశువు ముంగేలఁ జిరుకోల పాలచెంబెడ కేలఁ బరగు వేళ
సంగడీంద్రను గూడి సహజవైఖరితోడ నాలతో చాల మేగునట్టి వేళ
సెలగోల నటనుంచి చలిదిబోనముఁ జేసి తోడిబాలుర కిడి యాడు వేళ
కాసంత యెండలో కాగి చెట్లకు ప్రాకి స్వాదుగా వేణువు నూదు వేళ

> ముద్దులనుమూటగట్టు నీమూర్తి జూచి
> ధన్యతములైరి నీదగు తల్లిఁదండ్రి
> బాలగోపాలగోపికాపశుగణంబు
> తరుణమందార! శ్రీయశోదాకుమార!

మునిమాపు పసులతో వెనుకొని వేవచ్చి యమ్మ నొడిని బరుండునట్టి సొగసు
పులిగో రెదిర? యంచు పొలతి కన్నెఱసేయ వెఱచిన ట్టిటునటు బరచుటీరు
జలకంబుగావించి చలువగట్టఁగనిచ్చి బువ దిన రమ్మన్న బోవుసొరు
తెలిసెజ్జపై నిద్రదీర రమ్మని పిల్వ తోడిబాలుర గూడి యాడు విధము

> ముద్దు లొలికెడు నీచర్య ముదముదీర
> గాంచ నోచెను గదర నిన్ గన్నతల్లి
> రమ్యగుణసాంద్ర! త్రిభువనరాజచంద్ర!
> తరుణమందార! శ్రీయశోదాకుమార!

లక్ష్మీదేవి—బాలంభట్టు.

ఒంగోలు వేంకటరంగయ్యగారు, బి.యె. బియల్.

దేశస్త్రీలు వ్యవహార (law) పరీక్షలందు గెలిచి నియుక్త (advocate) పదవుల మెలగుటనిక మీద చూడగలము. ఇపుడిపుడే అచటనచట నొకరిద్దరు వెలసియున్నారు. రాజకీయ విషయములలో మహమ్మదీయులు తమ తెగలవారికి సంబంధించిన వ్యవస్థలు తమలోని వానికేని తమ మతస్థునికేని దెలిసి నటుల యితరులకు స్ఫురింపజాలవనియు, అదికారణముగ తమ జనమునకు ప్రత్యేక ప్రాతినిధ్యము (separate representation) ఉండవలయునని కోరుచుండుట జూచుచున్నారము. అబ్రాహ్మణులు బ్రాహ్మణద్విష్టులై తమ తమ సంపద్విపత్తులు చక్కగ తెలుపరింప బడజాలవనియును తమ హానివృద్ధులు తమ జనమునకే గోచరింపగలవనియును ఉద్దేశములగొని అబ్రాహ్మణ సౌభ్రాతృత్వమును నెలకొల్పుకొనిరి.

అటులనే సాంసారిక విషయములందువలె వ్యావహారికములందును కొన్నియంశములు స్త్రీదృష్ట్యా ప్రపంచితములగు విధము వేరుగనుండవచ్చును. ఉదాహరణము గావలయునన నొక్కదాని జూపవచ్చును. పూర్వమున మహారాష్ట్రదేశమున పాయగుండె వైద్యనాథభట్టు అనునొక బ్రాహ్మణుడుండెను. ఈతడు మహాపండితుడు. వ్యాకరణశాస్త్రమున మహావిద్వాంసుడు. నాగోజిభట్టు శిష్యుడు. "కలా" "చిదస్థిమాలా" లోనగు ననేక వ్యాకరణగ్రంథముల రచించిన ప్రసిద్ధపురుషుడు. ఈతనిభార్య లక్ష్మీదేవి. వీరికాలము క్రీ-శ. 17-వ శతాబ్దమని కొందరు 18-వ శతాబ్దమని కొందరు చెప్పెదరు. శతాబ్దమెద్దియైనను పౌరాణిక మూర్తులు కారు. ఆయమ లోకమున సంసారము జేసిన స్త్రీ. ఆమెను కళాకృష్ణుడను నొకకొమరుడు గూడనుండెనట.

ఈలక్ష్మీదేవి శ్రీమహావిష్ణుపత్నివలె సమస్తసంపదలకాకరమై యుండినదో లేదో తెలియదుగాని వేదములమచ్ఛ్వసించిన చతురాననుని రాణివలె విద్యాసంపన్నురాలు. ధర్మశాస్త్రములందు ప్రవృత్తిగలిగి యాజ్ఞవల్క్యస్మృతికి ముఖ్యవ్యాఖ్యానమగు మితాక్షరికి సంస్కృతమున నొకవ్యాఖ్యానము వ్రాసినది. దీనికి లక్ష్మీవ్యాఖ్యానమని పేరు. ఈ పండితురాలి కారణమునసో "బాలంభట్టు"యను పురుషనామమును గ్రహించినది. ఆ లక్ష్మీవ్యాఖ్యానము "హిందూలా" గ్రంథములలో బాలంభట్టీయము అని గానవచ్చుచున్నది. బాలంభట్టు ప్రశంస మెయిన్సు హిందులా (Mayne's Hindu Law) లో దాయభాగమును గూర్చిన యధ్యాయమునగలదు. రాజకుమారసర్వాధికారియను బంగాళీపండితుడు రచించిన దాయమునుగూర్చిన (Inheritance) గ్రంథమునను విశేషముగ ప్రశంసగలదు.

ధర్మశాస్త్రపఙ్క్తులపై సంచరించునపుడీయమ చర్వితచర్వణము జేయక బుద్ధిదాస్యమును జూపక కొన్నిపట్ల స్వతంత్రముగ ప్రవర్తించినది. ముఖ్యముగ పురుషులతోపాటు స్త్రీలకును దాయభాగ నిర్ణయమును సిద్ధాంతము జేసినది. కుమారులకువలె కుమారితలకును దాయభాగమును నిర్ణయింపుచు "పుత్రాదిగ్రహణేన కన్యానామపిగ్రహణం" అని నిర్వచించియున్నది. అనగ పుత్రశబ్దము "పుత్రికను"గూడ సూచింపుచున్నదియని భావము. (ఇండియా శిక్షాస్మృతిలోని (Penal Code) పరిభాషాపచ్ఛేదమున "వాడు" అను సర్వనామమును దాని రూపభేదములును స్త్రీపురుషుల కిద్దరికిని అన్వయించునట్లు) "అంగాదంగాత్సంభవతి పుత్రవద్దుహితానృణాం" అనియేప్రాతకాలముననుశుక్రుడు తన నీతిసారమున శాసించియున్నాడు.

మరియు మన లక్ష్మీదేవి, సపత్నీమాతను (సవతితల్లిని) గూడ దాయభాక్కుల (వారసులు)లో జేర్చినది. ఎటులనగ:—

మాతాజననీ అభావేసాపత్నీ మాతాపి మాతృపదోక్తేతి—భార్యాపుత్రులు లేనివాని తల్లి సజీవురాలుగనుండిన వానికినామె వారసు అని అందరు అంగీకరించియున్నారు. లక్ష్మీదేవిజేసిన విశేషమేమనగ కన్నతల్లియును లేక సవతితల్లి మాత్రమున్నయెడల ఆమెయు వారసు అగునని. ఏలననగ ఆమెయందును మాతృపదమన్వయించుచుండుటచేత. సపత్నీమాతను వారసుగ యేహైకోర్టువారును యిప్పటివర కంగీకరింపలేదు. లక్ష్మీదేవి స్త్రీయగుటచే హిందూకుటుంబములలో సవతితల్లియొక్క దుస్థితి దెలసికొనినదై ఆమెకును దాయార్హత కల్గించినది. హైకోర్టులును ఎపుడో యొక సన్నివేశమున సవతితల్లికిని వారసత్వగతికల్పింపగలరు. ఏలనన తల్లితోబుట్టినవాడు మేనమామ వారసుగుచుండుట ప్రసిద్ధమైయున్నది. మాతుస్సపత్నీ భ్రాత—తల్లికి సవతియన్న దమ్ముడు (Mother's step brother) వారసగునా కాదా యను వివాదమొకమారు మద్రాసు హైకోర్టులోపొసగి చంద్రాంశుధవళిత కీర్తిమూర్తియై మద్రాసు హైకోర్టునందు వెలుంగుచుండు శ్రీ శ్రీ శ్రీ

న్యాయమూర్తి ముత్తుస్వామి అయ్యరుగారు 16 మద్రాసు 23 (24) నందు ధర్మశాస్త్రములను, ప్రసక్తములగు వ్యాకరణాంశములను పూర్ణముగ పరిశీలించి తల్లి సవతి యన్న తమ్మునికిని మాతులత్వము సాధించియున్నారు. మాతృశబ్దమునకు "డులచ్" ప్రత్యయ సంయోగముగలిగి "మాతుల" శబ్దమేర్పడుచున్నదనియు వైయాకరణ సంవిధానమున మాతులశబ్దార్థమున తల్లితోడబుట్టినవాడే మాతులుడగునని విధింపబడకయుండుటచేతను భిన్నోదరునికిని మాతులత్వ మాపాదింపగలదని నిర్ణయించియున్నారు. భిన్నోదరునికి యాధారమేర్పడియుండ సాపత్నమాతృవిషయ మింకొక మెట్టులోనున్నది. లక్ష్మీదేవియాశయము నెరవేరదనజాలము.

ఇంకొకవిషయమునను మనలక్ష్మీదేవమ్మ వ్యవహార ధర్మస్వాతంత్ర్యమును జూపియున్నది. పెండ్లియైన కుమారుడు బిడ్డలులేకనే తనతండ్రికంటె ముందు చనిపోయిన యెడల అట్టి వాని భార్యకు దాయపతికమున నున్నత స్థానమీామె జూపియున్నది.

"పితామహో విభిన్నపదం. ఏతదగ్రేస్ను పాబోధ్యా" ఇత్యాది.

బంధువుల (Cognates) విషయమునను "అత్రాపి పుత్రాదిగ్రహణేన కన్యానా మపి గ్రహణం" అని స్త్రీలకును దాయార్హతను జెప్పియున్నది. ఆడుతోబుట్టువులు (Sisters) వివాహము వలన భిన్నగోత్రమువారగుచున్నారు. వీరికి దాయార్హత బొంబాయి రాజధానిలోనున్నటుల మద్రాసులో లేనందున ఈ లోపము నివారింప న్యాయమూర్తి శేషగిరి అయ్యరుగారు పోరాడిరి. సఫలముకాలేదు. ఇత్యాది విషయమున నేకముల లక్ష్మీదేవిస్ఫుటముగ చర్చించియున్నది. ఒక్కొక్కపుడు ధర్మమీమాంసచేయ నవసరమున, నైయాయిక ప్రౌఢిమను ఈమెజూపుచున్నది. (Inheritance does not always follow sacra) పిండము బెట్టువానికే దాయమగత్వముగ సంక్రమింపవలయునను నియతివిధింపబడియుండలేదను విషయమును పంపాదించుచు "పిండదత్వ ప్రయుక్తాంశ హారిత్వస్యన శాస్త్రీయత్వమితి అనయోర్మిథోనవ్యాప్యవ్యాపక "భావః నాపిపార్వ్యత్రికం సమనైయతత్వం" ఇత్యాది తర్కసంప్రదాయముల నుప్పించినది. (Obligation to offer funeral oblation (pinda) and the right to inherit are not invariably coextensive అనితాత్పర్యము. అనగ కర్మచేసినంత మాత్రమునను ఆస్తికిహక్కు కలుగనేరదు అని.)

లక్ష్మీవ్యాఖ్యానము పూర్తిగ అచ్చుపడినటుల లేదు. దీనిలో దాయభాగమునకు సంబంధించిన ప్రకరణములు మాత్రము రెంటటినో అచ్చుపడియున్నటుల డాక్టరుజాలియస్ జాలివిరచితమగు "హిందూ ధర్మశాస్త్రములు, ఆచారములు (Hindu Law and Custom) అనునొక్క గ్రంథముయొక్క ఆంగ్లపరివర్తనమున పుటక్రింది సూచికలలో (foot note) నున్నది. ఆగ్రంథము లభింపలేదు. ఈచిన్నవ్యాసమున నుదాహరింపబడిన వాక్యములు ప్రాయకముగ సర్వధికారిహిందూ న్యాయధర్మము (Hindu Law of Inheritance Tagore Law Lectures) అను గ్రంథమునుండి గ్రహింపబడినవి.

ఈ ధర్మశాస్త్రజ్ఞురాలు "బాలంభట్టు" నామధేయమును స్వీకరించిన కారణమూహ్యముగనున్నది. స్త్రీయొకతె ధర్మప్రవచనముచేసినదన్న నాగ్రంథమునకు గౌరవము గలుగజాలదనుభీతియో కారణముగ నుండునా? ఆమెననసేల. వ్యవహారములోనుండు ధర్మశాస్త్రములు పురాణములు అన్నియు ఆయా ఋషులు రచించినవి కాక పోవచ్చునను నూహయుకలదు కదా. శ్రీమద్భాగవతము బోపదేవకృతమా లేక వైయాసికమా యనువివాదము తీర్మానము నందలేదు. అటులనె యెవరో గొప్ప భట్టారకుడు రచించినటుల ప్రవర్తింప

చేయుటకు కారణమై బాలంభట్టు అను పేరు యేర్పడియుండును. దీనియందింత యింకను విమర్శింపవలసియున్నది. ఓరుగంటిసామ్రాజ్య మేలిన రుద్రమదేవికి "రుద్రమదేవ" యని గ్రాంథికప్రశస్తిగలదు. విమర్శకులు దీనికేమి కారణము చెప్పగలిగియున్నారు? ఛాందసపురుషుల నడుమనుండు ఘోషా గార్గి మైత్రేయీ లోనగు వారివలె గాక మనలక్ష్మీదేవిపేరు చరిత్రాంకితమైయున్నది. ఈమె వ్యాఖ్యాన ప్రచారము కాశీప్రాంతముల మెండుగనున్నటుల దోచుచున్నది.

వేదాంతపరిచయమున వాచస్పతి మిశ్రకృత శ్రీశాంకరభాష్య వ్యాఖ్యానమునకు "భామతి"యను పేరును భాస్కరాచార్య విరచితమగు గణితశాస్త్రమునకు 'లీలావతి' యను పేరును ఔపచారికములుగ సంకలితములయినటులుగాక లక్ష్మీదేవి ప్రత్యక్షముగ ధర్మశాస్త్ర వ్యాఖ్యానమునురచించి కీర్తివడసినది.

మన పాయగుండె లక్ష్మీదేవిబాయి గాక పదునాల్గవ శతాబ్దప్రాంతముల మిథిలాదేశము నేలినచంద్రసింహుడను గొప్పరాజుయొక్క భార్య లక్ష్మీదేవియను నామెయొకర్తయుండినదియట. ఆమెయు గొప్ప విద్యాంసురాలయి తన భర్తగారియందలి భక్తిప్రేమల గనుపరచుచు వారిపేరు కొంత గూర్చి "వివాద చంద్రము" అను ధర్మశాస్త్ర గ్రంథము నొకదాని వ్రాసినటులను సర్వాధికారిగారు పూర్వోక్తస్వకీయ గ్రంథమున జెప్పియున్నారు. ఈ గ్రంథప్రచారము విశేషముగ మిథిలారాజ్యమున గలదని తెలియుచున్నది. ఆమెయు తన గ్రంథమునకు తనపేరు పెట్టుకొనక తన మేనల్లుడగు మిశరుమిశ్రుని పేరు పెట్టినట్లు దెలియుచున్నది.

దేశస్త్రీలు వ్యవహారధర్మముల గూర్చి ప్రచారముచేయుట మనదేశమున ననాదిగనున్నది. ఆంగ్లేయులకును ఐరోపీయులకునువలె ఇరువదియవశతాబ్దమున నుట్టిపడిన దివ్యావిర్భావము కాదు. ఎవరోయొకర్తు ఇంగ్లాండున బారిష్టరు అయినదనగనె వారి కబ్బురపాటుకలిగినది. మనదేశ చరిత్రము మన మెరుగక యున్నారము. హిందూదేశ స్త్రీలును న్యాయవాదినులై స్త్రీజనముయొక్క అభివృద్ధికిని వ్యావహారికదాస్య విముక్తికిని నిరోధకములగు ప్రతిబంధములను తొలగించికొని అనావృతముగాని స్వేచ్ఛ ననుభవింపవలయును.

(ఈ వ్యాసము అచ్చునకు బంపిన వెనుక జయదేవకవి విరచిత "చంద్రాలోకము" అను నలంకార శాస్త్రమునకు ఈ లక్ష్మీదేవిభర్తయగు పాయగుండే వైద్యనాథ రచితరమాఖ్య వ్యాఖ్యయొకటి బొంబాయిలో గుజరాతి ప్రెస్సులో నచ్చుపడియుండినటుల దెలిసి దానిని దెప్పించి చూడగా ప్రకాశకుల పీఠిక యందిటులనున్నది:—"అనేన శబ్దేందుశేఖరే చిదస్థిమాలా, పరిభాషేందు శేఖరే గదా, శబ్దరత్నే భావప్రకాశికా, మహాభాష్య ప్రదీపోద్యోతే ఛాయా, వ్యాకరణ సిద్ధాన్తమంజూషాయాం కలా యాజ్ఞవల్క్యశ్రీ మితాక్షరాయాం లక్ష్మీనామ్నీ, చంద్రాలోకేరమాభిధా చేతి వ్యాఖ్యా: ప్రణీతా: లోకేషు ప్రసిద్ధా: అయం లోకేషు బాలంభట్ట ఇతినామ్నా ప్రథిత ఇతితాస్సర్వా అపి బాళంభట్టీ నామ్నావ్యవహ్రియన్తే". దీనిని బట్టి చూడ వైద్యనాథునికె బాలంభట్టు అనిపేరు అయినట్లు కనుపడుచున్నది.

మరియు కాశీలోనుండు చౌఖంభముద్రాక్షరశాలవారు మితాక్షరికి వ్యాఖ్యానమగు "వ్యవహార బాలంభట్టి" యను గ్రంథమును ప్రకటించుచు అది పాయగుండే వైద్యనాథ విరచితమని తమ పుస్తకముల పట్టికలో ప్రకటించియున్నారు. గుజరాతి ప్రెస్సువారి యొక్కయు చౌఖంభ వారియొక్కయు యూహాలు కాధారములు పృథగ్యములుగనున్నవి. బహుశ్రుతులును బహుగ్రంథశోధకులును నగు సర్వాధికారి జాలిగార్ల అభిప్రాయముతే గ్రాహ్యములు. బాలంభట్టు లక్ష్మీదేవికి నామాంతరము.)

శబరి

సాహిత్యసరస్వతి వావిలాల గోపాలకృష్ణయ్యగారు

(వెనుకటి సంచిక తరువాయి)

రంగము ౨

[అందరివి పూర్వపు వేషములే. సమయము నట్టమధ్యాహ్నానంతరము రెండు ఘడియలు. శబరి తన యాశ్రమములోఁ గూర్చుండి ఫలములన్నింటిని సరిచూచికొని సంతృప్తినందుచు ద్వారము వైపునకే సర్వదా చూచుచుండును. మొగమునుండి స్వేదబిందువులు ప్రవాహమై పాఱి క్రిందఁబడుచుండ ముందు శ్రీరాముఁడును నాతని వెనుక సౌమిత్రియు నాశ్రమమునఁ బ్రవేశించుచుందురు.]

రాముఁడు

(ముందుకుఁజూపి) సౌమిత్రీ! ఈ వృద్ధవనితయే శబరియని తోఁచెడిని.

సౌమిత్రి

అన్నా! కబంధువుచెప్పిన జాడలఁ బరికించిచూడ నాకును నటులనే దోఁచుచున్నయది. ఆమె మనలఁ జూడలేదు మనము సమీపించితిమి. ముందునకు నడచిపోదము.

(ముందున కిరువురు నడతురు)

శబరి

(శ్రీరామలక్ష్మణులఁ జూచి, గుర్తించి, సంతసమున దన్మయురాలై)

సౌమిత్రీ! వందనము. రామా! నన్నుతరింపఁజేయ నెంచి మీరెంత దూరము నుండి నడచి వచ్చితిరి! ఎంతయలసితిరో? ఈచిన్నపీటపైఁ గూర్చుండుడు. నేను జలమునుదెచ్చి మీ పాదములపైఁగల ధూళిఁగడుగుదును. ఒడలంతయు నెంతచెమ్మట పోసినది. జలములదెత్తు. సెలవా! మహాత్మా! నీరుఁదెమ్మనియెదరా?

రాముఁడు

(తనలో) ఆహా! ఈమెభక్తి. ఈమెది మూఢభక్తియనఁదగు. (ప్రకాశముగ) తల్లీ! అటులనే తమయిష్టానుసారము నిర్వర్తింపుము.

(శబరి వెళ్లును)

శబరి

(ప్రవేశించి, రాముని కడకువచ్చి) రామచంద్రా! నీపాదముల నిటుచెమ్ము. చాల దూరమునుండి వచ్చుటచే నీరాతిగుట్టలలో సంచరించుటచే మీపాదములెంతగ నొప్పినిఁ గుడిచియున్నయవియో?

రాముఁడు

అమ్మా! నీవుమాకన్నను పెద్దదానవు. నీవునాపాదములంటుటనాకు శ్రేయస్కరమా? నాశ్రేయమును గోరుచు నన్నిటులఁ గోరనగునా? తల్లీ క్షమింపుము. ఆజలముల నిటుఁ జెమ్ము. నేనేపాదములఁగడిగికొనియెద. తమరీ విషయమునఁగూడ శ్రమించవలయునా? తల్లీ! నీరిమ్ము.

శబరి

తండ్రీ! తమరట్లన తగునా? నేను ప్రాయమున కొకవేళ పెద్దనేనైనను నిజముగ నాలోచించిన దమరేయన్నిఁట పెద్దలు. సత్యమునుబరికించిన తమరు ప్రాయమునందైనఁ బెద్దలే. సృష్టికాదిభూతులరైనది తమరేగదా! మహాత్మా! తమరట్లన దగునా, దయఁజేసి మీపాదముల నిటనుంచుడు.

సౌమిత్రి

తల్లీ! అన్నగారన్ని విధములఁ జెప్పుచుండ వినరాదా!

శబరి

సౌమిత్రీ! నామీద నీకుగూడ దయలేదా? నీవు శ్రీరామచంద్రునకుఁ జెప్పివారి పాదములు నాచేత గడుగబడునటులొనరింపజేయుము. తండ్రీ!

సౌమిత్రి

(రామునితో) అన్నా! ఎంతజెప్పినను లాభములేదు. ఆమె కోర్కెఁదీర్పుము.

రాముఁడు

(సౌమిత్రితో) సరియే! అటులనేయొనరింపనిమ్ము!

శ బ రి

(శ్రీరాముని పాదములఁ గడిగి జలమును శిరముపై జల్లుకొని తన వస్త్రముతో శ్రీరాముని పాదములఁ దుడిచి, యావస్త్రమును తన నేత్రముల కద్దుకొనుచు సౌమిత్రితో) సౌమిత్రీ! నీపాదములనిటుఁ దెమ్ము!

సౌమిత్రి

తల్లీ! అది శ్రేయమా?

శబరి

నామాటవినకఁ దప్పదు. (సౌమిత్రి పాదములఁ గడగి కన్నుల కద్దుకొని) శ్రీరామచంద్రసౌమిత్రులారా! తాము తానంబాచరింతురా?

రాముఁడు

తల్లీ! అటులనే జేయుదుము. దూరపుఁ బ్రయాణమును జేయుటవలన నొడలంతయుఁ జెమ్మట పోసినది. నీరిచ్చిన స్నానంబాచరింతుము.

శబరి

తండ్రీ! నన్ను బ్రతివిషయము నడిగిన దానినెల్లగావించెద. నన్ను మీతల్లికి సమముగ నెంచుకొనుఁడు. తల్లిపుత్త్రులకు జలములఁబోయుదా? నేనటులనేయనుకొనుఁడు.

రాముఁడు

(నవ్వి) సరియే తల్లీ! అటులనేఁగానిమ్ము. (శబరితో వెళ్లును.)

సౌమిత్రి

ఆహా! ఈ శబరిజన్మము ధన్యము. జన్మించినదాది యింతవఱకు నొక్క నిమిషం బేని శ్రీరామచంద్రమూర్తినెడబాయక వాని కష్టములే నాకష్టములుగ నెన్నుకొనుచుంటినే! ఒక్కనాఁడేనియు శ్రీరాముని పాదపద్మములఁగడిగి యాజలమ్మును జన్మ పావనముగలోనికి స్వీకరించి యుంటినా! శబరిజన్మమే జన్మము!

(రామశబరులు ప్రవేశింతురు)

శబరి

రామా! నీవీ పీటపైని గూర్చుండుము. సౌమిత్రిని జలకమాడించి తీసికొని వచ్చెదను. అన్నా! లక్ష్మణా! నీవికలెమ్ము! వేగిరమెరమ్ము! (సౌమిత్రితో వెళ్లును.)

రాముఁడు

ఆహా! ఈ శబరి శ్రద్ధాభక్తులు శ్లాఘ్యపాత్రములు. ఈమె జన్మము ధన్యము. పరాత్పరుని మెప్పింపవలయుననిన మూఢభక్తియే వలయును. మూఢభక్తిలోనుండిన మూర్తీభవము మఱేవిధమగు భక్తియందును లేదు.

శబరి

(సౌమిత్రితోఁ బ్రవేశించి) తండ్రీ! సౌమిత్రీ! నీవీపీఠంబునఁ గూర్చుండుము. రామా! లక్ష్మణా! మీకాకలివేయుచున్నదని తలంచెదను. మీరిచట కెంతదూరము నుండి వచ్చుచున్నవారలో తమ కెంత యాయాసము కలిగినదియో కదా! కావున మీకుఁ దప్పక నాకలివేయుచునే యుండును. నా మూలముననేఁ గదా తమకిట్టి కష్టము సంప్రాప్తమగుట! మీరీవఱిగాడ్పులకెంతగ డస్సితిరో! నేను కొన్ని ఫలంబులను సేకరించి యుంచితిని. ఇదిగో గంప! ఈగంపలోని పండ్లను వివరముగాఁ జూపించెదను. దయ యుంచివానిలో మీకేఫలంబు లిష్టములో వానిని స్వీకరింపుడు. ఫలమునఁగొంత భాగమును గోసినటుల గుర్తుఁగాంచితిరా? ఆ ప్రక్కన నొక ముక్కనుగోసి రుచిజూచి నాకుసంతృప్తిని, సంతసమును గలిగించినది యగుటఁజేసి యిది శ్రీరామచంద్రమూర్తికి భోజ్యార్హమని తలంచి సేకరించియుంచితి. వెదకి తెచ్చినవీ కదళీఫలంబులు. చూచితిరా? ఈ గెల యందొకఫలంబుతక్కువయైయున్నది. దానినిగెలగోయక పూర్వము నేను ముందుగఁగోసి రుచిఁజూచితిని. అంత ఫలంబులు రుచ్యంబులుగ నుండుటఁగాంచి గెలఁగోసి తెచ్చితిని. కాని ఫలంబులన్నియు రుచికరములుగ నుండునను నమ్మకములేక—చూడుడు! ప్రతిఫలమునందును గొంతకొంతఁదిని బాగుగనున్న వానిని మాత్రమే యుంచితిని. మహాత్మా! వీనిని దయతో స్వీకరించి నన్నుకృతార్థురాలిఁజేసి నాశ్రమను సఫలపఱచుడు.

రాముఁడు

అయ్యో! మామూలమునఁగదా నీకింతశ్రమకలిగినది. జననీ! క్షమింపుము!

శబరి

తండ్రీ! తమరిటులనఁజెల్లునా?

రాముఁడు

(కొలఁదిగ ఫలంబులను భుజించును. కొలఁదిగ మిగిలియుండును.)

శబరి

అన్నా! సౌమిత్రీ! నీ వీఫలంబులను స్వీకరింపుము. తండ్రీ! రామచంద్రా! నీ వింకను ఫలంబులను స్వీకరింపుము.

రాముఁడు

తల్లీ! నాకుఁజాలును. నేనింతకన్న నధికముగ స్వీకరింపఁజాలను. బలవంతపెట్టకుము. క్షమింపుము.

శబరి

సౌమిత్రీ! నీ వింకనుభుజింపకుంటి వేమి!

రాముఁడు

అమ్మా! సౌమిత్రిని బలవంత పెట్టినను లాభములేదు. సౌమిత్రి యీ చతుర్దశ వర్షంబులును నిరశన వ్రతుఁడైయుండ నిశ్చయించుకొని యదినిర్విఘ్నముగఁ గొనసాగింపఁ బడుటకుఁ బ్రయత్నించుచున్నాఁడు. అతని జనని సుమిత్రయు నాతఁడు నిరశనుండై జీవించునటుల వరంబొసంగి నాతోడఁ బంపె. వాని నీ విషయమునందు క్షమింపకఁ దప్పదు. క్షమింపుము.

శబరి

తండ్రీ! రామచంద్రా! సౌమిత్రీ! గుణసాంద్రా! అదియును నాదురదృష్టమే. (తనలో) ఆహా! సౌమిత్రి అన్నకై సర్వస్వమును వదలుటయేగాక నాహారంబును నంతయేగాక ఫలభక్షణమును సైతము వర్జించినాఁడే!

రాముఁడు

తల్లీ! నీవిచట నెన్నిరో దినంబులనుండి నివసించి స్థిరనివాసము నేర్పరచికొని యుంటివికదా! నీకీవనవాసము సౌఖ్యదాయకంబుగనున్న యదియా?

శబరి

సౌఖ్యముగనున్నదా యనియా నన్ను బ్రశ్నించుచుంటివి? ఆ—సౌఖ్యముగనున్నదా యని ప్రశ్నించితివా? తండ్రీ! ఎంతపిచ్చివాఁడవు. రామచంద్రా! నీయంత పిచ్చివాండ్రు నా కెందును గానుపించలేదు! సౌఖ్యమను మాటకర్థముఁ దెలియనెంచు ప్రతివారును నిందు నిలచిననే—నిచట నివాసమేర్పరచు కొనిననే—సౌఖ్యమను పదంబున కర్థమును గ్రహింపఁ గలుగుదురనిన నిందలి సౌఖ్యమును నీవు గ్రహింతువు గాక!

రాముఁడు

తల్లీ! ఈ తీర్థప్రభావంబానతిమ్ము. విని సంతసించెదము.

శబరి

తండ్రీ! ఇది మతంగముని పుంగవుఁడుండి పోయిన యాశ్రమంబు. అదియే మతంగ పుంగవుండు స్నానంబాచరించిన సరోవరంబు! అవియే వారిచే బెంపఁబడిన సారంగ సంతతి. మహాత్మా! మతంగమహర్షి పుంగవుని మాహాత్మ్యంబులు వర్ణింప నాబోటి యల్పజ్ఞురాలికి సాధ్యమా? ఈ యాశ్రమంబు మీపాదధూళి సోకినంతనే పవిత్రతమము లాయెను. నేను మీకాతిథ్యంబొసంగి ధన్యనైతిని.

సౌమిత్రి

తల్లీ! అటులనుట భావ్యంబా! శ్రీరామచంద్రమూర్తి మొదటనే వచనవిఁజేసి యుండెను గదా మమ్ముల నీకన్నపామరుల భావింతలంచుమని.

శ బ రి

అట్లనకుము తండ్రీ! సౌమిత్రీ! అటులెన్నంటికిఁ దలంపఁజనదు! రాముఁడనినంత మాత్రముననే నీయన్నగ మాత్ర మే భావించితివా? జగమంతయు, సృష్టియంతయు నాతనినే రమించుటఁజేసియే యీరామునకు రాముఁడను నామమువచ్చినది.

రాముఁడు

(తనలో) ఈమెజన్మము ధన్యము ! నేనాదివిష్ణుడనని యీమె గ్రహింపఁజాలినది. కాని, యీ సౌమిత్రి యెవఁడని గ్రహించినదో! పాపము! ఆదిశేషుఁడే యీ సౌమిత్రి యని గ్రహించలేదు. కానిమ్ము! ఈమె మూఢభక్తియే విజయవంతంబగుఁగాక!

సౌమిత్రి

తల్లీ! ఈరాముఁడు సర్వజగన్నియామకుఁడని ధైర్యముగఁ బలుకుచున్నావు. సంతసము. నీవలన నేర్చికొనిన విషయము లత్యమూల్యములు. అనితరములు. అమ్మా! రాముఁ డీరాత్రికి ఋశ్యమూకంబును జేర నెంచియున్నాఁడు. కావున నేఁడే రామచంద్రుని వీడ్కొలుపుము.

శబరి

రామచంద్రా! వనువీడి ఋశ్యమూకంబును నేటిరాత్రికిఁ జేరఁదలంచియుంటివా?

రాముఁడు

ఔనమ్మా! నేనచటికేగి సుగ్రీవాది వానర శ్రేష్ఠులతోఁ గలసి వారితోఁ బ్రసంగించవలసిన విషయము లనేకములుఁగలవు. మేమే విషయమును గుఱించి మాటాడఁదలంచియున్నదియును దమకుఁ దెలిసియేయుండును గదా! అందులకై నేనేగవలయును.

శబరి

తండ్రీ! నాకిదివఱకే దెలిసినది. క్రూరదైత్యుని మర్దనము చేయ నెంచియేగదా! సరి- పెద్దదాననగు నేనాశీర్వదించెదను. రామచంద్రా! భవదీయ ప్రయత్నము ఫలించుఁగాక! రామచంద్రా! నేనీ యిహసుఖంబులఁగోరను. నేనింతవఱ కనుభవించిన ప్రాపంచిక సుఖంబులు చాలును. నాదగునంత్యకాలము సమీపించియున్న యదియని నేనెఱుఁగుదును. అందులకైయే నేను నీరాకకై యెదురుఁజూచుచు వేచియుంటి. నేటికా కోర్కె యీడేరె! నేను మతంగాది మహర్షి పుంగవుల పరిచారికనను సంగతి మీకింతకుమున్నె విశదీకరించుకొంటినిఁగదా! నేనింకవారి కడకేగఁదలంచి యుంటిని. వారు నాకమున కేగిరి. వారు చనునప్పుడు రామదర్శనంబందినంతనే మమ్ముఁగలయఁగలవని యానతిచ్చియుండిరి. కావున దయఁజేసి యనుగ్రహించి యైహికంబులను వీడి నేను బరమార్థమును బొందననుజ్ఞనొసంగుమ వనువొనరింపఁ బ్రార్థించుచున్నదానను. అనుగ్రహింపుము.

రాముఁడు

శబరీ! నీకోర్కె పావనము. నీయిచ్ఛమైఁ బ్రవర్తింపుము! మేమును బయలువెడలి రాత్రికి ఋశ్యమూకంబును జేరఁబ్రయత్నింతుము.

(అందరు నిష్క్రమింతురు)

కనులపండువు

శ్రీమతి. జాగర్లపూడి. జానకమ్మగారు

శ్రీచెన్నపురము భగవంతునిసృష్టినిపుణతను వెల్లడించు నగరంబులలో నొండనుటకు తార్కాణ మగుచున్నది. అందు బీచినిజాచియేటితీరవలయము. ఐదుమైళ్ళనిడివిగల మెరీనారోడ్డు తారుపూయబడి యుండుటచే నల్లనిగచ్చు చేయబడియున్నట్లు చూచుటకింపుగ నుండును. దీపములు వెల్గించినపిమ్మట మరింతసొంపు గులుకుచుండును. నక్షత్రమాలికలరీతి విద్యుద్దీపములు చూడమనోహరములై ప్రకాశింపుచుండును. సుమారు నాలుగు గంటలు మొదలు యొక్కొక్కమోటారుగవచ్చి బారులుదీరి నిలచియుండుటజూడ ముచ్చటగ నుండును. వివిధజాతులకాంతలు తమ బంధుమిత్రులను గూడి నానావిధాలంకారములచే నుత్సవాదుల కేగువారివలె నుల్లాసంబున నేగుచుండుట జూడ నానందంబగుచుండును. బిడ్డల నెత్తికొనియు ఒండొరుల కరంబులు గీలించుకొనియు వినోదంబుగ షికారునడచు యువతీయువకులను జూడ ముచ్చటౌ దోచుచుండును. నిర్మలమైన పులినప్రదేశంబున అచ్చటచ్చట గుంపులై నెచ్చెలులగూడి సుఖాసీనులై కాంతలు నానావిధముగ సంభాషించుకొనుచు విచారంబుల మరచి నిశ్చింతలై యుందురు. ఇసుకలో నిండ్లను గోపురంబులను గట్టికొనియు రథితరంగంబులలో నాట్యంబుల సల్పియు ఇందునందు పరుగిడుచు వినోదించు బాలురును, సముద్రతరంగంబుల లెక్కపెట్టువారివలె నొకటివెంట నొకటిగవచ్చు యలలజూచుచు రత్నాలయగంభీరతకును భగవంతుని విచిత్ర మహిమంబును వెల్లడింప జేయుటకై వెలసిన సాగరమును జూచి అక్కజమంది కదలక మెదలక గూర్చుండి యుండు స్త్రీపురుషులును గల్గి నేల యీనినట్లు నిసుక ప్రదేశంబంతయు నిండియుండుటజూడ నింపారుచుండును.

అట్టిసాగర తీరంబున చల్లనివాయుస్పర్శచే దేహంబులకు హాయిదోప నిర్మల వాయువు వీచుటచే మనస్సున కానందముదోప ఎంతప్రొద్దు గూర్చున్నను విసుగుదోపకుండుట కాశ్చర్యం బేమున్నది? చిన్నచిన్న గృహంబుల వసించుటచేతను పనిపాటలచే నలసియుండుటచేతను తాపముచే చిరాకు నొందినవారలకు సముద్రము జేరవచ్చినంతమాత్రమున సకలశ్రమంబులు బటాపంచలై పోవుట నిశ్చయంబగు. భగవంతుని మహామహిమంబుల వినుపించులాగునను ప్రపంచంబు మాయాసహితంబు సర్వలోకంబులు గడపటనాలోనే గలియును గాన దేహంబున్నంతలోనే సద్ధర్మంబు లాచరించి భగవంతుని యందుభక్తిభావంబుంచి పరమాత్మని గలియువిధంబు తెలుంగుడని నొక్కిచెప్పెడి మాడ్కి ఘోషించెడి యలలజప్పుడు విన్న నేరిమనంబు గఱుగకుండును? ఎడతెగక నొకటివెంట నొకటిగ వచ్చుచు నురుగులుగట్టుచు పైకెగరుచు మహాఘోషంబునవచ్చెడు తరంగంబులు సంసారసాగరంబున నెడతెగకవచ్చెడు కష్టపరంపరల దోపజేసెడు. దీపంబులు వెల్గింపబడిన స్టీమరులగాంచిన భగవంతుని నమ్మి భజించిన సంసారసాగరంబునమునుంగక ఇటులనే జ్ఞానదీపం బొసంగి తీరంబుచేర్చునని జాటునట్లుండును. హార్బరునందున వరుసగ వెల్గెడి విద్యుద్దీపములును విశాలపులిన ప్రదేశంబును అందు వినోదంబున ప్రొద్దుబుచ్చు ప్రజలను వచ్చుచు బోవుచునుండెడి మోటారులు గుఱ్ఱపు బండ్లు ద్విచక్రశకటములును షికారునడచెడి జనులను గాంచిన కనులపండు వగుచుండును.

పాడిపశువులు—పాలగుణములు.—

'రెడ్డిరాణి' పత్రికలో శ్రీయుత యేలేశ్ల. శ్రీరాములు చౌదరిగారు 'పాడిపశువులు-పాలగుణములు' అనువిషయమునుగూర్చి యిట్లు వ్రాయుచున్నారు.

"ఆరోగ్యవంతులును, అనారోగ్యవంతులును, పసిబిడ్డలును పాలనువినియోగించుచున్నారు. పాలు సామాన్యముగ బలము కలుగజేయు ననుసంగతి యెల్లరకు తెలిసినవిషయమే కదా! కావున పాలిచ్చు పశువులు కూడ బలముగలవిగ, ఆరోగ్యవంతములుగ నుండవలయును. లేనిచో రుగ్మతగల తల్లిపాల గ్రోలిన శిశువు లెంత అనారోగ్యకరముగ నుందురో అదేరీతిగ నారోగ్యములేక బక్క చిక్కినట్టి పాడి పశువుల క్షీరము గ్రోలినవారుకూడ నబలులగుటయే గాక రోగపీడితులగుటలో నాశ్చర్యమేమియు లేదు. కాబట్టి పాడిపశువు లారోగ్యముగ నుండవలెననిన వానిని కట్టివేయు కొట్టములు సాధ్యమైనంత పరిశుభ్రముగ నుండవలయును. వాని యాహారవిషయములలో తగు జాగ్రత్తవహించి కాపాడవలయును. ప్రతిదిన మొకసారియైనను పశువు దేహము మురికిలేకుండ కడుగవలయును. పట్టణములలో గొల్లవాండ్రనేకులు నిరు పేదలగుటచే యేగడ్డిగా నొక తుక్కుగడ్డివేసి పశువుల రక్తమాంసముల సయితము పితికి తన్మూలమున జీవించుచున్నారు. వారి పశు నిలయముల కేగినచో దుర్భరంబగు దుర్గంధములచే నిముసమాత్రమైన నందు కాలు నిలుపుటకు వీలు లేకుండును. అట్టిప్రదేశములయందు రాత్రింబవళ్లు పశువులను కట్టినచో అవి ఆరోగ్యముగా నెట్లుండగలవు? పాడిపశువుల పాలు పితుకువారు సయితము ఆరోగ్యవంతులుగ, పరిశుభ్రత గలవారుగ నుండవలయును. ముఖ్యముగ పాలను పితుకు వాని హస్తములు శుచిగా నుండవలెను. అనేకమంది వ్యాధిగ్రస్థులే మనకుపాలను పిండియిచ్చుచుండుట మనము కన్నులార గాంచుచున్నారము. కాని అందువలన గలుగుప్రమాదములు మన మేమాత్రము గ్రహించుట లేదు. ఇంతియేగాక పాలనమ్మువారు పాలలో నీళ్లుపోయు పద్ధతి మహాఘోరముగా నున్నది. ఆపాలు త్రాగినచో ప్రయోజనము లేకపోవుటయేగాక పెక్కురోగములుకూడ తటస్థించుచున్నవి. నీరుకలిపిన పాలు నీలి రంగుగ నుండును. గ్లాసులో పోసి చూచినచో నీలవర్ణముగ కనుపడును. మామూలు పాలకంటె నీరుకలిపిన పాలు లేతగా నుండును. నోటిలోపోసికొని చూచినయెడల గప్పగను, అరుచిగను ఉండును. మంచిపాలు చిక్కగను, మధురముగను ఉండును. నీరుకలిపిన పాలు మామూలు పాలకంటె త్వరగా పులుపెక్కును. మామూలుపా లొకపాత్రలో బోసి కొంచెము సేపుంచినచో పైభాగమున అట్టమాదిరిగ మీగడవంటి పదా

ర్థము చేరుకొనును. నీరుకలిపిన పాలపైన ఆరీతిగ చేరుకొనదు. నీరుకలిపిన పాలలో వెన్నత్వరగారాదు. మంచిపాలలో వెన్న నిముషములో వచ్చును.

పశువుల జాతినిబట్టియు, వానికి పెట్టు ఆహారమును బట్టియు, అవి యీనిన ఋతువులను బట్టియు పాలగుణములు మారుచుండును. పసుపురంగుగల పాలలో వెన్నను కలుగజేయు క్రొవ్వుపదార్థ మెక్కువగా నుండును. జిగురుగలిగి చిక్కగనుండు పాలలో పెరుగును గలుగజేయు పదార్థ మెక్కువగానుండును. నీలి రంగుగలపాలు రుచికి తియ్యగనుండునుగాని అందులో మీగడ, వెన్న ఎక్కువగారాదు. చిక్కనిపాలకంటె పలుచనిపాలే శిశువులకు, రోగులకు ప్రశస్తము. శేరు మంచిపాలలో నొక నవటాకు వెన్నయుండును. పశువు వయస్సుముదిరినకొలది పాలు చిక్కబడును. చూడి పశువుపాలు శిశువులకు మంచివికావు. ఇంకను పాలలో నుండు ద్రవ్యములలో గొన్ని యెక్కువగా నుండుటవలనను, తక్కువగానుండు పశువులయొక్క పాలొక్కొక్కప్పుడు కొంచెము నీలివర్ణముగానుండి పలుచగనుండును. పాలొక్కొక్కపుడు తీసినవెంటనే కరుడు గట్టును. ఇందుకు కొన్ని సూక్ష్మజీవులే కారణము. ఒక్కొక్కప్పుడు పాలు తీసిన కొంతసేపటికి అవి చిక్కగ, జిగురుగ నగును. ఇందుకు మరికొన్ని సూక్ష్మ జీవులు కారణము. ఒక్కొక్కప్పుడు పాలు కొంచె మెరుపురంగుకలిగి యుండును. ఈరంగు పొదుగులోనుండు పాలలో రక్తము కలియుటవలన గలుగును. ఈపాలు కదుపకుండ నుంచినచో రక్తసంబంధమగు పదార్థములు క్రిందికిదిగును. ఈరీతిగనే పాలు తీసిన కొంతసేపటికి చెడిపోవుటయు, మిగుల పల్చబడుటయు, చేదగుటయు, వివిధములగు సూక్ష్మజీవులచేత యని కొందరి శాస్త్రజ్ఞుల యభిప్రాయము. పొదుగు కొంతవరకు మూత్రపిండమువలె శరీరమందుండు కొన్నివిధముల మాలిన్యములను దీసివేయుటకుగూడ నుపయోగపడును. మేతయందుండు కొన్నిద్రవ్యము లిట్లు తొలగింపబడును. కావున పాలస్వభావము మేత మార్చగలదు. కొన్ని ద్రవ్యములతో గూడి మేతమేసిన పాడిపశువుల పాలు మనుష్యులకు జబ్బుచేయును. పాలవలన క్షయ మొదలగు వ్యాధులు సంభవించును. కొన్ని పశువులొక్కొక్కప్పుడు ఈనుసమయము వచ్చినను పాలిచ్చుచుండును. ఇది నొకవ్యాధిగా పరిగణింప నవసరము లేకున్నను జంతువు యొక్క బల మిందువలన క్షీణించును. కావున యీనుటకు కొన్ని నెలలముందు పాలిచ్చుట మాన్పవలెను. ఇంకను పాలగ్రంథులకు విశ్రాంతి గలుగనియెడల యీనినవెనుక పాలు తగ్గవచ్చును.

10 వేల పాళ్ల అవుపాలలో 8717 పాళ్ల నీరు, 355 పాళ్ల మాంసకరపదార్థములు, 488 పాళ్ల ఉష్ణకరపదార్థములు, 71పాళ్ల ఉప్పు, 369 పాళ్ల నేయి కలిగియుండును. అవుపాలు మధురముగ నుండును. వీర్యపుష్టి, బలము కలుగును. రోగులకు శిశువులకు గోక్షీర మత్యవసరము. ఈ పాలలో పుష్టిని కలుగజేయు పదార్థము లెక్కువగా నుండును. నలుపురంగుగల కామధేనువుయొక్క క్షీరము వాతహరము, పైత్యమును పోగొట్టును. ఎఱుపురంగుగల గోవుపాలు వాతహరము, కఫమును పోగొట్టును. తెలుపురంగుగల అవుపాలు శ్లేష్మకారి. గురుత్వము చేయును. కపిలగోవుపాలు నేత్రములకు చలువ చేయును. నిడుపుకొమ్ములుగల ఆవుపాలు వృద్ధులకు, ధాతువు క్షీణించినవారికి అనుకూలముగ నుండును. బోడిఆవు పాలు పీనస గలిగించును. వాతపైత్యముల హరించును. తొలియీతావుపాలు శ్లేష్మవాతములను పోగొట్టును. రెండవఈతపాలు వాతము పోగొట్టును. మూడవఈతపాలు శ్లేష్మవాతములను పోగొట్టును. నాల్గవఈతపాలు త్రిదోషముల హరించును. అంతకంటె యెక్కువ యీతలీనిన పశువుపాలు త్రిదోషముల హరించును. లేగటిఅవుపాలు శీతలము, వాతముచేయును. తరిపిఅవుపాలు కాకశేసి వాతమును హరించును. తెలికపిండితినిన ఆవుపాలు గురుత్వము కఫము శేయును. ప్రత్తిగింజలు తినిన అవుపాలు వాతము శేయును. అపథ్యమైనవి. ఎండుగడ్డి

మేసిన ఆవుపాలు త్రిదోషరహితముగ నుండును. కుడితి త్రాగిన ఆవుపాలు పడిశము, అరుచి పుట్టించునని వస్తుగుణదీపిక తెలుపుచున్నది.

10 వేల పాళ్ల గేదెపాలలో 8141 పాళ్ల నీరు, 610 పాళ్ల మాంసకరపదార్థములు, 415 పాళ్ల ఉష్ణకరపదార్థములు, 81 పాళ్ల ఉప్పు, 747 పాళ్ల నేయి యుండును.

ఆవుపాలకంటె గేదెపాలు చౌక. గేదెపాలు చిక్కగానుండి చలువచేయును. గేదెవెన్న ఆవువెన్నంత రుచిగా నుండక మిక్కిలి తెల్లగా నుండును. ఆవువెన్న కొంచెము పసిమివర్ణముగ నుండును. గేదెపాలలో నున్నంత నెయ్యి తక్కినపాలలో లేదు. లవణపదార్థములు సహితము దీనియం దెక్కువగానున్నవి కాని ఈ పాలు త్వరగా జీర్ణము కావు. అందువలన రోగుల కివి యపథ్యములు. గేదెపాలు వీర్యవృద్ధి, దేహపుష్టి కలిగించును ”

స్త్రీవిద్యావశ్యకత.—

ఈ విషయమునుగూర్చి బలభద్ర కోటయ్యగారు 'సత్యసాధని'లో నిట్లు వ్రాయుచున్నారు.

“విద్య పురుషులకంటె స్త్రీల కతిముఖ్యమనుట కనేక కారణములుగలవు. శిశుపోషణకు వలెనే బిడ్డలకు విద్యాబుద్ధులు గఱపుట యందును స్త్రీలధిక నేర్పుగలిగియుందురు. బిడ్డలు కలుగఁజేయు శ్రమలన్నిటిని వహించునంతటి సహనము స్త్రీల యం దధికముగ నుండును. గురువుల యందుండవలసిన సమస్త ధర్మములలో ముఖ్యమైనది దయ. దాక్షిణ్యమనునది స్త్రీలపైపుననే స్థాపింపబడినదన వచ్చును. విదేశముల యందు బాలికలకు మాత్రమే గాక బాలురకు సైతము ప్రారంభవిద్య గఱపుటకు స్త్రీల నుపాధ్యాయినులుగ నుంచెదరు. ఉపాధ్యాయినులుగా నుండుటకు బనికివత్తురు గావున స్త్రీలకు విద్యనేర్పుట ముఖ్యము. వశీకరణవిద్యయందు స్త్రీలధికులు. అది వారియందలి సహజగుణము. ఒకప్పుడు చల్లపల్లి బాలికాపాఠశాలలో బాలికలకు బహుమతులిచ్చు సందర్భమున నధ్యక్షత వహించిన కోపల్లె కృష్ణారావుపంతులుగారిట్లనిరి. 'కర్జను ప్రభువు హిందూదేశమునుండి యింగ్లండునకు బోయి వెలిబుచ్చుచున్న తన ప్రవాస చరిత్రమున, హిందూదేశమున స్త్రీలు చదువను వ్రాయను జాలరు సరిగదా గడపదాటి వెలికివచ్చి మాటాడనైన జాలరు. కాని అది యేమి ప్రజ్ఞయో తమ పురుషులను పట్టిపంచినటుల వారిచేత దమకు గావలసిన వానిని చేయించుకొనగలరని తెలిపియున్నాడు. మన మెప్పుడైనను స్త్రీల వశమున నుండకతప్పదు. కావున వారికి మంచి మంచి మార్గములను చూపినచో మనచేత మంచి కార్యములనైన జేయింతురు.' కావున స్త్రీలకు విద్య నేర్పవలయును. పూర్వులిట్టి సందర్భముల నెన్నిటినో గమనించి స్త్రీని విద్యాధిదేవతగా నేర్పఱచియున్నారు. స్త్రీని విద్యాధిదేవతగా జేసి, విద్యాభివృద్ధికై స్త్రీని ప్రార్థించు దేశమున స్త్రీలకు విద్య తగదనుట వెఱ్ఱితనము.

ఆనందమయమగుఅనుభవము.—

గాంధిమహాత్ములవారు ఆంధ్రదేశసంచారమును గూర్చి “యంగుఇండియా”లో వ్రాసిన ఈ వాక్యములను ఆంధ్రస్త్రీలు సంతోషముతో చదువగలరు.

ధనమును సమర్పింప గోరువారు యథాశక్తిగ నియ్యదలచిన తృణమో పణమో చాల ప్రీతితో నిచ్చుచున్నందున ఆశాసంతోషములు పొడముచున్నవి. కునిలో స్త్రీలసభ జరిగినపిమ్మట నేనీ వాక్యములను వ్రాయు

చున్నాను. 75 ఏండ్ల వయసుగల పేదరాలగునొకవృద్ధురాలు నేలకుట్టముగను వంగిన నడుముతో నాకడకు వచ్చి నేత్రములందును ముఖమునందును ఆనందవికాసము గోచరింప ఒక పావలా కాసు (నాలుగణాలు) సంతృప్తితో నాచేత పెట్టినది. వెంటనే మధ్యవయసునున్న మరియొక స్త్రీ ఖద్దరుచీర కట్టుకొనివచ్చి 5 రూపాయలను ఒక కానిని నాకొసగినది. "మీరిద్దరు నిచ్చిన మొత్తములలో నేది ఘనము?" అని నేను మధ్య వయను స్త్రీ నడిగితిని. "రెండును సమమే" అని ధైర్యముగా తెలిపినది. ఆమె అటుల ననుటవలన నాకపరి మితమగు నానందము కలిగినది. ఏలననగా వృద్ధసోదరి యొసగిన నాలుగణాలును తానొసగిన అయిదురూపాయి లును సమానమే అని ఆమె అనునని నేననుకొనలేదు. "నేను పెక్కువత్సరములనుండి జాతీయోద్యమమునం దాసక్తిని గలిగియున్నాను. నాకు ఖద్దరునందు నమ్మకము కలదు. నేనెల్లప్పుడును ఖద్దరునే కట్టెదను" అని ఆమె నుడివెను. ఆంధ్రదేశ సంచారమునందు సంతోషప్రదములగు నిట్టి అనుభవములు నాకు ప్రతిదినమును పెక్కుసారులు చేకూరుచునే యుండెను.

పాలిచ్చు గోవువధ.—

ఏప్రియలు మాసము 'రూరలు ఇండియ' పత్రికలో ఇట్లున్నది.

"శ్రీ సెత్. గోవిందాస్‌గారు తిరిగీ యీ ప్రశంసను, లెజిస్లేటివ్ అసెంబ్లీలో చర్చకు తెచ్చిరి. ఈ దేశములో పిల్లలమరణముల సంఖ్య, భయంకరముగా గొప్పదిగా యుండుటకు కారణము పాలకొరతచేనని జ్ఞాపకముంచిన యెడలగదా, యీ గోహత్యప్రాముఖ్య మెుకింతబయలుపడును. ఈ దేశములో సేనలోనుండు హూణదేశభటుల తిండి కొరకై మూడేండ్లకు పైగా తొమ్మిదేండ్లలోపుగానుండు గోజీవములే బలియివ్వ బడుట, ఈ హత్యావ్యవసాయమునకు కుందకము గదా! గోమాంసమే సైనికులకు అంతముఖ్యయాహారమని తలంచబడునెడల కొంతఖరీదు హెచ్చయినను సరే, యితర దేశములనుండి అట్టిమాంసమును దిగుమతిచేయించుట మంచిది. శ్రీసెత్ గోవిందాసుగారి రిజల్యూషన్ కౌన్సిల్లో వోట్లలోటుచే ఆపబడినను ఈ పశుహత్యవల్ల గలుగునష్టము మఱచి పోదగినదని కాదు, గోవులకొఱతచే పాలలేమి కలుగుటేకాదు ఎద్లకఱువుకూడగలుగు చున్నది.

నిమ్మపండురసము.—

ఈ విషయమును గూర్చి "ప్రకృతి" పత్రికలో వ్రాయబడిన వ్యాసమునుండి క్రింది భాగములు ఉద్ధృతములు:—

"ఆరోగ్యము సరిగానుండవలెననిన రక్తము పరిశుభ్రముగను సమృద్ధిగను నుండవలెను. రక్తము పరి శుభ్రముగ నున్నచో సాధారణముగా నెట్టి వ్యాధియును కలుగదు. కావున రక్తమును మిక్కిలి పరిశుభ్ర ముగ నుంచుకొనుట కెల్లప్పుడును దృఢప్రయత్నము చేయుచుండవలెను. నిమ్మపండ్లరసము రక్తమును శుద్ధి చేయుటలో మిక్కిలి శ్రేష్ఠమైనది. బాగుగాపండిన పండ్లరసమునే త్రాగవలెను. బాగుగా పండిన నిమ్మ పండ్లరసము రుచికి పుల్లగానుండును. నిమ్మపండ్లరసమును త్రాగినచో రక్తము పలచబడుననియును, ఎండి పోవుననియును కొందరను చుందురు. ఇది వివేకములేని మాటయని నమ్మవలెను. రక్తములో మలినములు విస్తారముగ చేరినచో నది చిక్కబడును. నిమ్మరసము ఆమలినములను తొలగించును గాన రక్తమందువలన పరి శుద్ధమై యెప్పటివలె పలచగానుండును. కాని నిమ్మరసమువలన రక్తము పలచబడదు. కాలేయమును (లివరు) శుద్ధి చేయుటలో నిమ్మరసమునకు సాటియైనది మరేదియును లేదు. క్రిమిసంహారణశక్తి నిమ్మరసములో సహజ

ముగానే యున్నది. కురుపులు, నరుకులు, పుండ్లు మున్నగునవి కలిగినచో నిమ్మరసమును వానిపైన రాచిన రొండలనవి మానిపోవును. నిమ్మరసమును లోపలికి త్రాగినచో విషజ్వరము (టైఫాయిడు), మాంఘసంతానిక (డిప్తీరియా) మున్నగు వ్యాధులను కలిగించు క్రిములను గూడ నశింపజేయును. నిమ్మరసమును లోపలికి పుచ్చుకొనినచో మొటిమలు వ్రణములు మున్నగునవి గూడ శీఘ్రముగ నయమగును. ఎండలో పండిన నిమ్మపండు రసము మిక్కిలి శ్రేష్టము. రోజుకు కనీసము మూడు నిమ్మపండ్లరసమునైన త్రాగవలెను. ఉదయమున ఒక గ్లాసులో నీళ్లుపోసి ఒక నిమ్మపండు రసముదానిలో పిండి త్రాగుట చాలమంచిది. రాత్రిపరుండబోవునపుడు గూడనటులే చేయవలెను. మధ్యాహ్నము మరియొక పండురసమును త్రాగవలెను. వండిన పదార్థములను తినువారు అన్నములో కలుపుకొనుట మజ్జిగలో పిండుకొనుటమున్నగు వానివలన గూడగుణము కలుగును. కాని ఉదయమున ప్రత్యేకముగ పుచ్చుకొనుటవలన నధికమగు గుణము కలుగును. చక్కెర చేర్చగూడదు. నిమ్మ నారింజపండ్లు జబ్బుచేయునని యొకప్పుడు భావించుచుండిన వైద్యులుకూడ వీని మాహాత్మ్యము నిపుడు తెలిసికొనుచున్నారు."

మద్దిపట్ల. వేంకటరమణయ్యకవి అకాలమరణము.—

1929-వ సంవత్సరము ఏప్రియలు నెల 27-వ తేదీ నాటి "ఆంధ్రపత్రిక"లో చాగంటి. విశ్వపతిశాస్త్రి (బి.యె) అనువారు ఇట్లు వ్రాయుచున్నారు.

"వేంకటరమణయ్యకవి నరసాపురము తాలూకాలోని పెంగలికుల్లు గ్రామమున జనించెను. నరసాపురము హైస్కూలులో స్కూలుఫైనలు పరీక్షయందు కృతార్థుడై 1915 సంవత్సరములో రాజమహేంద్రవర కళాశాలయందు ఇంటర్మీడియేటు క్లాసులో జేరెను. అప్పటికే అతనికి తోడి వారికంటె స్వభాషాజ్ఞానము అత్యధికముగా నుండెను. ఆసంవత్సరమే బ్రహ్మశ్రీ వద్దాది. సుబ్బరాయకవిగారు తత్కళాశాలయందు ఆంధ్రపండితులుగా నియమితులైరి. అప్పటినుండియు 1919 సంవత్సరములో వసురాయకవిగారు ఉపకారవేతనము గైకొనువరకు నాయనయొద్దనే భాషాసేవ చేయుచుండుటవలన బరిశుద్ధమైన భాషతో మృదుమధురమైన కవితారచనము చేయుట అతని కలవడినది. వేంకటరమణయ్యకవి గ్రంథాలయాభిమానము మెచ్చదగినది. రెండునెలల క్రిందట దనకు వ్యాధియంకురించువఱకు మహాభిమానముతో నతడు రాజమహేంద్రవరమునందలి గౌతమీగ్రంథాలయ కార్య నిర్వాహణము గావించుచుండెను. అతనికి అంకురించిన వ్యాధి కాలక్రమమున పాండుక్షయగా మారి 21-4-29 ఆదివారమునాడు అపరాహ్ణము మూడుగంటలకు అతనిని మ్రింగివైచి గర్భవతిగానున్న యతని భార్యను నాలుగేండ్ల చిన్నికుమారుని దుఃఖ సముద్రమున పడద్రోసెను. మరణకాలమునాటికి అతనికి ముప్పదిసంవత్సరములు. ఈరమణయ్యకవి తన జీవితకాలమున ఆరాధనము, ప్రతిబింబము, సింహగడము, బాజీప్రభువు, శబ్దభేదనము, ఝురీతరణము మున్నగు పద్యవ్యాసములు విరచించి ప్రభవ, విభవ భారతి పత్రికలలో ప్రకటించుచు వచ్చెను. ఇతని అకాలమరణమువల్ల దేశమునకును భాషకును గలిగిన కొఱంత అనంతము. రమణయ్యకవి యాత్మకు పరమేశ్వరుడు శాంతిని ప్రసాదించును గాక!"

ఆధునికాంధ్రకవికుమారులలో ఎన్నికగన్న శ్రీయుత మద్దిపట్ల. వేంకటరమణయ్యగారి అకాలమరణము శ్రీవిద్యాభిమానుల నెల్లరను అంతులేని విచారమున ముంచివేయగలదు. నేటి తెనుగుకైతగాండ్రు తమ గ్రంథపాఠకులలో విశేషవిద్యాగంధములేని

స్త్రీలును, బాలబాలికలును పలువురుగలరను సంగతి విస్మరించుచున్నారు. కావుననే వారి రచనములు ప్రౌఢాతిదీర్ఘసమాసములతో పిక్కటిల్లుచు నిశ్శ్రేయమునకు దూరమగుచున్నవి. సరసులగు ముగ్గురు నలుగురు కవికుమారులు మాత్రము సులభసుందరశైలిలో కావ్యపుష్పములను వెలయించి స్త్రీలకు, బాలబాలికలకు ప్రత్యేకము పద్యవాఙ్మయ సౌరభమును వెదజల్లుచున్నారు. అట్టివారిలో శ్రీయుత మద్దిపట్ల వేంకటరమణయ్యగారు స్థిర ప్రజ్ఞగలవారు. 'భారతి' పత్రికాముఖమున లోకమునకు చేకూర్చిన వారి పద్యవ్యాసములను పఠించినవారికి పైవిషయము అనుభవపునరుక్తమగును. చదువనేర్చిన వారెల్లరు ఆకథలను సులభముగ నర్థముచేసికొనగలరు. ఇట్లనుటచే నవి పేలవముగ నున్నవని తలంపరాదు. ఉన్నతకవితాలక్షణములగు జిగి, బిగి, శుచి, రుచి మున్నగు వానికి వేంకటరమణయ్యగారి పద్యమాలికలయందు లోపములేదు. ఆంధ్రసారస్వతమునకు, గ్రంథాలయోద్యమమునకు వీరి మరణమువలన గలిగినలోటు తీరరానిది. తన చిత్రరచనా కౌశల్యముచే కళాప్రపంచమున అపూర్వప్రతిష్ఠగడించిన దామెర్ల. రామారావు నిన్నగాక మొన్న ఇరువదియేడువత్సరముల ప్రాయముననును, చారిత్రకములగు పద్యకథలచే పాఠకలోకమును రసవాహినిలో తెప్పలు తేలించిన మద్దిపట్ల. వేంకటరమణయ్య నేడు ముప్పదివత్సరముల ప్రాయముననను మరణించియుండుట మిక్కిలి సంతాపకరమగు విషయము. మఱియు ఈ యువకమణు లిరువురును రాజమహేంద్రవరపుర వాసులైయుండుట గమనింపదగినది. రాజమహేంద్రవరమున మృత్యుంజయుడగు మార్కండేయ మునినాథుడు ఇలవేల్పు అయి ఉండగా ఆంధ్రకీర్తిని వెలయింపగలనిట్టి యువకమణులు ఆపట్టణమున అకాల మరణము నొందుటకు కారణము ఆంధ్ర దేశజులు చేసికొన్న పాపఫలమైయుండును.

నవ్యభారత దేశము—స్త్రీలు.—

సోదరి నివేదిత 'ప్రబుద్ధభారత' పత్రికలో 'నవ్యభారత దేశము—స్త్రీలు' అను విషయమును గూర్చి ఈవిధముగ లిఖించుచున్నది.—

"హిందూ సంఘమునకు పునర్జన్మ స్త్రీజనములవలననే కలుగునను వాక్యము తఱచువినుపించుచున్నది. ఆ వాక్యముయొక్క అసలు అర్థమును తెలిసికొనకయే పలువు రద్దానిని పలుకుచున్నారు. నిజమేమనగా ప్రస్తుతము స్త్రీవిద్యయన స్త్రీలకు నాగరికత గఱపుట అని అర్థమగుచున్నది. మేము పలుసారులు నొక్కివక్కాణించినట్లు భారతీయుని ఆదర్శము కుటుంబవలయమునుండి మఱలించి సంఘము, దేశముపై ప్రసరింపఁజేయుటయే ప్రస్తుతసమస్య. ఈ సమస్యను స్త్రీల తోడ్పాటులేనిది పురుషుఁడు చేయఁజాలఁడు. నీతి విషయమునను, వ్యక్తి విషయమునను స్త్రీల పలుకుబడి హెచ్చు. స్త్రీల జాగ్రతలోనే జీవిత మాధుర్యము

ఇమిడియున్నది. జీవనార్థము బయటికిఁబోయి కాయకష్టముపడు పురుషునిశీలము స్త్రీజనపాలితమగు గృహముననే నిర్మితమగుచున్నది. అగుటచే మానవుని జీవనపథమును స్త్రీలే నిర్మింపఁగలరనుట మాటికి ముమ్మాటికి సత్యము. పురుషుఁడు తెలివైనబిడ్డ మాత్రమే. స్త్రీలయొక్క పోషణము, రక్షణములయందే అతనిజీవితసుఖము ఆధారపడియున్నది. కృత్యవిభాగమున కొన్నివిషయములలో పురుషునిదేపైచేయిఅయినను అదంట నిజమే. కాని జీవనపథము లన్నియు కొంచెమో గొప్పయో స్త్రీజనములకు పరిచితములై యుండవలయుననుట కూడ ముఖ్యము. సంసారసుఖమునకు భార్యాభర్తల మేలుకలయిక ఎట్లు మూలధనమగుచున్నదో సంఘాభ్యుదయమునకు పారిపాత్యము లేని స్త్రీపురుషుల ప్రయత్నము అట్లు అత్యవసరమగుచున్నది.

సంఘాభ్యుదయమునకు స్త్రీజనోద్ధరణము మిక్కిలి ముఖ్యమైనది. కావున మన స్త్రీల ప్రేమ కుటుంబ వ్యక్తుల సేవనుండి దేశారాధనమునకై వినియోగపడవలయును. ఈసమస్యాపరిష్కారమే సర్వసాగరకతా ప్రయత్నమునకు ప్రథమసోపానము. ఏమనఁగా? ప్రస్తుతము మన స్త్రీలదృష్టి కుటుంబవలయమునుండి దాటి పోవుటలేదు. ఆస్థితిని మనము ప్రయత్నపూర్వకముగ తొలఁగించితిమేని మన స్త్రీలయందు నూతన భావములు పెంపొంది నవ్యతేజము గలుగుటకు మార్గమేర్పడును. అప్పుడు మన స్త్రీలకు విద్యయెడల ఆదరణ కలుగును. చదువను వ్రాయను నేర్చిన స్త్రీ జాతీయత అననేమో తెలిసికొనును. అయితే యిప్పుడొక నూతన సమస్య. బాలికలు, యువతులు చదువను, వ్రాయను నేర్చుకొనగలరు గాని పెద్దవారి మాటయేమి? ఇప్పుడు వారలు తెలిసికొననేరని కారణమున వారికి సంఘమున తగిన స్థానము లేకుండ వలసినదేనా? అవసరము లేదు. విద్య అనగా చదువను, వ్రాయను గలిగియుండుటయే కాదు. జీవితమును సన్మార్గమున నడిపించుటయే విద్యయొక్క ఫలము. రసార్ద్రహృదయము, జాతీయచరిత్ర జ్ఞానమును గలిగి సుప్రసిద్ధతీర్థ యాత్రల సేవించి దేశవిషయమైన పరిజ్ఞానమును సేకరించిన స్త్రీ బహు విషయములను గూర్చి చదివిన స్త్రీకంటె వేయిమడుంగుల అధికురాలు.

ఒకప్పుడు సీత, సావిత్రి, గాంధారి, దమయంతి మొదలగు ఉత్తమనారీమణులగన్న ఈపవిత్రభూమి తిరిగి ప్రాక్తనవైభవమును పొందుటకు ముఖ్యమాత్రమగు హైందవ స్త్రీల అభివృద్ధిని గూర్చి పురుషులు నిరంతరము ప్రయత్నింతురుగాక!"

అలంకారములు.—

'అలంకారములు' అనుశీర్షికతో బయ్యావరపు. పళ్లంరాజుగారు 'తెలుగు' పత్రికలో వ్రాసిన ఈక్రింది వాక్యములు స్త్రీజనపఠనయోగ్యములై యున్నవి.—

"సామాన్యముగా సౌందర్యమనియు, గౌరవమనియు దలచు సువర్ణాలంకారములు అలంకారములు కావు. ఈఅలంకారములు కష్టనష్టముల పాల్జేసి, సుఖదూరులనుగా జేయునని నొక్కిచెప్పవచ్చును. తీర్థయాత్ర లప్పుడును, బంధువులిండ్లకు వెడలునప్పుడును ఇరుగుపొరుగువారివి కూడ ధరించుకొని బయలు దేరుదురు. మార్గమధ్యమున చోరులుకొట్టియు, తుదకు ప్రాణములుతీసియు తస్కరింతురు. తల్లిదండ్రులు ముద్దుముచ్చట్లకని తమ బాలబాలికలకు వస్తువులు ధరింపజేయుదురు. ఈవస్తువుల మూలమున దుర్మార్గుల ధనాశకు ఎంతమంది బాలబాలికల ప్రాణములు ఆహుతియై సంతోషమునకు మారుగా దుఃఖమే సంప్రాప్త మగుచుండ లేదు? శుభకార్యములప్పుడు స్త్రీలు తమకు ముక్కున నడ్డబాసలేకపోయి నప్పటికి కట్టడపు కాసులపేర్లు, నాగరపువంకీలు మొదలయినవి తెమ్మని నిర్బంధింతురు. భార్యలయొక్కయు, తోబుట్టువులయొక్కయు బాధ

పసలేక, పలుశ్రమలుపడి ఎక్కడనో ఒకచోట తెచ్చుటయు, అవి ఒకానొకసమయమున చోరగ్రస్తమై వందలు వేలు ఇచ్చుకోవలసి వచ్చుటయు తటస్థించుచున్నది. అప్పుడు కుధమున సంతోషమునకు మారుగా దుఃఖమే సంప్రాప్తమగును. ఇట్టిదుఃఖప్రదమైనట్టివియు కష్టనష్టముల పాల్జేయునట్టివియునైన వస్తువులను ధరించుట సౌందర్యమునకా, సంతోషమునకా? సౌందర్యము వస్తువులలోనే యున్నదికాని తనకేలవచ్చును? తమ్ము భాగ్యవంతు లనుకొనుటకు తమసంగతి ఇరుగుపొరుగునకు, బంధువులకు తెలియదా? సంతోషమున్న పైయంశ ములవలన దుఃఖమే సంప్రాప్తమగుచున్నది. లాభమున్నదాయన్న అదియునులేదు. మజూరీలక్రిందను, వడ్డీల క్రిందను తరుగులక్రిందను నష్టమేకలుగుచున్నది. ఇట్టి కష్టనష్టములకోర్చి చేయించుకొన్న వారలైనా ధరించు చుండిరా? అదియు కాన్పించుటలేదు. ఋణములపాలై చేయించిన నగలన్నియు ఇప్పుడు మారువాడీల యినుపబీరువాలు కెగుమతియై హెచ్చుసొమ్ము కుదువబెట్టి తక్కువసొమ్ము తెచ్చి తిరుగ వడ్డీ యివ్వవలసి వచ్చుచున్నది. ఇట్టిమితిమీరిన కష్టనష్టముల పాల్జేయు సువర్ణాలంకారములు ధరించుటయనెడు దురాచారము నకు లోబడక, గాంధిమహాత్ముడు మొదలగు మహనీయులు ఎట్టి సుగుణాలంకారములనుధరించి గౌరవనీయులై అధికత్వమునొందుచుండిరో అట్టి సుగుణాలంకారములను ధరింపజూడుడు. ఈదురాచారము పురుషులయందు తగ్గుచున్నదిగాని స్త్రీలయందు మాత్రము పెంపొందుచున్నది. ఈదురాచారమును తగ్గించుటకై పురుషులను, ముఖ్యముగా స్త్రీజనలోకంబును ప్రార్థించుచున్నాను."

ఆడిబాపలు—.

పి. సూర్యనారాయణశాస్త్రిగారు 'గోల్కొండ పత్రిక'లో నిజామురాష్ట్రాంధ్రుల గృహజీవనమును కలుషితముచేయుచున్న నొకదురాచారమును గూర్చి యిట్లు వ్రాయుచున్నారు.

"వరంగల్, కరీంనగరం, మెదకు జిల్లాల సాంఘిక దురాచారములలో ప్రత్యేకత్వము దాల్చినది ప్రతి వసతిగలవారి యింటను పెంపబడు దాసీజన సముదాయము. మొదటి రెండుజిల్లాలలో దాసీలు బానిస లనబడువారలే. మూడవదానిలో 'ఆడిబాపలు' (ఆడుపాపలు) అని వ్యవహరింపబడుచున్నారు. ఈ బాని సల దుస్థితియు, వీరివలన సంఘమునకు వాటిల్లిన నైతికపతనము గాంచిన మిగుల లజ్జా విచారములు కలుగని వారుండరు.

ఈ బానిస వ్యాపారమవినీతితోడనే ప్రారంభమయి యవినీతి ప్రాధాన్యముగనే నడచుచుండును. తన శిశువునుదా బోషించుకొనజాలని యభాగ్యురాలైన పతితస్త్రీ యెవర్తో దాని నొకరికి సరకువలె నమ్ముకొని పోవును. చౌకగాగొనిన యాసరకును వారలు గాలికి నెండకు పెంచి తమయింట బనిచేయుటకు దగిన యీడు (౭, ౮ ఏండ్లు) వచ్చు వఱకు దాని నరగంట గనిపెట్టి యుందురు. ఈ లోపలదన జీవితముం బూర్తిగావించి కొని పోయిన శిశు వదృష్టవంతురాలు. పాపీచిరాయు వనినటుల నాపెంపు నతిక్రమించి జీవించినది జీవచ్ఛ వమే. కాని యీ బానిసత్వము జేయువారికి దమ పతితస్థితిగాని చేయించుకొనువారికి దానివలని నైచ్యము గాని తోచనటుల గాన్పింపదు.

ఈ పతిత స్త్రీజనము తఱుచు దేశముఖులు, దేశపాండ్యాలు, జాగీరుదారులు, ధనికులయిన పట్వారీలు, సాహుకారుల యిండ్లలో గన్పింతురు. కరీంనగరము వరంగల్లు జిల్లాలలో దొరలని పిల్పించుకొనగోరు వారిం డ్లలో నీజాతి జంతువులు కనీసము మూడునాలుగు గన్పించును. ఈ హేయజాత్యభివృద్ధిగావించుటలో నంతటి నగ్రజాతీయులయిన బ్రాహ్మణులకే యగ్రత్వము నిలిచినది. వెలమదొరలు, రెడ్డిదొరలు పైచేర్కొనబడిన

పరిస్థితులందే నీ పనికి బూనుకొందురు కాని బ్రాహ్మణులు గ్రామపాచకత్వమున జీవించు వారికైనను సరియు యింటనొక 'శాంచె' [శానిస] తిరుగుచుండిన గాని నిద్దుర పట్టదు. ఇండ్లయూడ్పు, చల్లుడు, ఇల్లలుకుడు, విస్తరులు కుట్టుట, మంగలివాండ్రు దీపములు వెలిగించుటయు పణుపులు వేయుటయు లేనిచోట నీ పనులును, జాకలివాండ్రింట్లు తోముటయు మడిబట్ట లుదుకుటయు మామూలు లేనియిండ్లనవియు, గాళ్లు బ్రేళ్లు పిసుకుటయు సర్వసామాన్యమయిన పనులు. కొన్ని సందర్భములందు సౌకుమార్యము క్రుతిమించి రాగమున బడినపుడు బాహ్యమున కేగు యజమానుల వెంట 'పోరి' యొకతె 'ముంత' బట్టుకొని పోవుట చూడనిది కాదు.

ఇక నీ నీచపద్ధతివలనఁ బవిత్రముగా నెంచఁబడు సద్గృహస్థుల యిండ్లెంత యవినీతి కాలవాలమయి నవో విచారింతము. ఈ దాసీలకు పెండ్లి పేరంటములు చేయరు. కొందఱు దాసీదానికి యుక్తవయస్సు వచ్చిన మీద కత్తికిఁ బెండ్లి సేయుదురు. ఇట్లు చేయుట వ్యభిచారవృత్తి ముద్ర వేయుట యని యర్థము. ఆ నాటినుండి యది స్వేచ్ఛావృత్తి జరించుచుండును. కొన్ని సమయములందొక యజమానునొద్ద జీతగాండ్రదా యజమాను నింటి దాసీజనముతో నవినీతివర్తనమున సంచరించుచు యజమానునింటి నపవిత్రము జేయుదురు. ఈ పరిస్థితులు గృహస్త్రీల భావములు గలుషితములుగా చేయువానిలో కొన్ని సందర్భములందు యజమానుడు నీ వనితల నుపయోగించుకొనుట జరుగనిది గాదు. తఱుచిండ్లయందుండు యువకులకు దుష్ప్రవర్తన మలవడుట కీ దాసీజనమే ముఖ్యకారణమగుచున్నది. ఈ విధముగ గార్హస్థ్యము నిందింపబడుచున్నది.''

నిజామురాష్ట్రమందలి ఆంధ్రప్రముఖు లీదురాచారమును త్వరలో నిర్మూలనము చేయ తపస్సుధారపోయుదురు గాక యని కోరుచున్నాము.

సూర్యనమస్కారములు–మహాత్మాజీ సలహాలు.—

నెల్లూరునందలి కస్తూరీదేవివిద్యాలయకార్యదర్శిని శ్రీమతి పొణకా కనకమ్మ గారిట్లు వ్రాయుచున్నారు.—

13–5–29 తేది రాత్రి 8 గంటలకు శ్రీ మహాత్మాజీ మానవ్రతానంతరము వారిసన్నిధిని శ్రీ కస్తూరిదేవీ విద్యాలయబాలికలు, "సూర్యనమస్కార విధానము" ను చేసిజూపగా యీ క్రింది సలహాలను సంస్కరించుకొందురని తెలుపుచున్నానని తెలవిచ్చిరి. సలహాలు:—

1. "రెండవస్థానములో నేలమీదకు వంగిన జడక్రింద పడిఅభ్యంతరము కాకుండునట్లు చుట్టుకొనవలెను. (2) 2, 3, 4, 5, 6, 7. 8, 9, వఱకు గలవిధానములలో భూషణములు మెడలోనున్నచో, నేలమీదపడుట, కొన్నిస్థానములలో గుండెకుగ్రుచ్చుకొని సరియగువిధానముననుండుట కభ్యంతరము కల్పించుట, కలుగునుగాన వానిని తీసివేయవలెను. (3) పావడ, పైట మొదలగునవి బందాలుపడియుక్తముగా నమస్కారములు చేయ వీలుండదు. శరీరమునకు కావలసిన బహిరంగతయుండదు. గాన సాధ్యమయినంత వఱకు, చెడ్డీలు బిగువగు అరచొక్కాలు తొడిగించవలెను. ఇందుచే వారుసరిగా చేయునది లేనిది తెలుసుకొనగలము. (4) నమస్కార సమయములో నూపిరితీయుటకు స్వచ్ఛముగా మార్గముండవలసినవిధిగాన, ముక్కుపుడకలు, బులాకులు ఎంత మాత్రముండ కూడదు. (5) సూర్యోదయ ప్రారంభమున సూర్యనమస్కారములు చేసినయెడల శరీరమునకు వెన్న తేనెలోటును ఆయరుణకిరణములు తీర్చగలవు."

వనితాలోకము

శ్రీమతి సావిత్రీదేవి కన్య.—

ఈమె సింధు హైదరాబాదు పాఠశాలా సంఘమునకు అధ్యక్షురాలుగా ఎన్నుకొనబడినది. స్త్రీలలో ఇట్టి ఉద్యోగభారము వహించుటకును, అదియు ఎన్నికలో పొందుటకును సావిత్రీదేవి కన్యయే ప్రథమురాలు.

శ్రీమతి కె. మాలతి అమ్మ కన్య.—

ఈమె తిరుచూరునందలి కరింపాటనాయరు కుటుంబములలో నొక గౌరవవంశమునకు చెందినది. మొన్నజరిగిన హిందీరాష్ట్రభాషా పరీక్షలలో ఈమె చెన్నరాష్ట్రమునకంతకును ప్రథమురాలుగానెగ్గి బహుమానమును పడసినది.

శ్రీమతి ఫులావతి శుక్లాసతి.—

లక్నోనగరమందలి కన్యాకుబ్జ బ్రాహ్మణవంశమునకు జెందినది. ఆ బ్రాహ్మణశాఖలో ఈమె ప్రథమ స్త్రీగ్రాడ్యుయేటు. లక్నో విశ్వవిద్యాలయము వారి యాజమాన్యమున జరుపబడు ఎం. ఏ. పరీక్షలో ఇంగ్లీషు అభిమాన శాస్త్రముగా గైకొని ఈమె జయము పొందినది.

శ్రీమతి ఆషా సేనుకన్య.—

ఈమె ఢిల్లీ విశ్వవిద్యాలయము రిజిస్ట్రారుగారైన యస్. కె. సేనుగారి పుత్రిక. ఈమె ఈసంవత్సరము ఢిల్లీ విశ్వవిద్యాలయమున బియ్యే పరీక్షలో నెగ్గి గౌరవములందెను. ఆ విశ్వవిద్యాలయమున బియ్యేపట్టా పొందెడు స్త్రీలకు ఈమె పురోగామిని.

శ్రీమతి పద్మావతి శ్రీరామ్‌గారు.—

శ్రీమతి పద్మావతి శ్రీరామ్‌గారు

ఈమె వెంకటగిరి రాజావారి పాలెస్సులో ట్యూటరుగానున్న యం. శ్రీరామ అయ్యంగారి (బి. యె. యల్. టి) సతీమణి. ఆధునికాంధ్రవిదుషీమణులలో పద్మావతి శ్రీరామ్‌గారొకరు. ఈమె రచించిన 'కెంపులడ్డిగ' యను చక్కని కథ ఏప్రియలుమాసము గృహలక్ష్మిలో ప్రచురితమై యున్నది. నరసాపురము తాలూకాభివృద్ధి సంఘమువారి యాజమాన్యమున జరుపబడు ఆంధ్రస్త్రీల బహుమతిపరీక్షలో ఈ సంవత్సర మీమె రెండవతరగతిలో ప్రథమురాలుగా జయముగాంచినది.

శ్రీమతి పి. పారిజాతంకన్య.—

ఈమె సుప్రసిద్ధులగు పి. పార్థసారథినాయుడుగారి కొమార్తె. ఈ సంవత్సర మీయువతీమణి మదరాసు విశ్వవిద్యాలయమునందు ఎం. ఏ. పరీక్షలో కృతార్థురాలైనది.

శ్రీమతి ఆచంట లక్ష్మీదేవిగారు. ఎం. బి. బి. ఎస్.—

ఆధునికాంధ్రమహాపురుషులలో నొక అమూల్యరత్నమును, ఆంగ్లాయుర్వేద వైద్యవిద్యలయందు అనంతకౌశలముగడించిన కోవిదశిఖామణియునగు డాక్టరు ఆచంట లక్ష్మీపతిగారికి ఈమె పుత్రిక. వైద్యవిద్యయం దారితేరి ఈమె భిషగ్రత్నమగు తండ్రికి తగిన కొమార్తెయను మాటవాసి నొందియున్నది. ఈమె ప్రస్తుతము శిశుసంరక్షణమును గూర్చి ప్రత్యేకశిక్షణమును పొందుటకు లండనునగరమునకు బోయియున్నది.

శ్రీమతి డాక్టరు సుబ్బరాయనుసతి.—

మదరాసు రాజధాని ప్రధానామాత్యులగు డాక్టరు సుబ్బరాయనుగారి సతీమణి బాగుగ చదువుకొన్నది. ఆమె కుమారమంగళము జమీందారిణి. క్రిందటి ఎన్నికలలో సుబ్బరాయనుగారిని ఎన్నుకొన్న జమీందారుల నియోజక వర్గమునకు ఈ మారు ఈమె ఎన్నికకు నిలుచును. సుబ్బరాయనుగారు కోయంబత్తూరో లేక సేలముజిల్లా మహమ్మదీయేతర నియోజకవర్గమునకు ఎన్నికకు నిలుతురు. మనరాజధానిలో స్త్రీలు ఎన్నికకు నిలుచుటకిదియే ప్రథమము. అగుటచే నీమె జయమును స్త్రీజనాభ్యుదయమును నాకాంక్షించు వారెల్లరు మనసార వాంఛించెదరనుట నిశ్చయము.

శ్రీమతులు మణి—లక్ష్మి.—

వీరు వైశ్యబాలికలు ; అక్క సెల్లెంద్రు; బళ్లారివాస్తవ్యులు. బళ్లారియందుండు "మైత్రేయిలాడ్జి" యొక్క సాంగత్యమున వీరికి పిన్నతనముననే ఉన్నతభావములలవడెను.

బాల్యావస్థయందే వీరి తండ్రి మరణించెను. అప్పటినుండియు వీరితల్లి ఈ బాలికలను మిక్కిలి గారాబముతో పెంచుచుండెను. వీరు చిన్నతనముననే తత్త్వజ్ఞాన సమాజమునకు పోవుచు, అచ్చట దిన దినము నొసంగబడు శ్రీయుత చింతకుంట సుబ్బాశాస్త్రిలు గారి నీతిబోధకములైన ఉపన్యాసములను వినుచుండెడివారు. తారకసందేశసమావేశములకు అప్పుడప్పుడు మద్రాసునందలి అడయారునకుగూడ వచ్చుచుండువారు. ఇట్టి సజ్జనసాంగత్యమువలన వీరికి అతిబాల్యవివాహదురాచారమును తిరస్కరించు మనోధైర్యము, బాంధవులగు బంధుజనుల ఒత్తడిని లెక్కచేయని ధీరగుణము పట్టువడినవి. వీరిప్పుడు రాజమహేంద్రవరములోని వైశ్యసేవాసదనమునందు విద్యనభ్యసించుచున్నారు. నాలుగు సంవత్సరములైనది వారు సదనమునచేరి. ఇంగ్లీషు, తెనుగు భాషలయందును లలితకళల యందును మంచి జ్ఞానమును సంపాదించినారు.

శ్రీమతి జెయినాబ్ రహీముకన్య.—

ఈమె మంచి విదుషి. మహమ్మదీయ మతస్థురాలు. వంగదేశమీమె జన్మభూమి. కలకత్తా నగరమునందలి డైయాసిజను కళాశాలలో విద్యబడసి ఈమె 1928_వ సంవత్సరమున బి. ఏ. పరీక్షయందు కృతార్థురాలైనది. ప్రస్తుతము జెయినాబ్ రహీముకన్య దినాజ్‌పురమున బాలికలకొఱకు నొక ఉన్నతపాఠశాలను నిర్వహించుచున్నది. ఈ మధ్య డక్కా విశ్వవిద్యాలయము వారు ఈమెకు ఒకపోస్టు గ్రాడ్యుయేటు స్కాలరుషిప్పునొసగియున్నారు. అగుటచే ఆమె కొలదిదినములలో డక్కానగరమునకు బోయి ఇంకను విద్యాసముపార్జనము చేయనున్నది.

శ్రీమతి. బి. భాగీరథిఅమ్మ.—

ఈమె మళయాళపు స్త్రీరత్నము. 'మహిళ' అను స్త్రీవిషయిక మాసపత్రికకు సంపాదకురాలు. ఈ మధ్య తిరువాన్కూరునందు జరిగిన అరయూరు (మళయాళ దేశపు పల్లెవాండ్రు) జనుల మహాసభకు అధ్యక్షతవహించినది.

శ్రీమతి మణి. శ్రీమతి లక్ష్మి.

శ్రీమతి వరలక్ష్మి.   శ్రీమతి సరస్వతి.

శ్రీమతి వరలక్ష్మి.—

ఈమె వైశ్యలోకమున సుప్రసిద్ధులగు శ్రీయుత గుంటూరు నరసింహారావుగారికి పినతల్లి కొమార్తె. శ్రీమతి వరలక్ష్మమ్మ గుంటూరు వాస్తవ్యురాలు. పిన్నతనముననే ఈమెకు వివాహము చేయుబడెను. పరిణయమైన కొలదిదినములకే ఈమె భర్త ఇహలోకము వీడెను. అప్పుడు శ్రీయుత గుంటూరు నరసింహారావుగారు ఉదారహృదయముతో సోదరి వరలక్ష్మమ్మని చేరదీసి విద్యాసముపార్జనము నిమిత్తము రాజమహేంద్రవరమునందలి వైశ్యసేవాసదనమునకు పంపిరి. విద్యాభిలాషగల వినయవతిగావున ఆమె అచిరకాలముననే ఇంగ్లీషు, తెలుగు, సంగీతము, చిత్రలేఖనము, కుట్టుపనివగైరా నేర్చి తన ఉపాధ్యాయినుల మెప్పులందినది. తనకు విద్యాభిక్షనిడిన వైశ్యసేవాసదనమునకు ఆమె తన జీవితకాలమంతయు సేవచేయ స్థిరసంకల్పురాలైయున్నది.

శ్రీమతి సరస్వతి.—

శ్రీమతి సరస్వతి నైజాము రాష్ట్రములో నైజాముబాదునగరవాస్తవ్యురాలైన వైశ్యబాలిక. ఒకప్పుడు ద్రవ్యవంతులైన ముత్యాల వారి వంశమునకు చెందినది. నైజాము రాజ్యమున ప్లేగువ్యాధి కల్గి అప్పుడప్పుడు కుటుంబములను నాశనముచేయును. అట్టి ప్లేగు వ్యాధి ఒకసారి పొడసూపి ఒకేరాత్రి శ్రీమతి సరస్వతియొక్క తండ్రిని, మఱదిని, భర్తను మఱి కొందఱిని మొత్తము ఏడుగురిని ఎత్తుకొనిపోయెను. ఒకేదినమున వితంతువులైనట్టి తల్లియు, తానును, చెల్లెలును నిర్ధనలై అసహాయలై మిగిలిరి. సరస్వతి పొరుగింటి మహారాష్ట్ర బ్రాహ్మణులు శ్రీనాగోజీరావుగారి భార్య శ్రీమతి భీమాబాయి, బాలికలపాఠశాలకు ముఖ్యోపాధ్యాయిని. ఈమెయందు కనికారమూని విద్యనేర్పి తన పాఠశాలలో ఉపాధ్యాయునీత్వ మిచ్చినది. కాని జీతము కుటుంబపోషణమునకు చాలకుండుటచేతను ఆమె విద్యాభిలాష మితిమీరుటచేతను సరస్వతి కొంతమంది ఉదారుల సాయమున రాజమహేంద్రవరమునందలి వైశ్యసేవాసదనమున ప్రవేశించి ఉన్నతవిద్యబడయుచున్నది.

శ్రీమతి జమున హిర్లేకారు ఎం. ఏ.—

బొంబాయి నగరమునందు సంఘసంస్కరణ విషయములలో విశేషముగ పాల్గొను యువతీరత్నము. బొంబాయి సెంటుజేవియరు కలాశాలలో నీమె ఉన్నతవిద్యబడసినది. గణితశాస్త్రము మీమె అభిమాన విద్య. ఎం. ఏ. రెండవతరగతిలో నెగ్గి గౌరవమునందినది. ఇంటరుమీడియటు చదువుచుండగా 'గంగాబాయిభట్టు' విద్యార్థి వేతనమును; ఎం. ఏ.

చదువుచుండగా మాన్కారు కన్యవిద్యార్థి వేతనమును ఈమె పొందియున్నది. ఎం. ఏ. పరీక్షలో నెగ్గిన అనంతర మీయామె అలహాబాదునందలి క్రాస్తువెయిటు బాలికా పాఠశాలలో ఉపాధ్యాయినిగ చేరి మూడుసంవత్సరములు పనిచేసినది. అనంతరము ఈమె ఒక సంవత్సరము ఆఱుమాసములు ఇంగ్లండు జర్మనీ దేశములలో ప్రయాణముచేసి అచ్చటి విద్యాసాంఘికసమస్యలను ఆమూలచూడముగ నెఱింగినది.

శ్రీమతి ఆనీ యన్. దేవదాశీకన్య.—

1929-వ సంవత్సరము మార్చిమాసమున జరిగిన మదరాసు విశ్వవిద్యాలయము వారి ఎం. ఏ. పరీక్షలో ఈమె విజయముగాంచి ప్రశస్తినందినది.

శ్రీమతి గౌరీశంకునీ ఎం. ఏ. యల్. టి.—

విద్యాశాఖలో నూతనముగా నిర్మింపబడిన అయిదవ సర్కిలునకు (ఇందు దక్షిణ కనరా, మలబారు నీలగిరి జిల్లాలుగలవు) ఈమె బాలికాపాఠశాలల అధికారిణిగా నియమింపబడినది. ఇంతకుముందు ఈమె మద్రాసునందలి మేరీరాణి కళాశాలలో ఉపాధ్యాయినిగానుండెను. స్త్రీవ్యాయామవిద్యావిచారణసంఘమున ఈమె సభ్యురాలుగానున్నది. హార్టాగుకమిటీ ఎదుట విద్యాభివృద్ధి విషయమై సాక్ష్యమిచ్చుట కీమె ఆహ్వానింపబడియున్నది. బాలికాపాఠశాలల అధికారిణిగా (ఇన్స్పెక్ట్రెస్సు) నియమింపబడిన హిందూ కాంతలలో నీమె మొదటియామె.

శ్రీమతి కమలాదేవి ఛట్టోపాధ్యాయి.—

జనీవానగరమున జరుపబడు అంతర్జాతీయ స్త్రీజనమహాసభకు భారతస్త్రీలకు ప్రాతినిధ్యము వహింపపోయియున్న కమలాదేవి ఛట్టోపాధ్యాయి హిందూదేశమునకు తిరిగి వచ్చినపిమ్మట దక్షిణకనరా మలబారు జిల్లాల తరపున సామ్రాజ్యశాసననిర్మాణ సభలో ప్రాతినిధ్యము వహించుటకు ఎన్నికలకు నిలచును.

శ్రీమతి. సి. జి. భారతీ సతి.—

ఈమె మలబారు జిల్లాబోర్డునకును, విద్యాసంఘమునకును సభ్యురాలుగా నెన్నుకొనబడినది. ఈమె ఇంతకుముందు కొంతకాలము కాలికట్టుతాలూకా బోర్డులో సభికురాలుగానుండినది.

పార్లమెంటు ఎన్నికలు—స్త్రీవోటర్లు.—

మే 10-వ తేదీని ఆంగ్లదేశమున పార్లమెంటు సమావేశము సమాప్తినొందినది. నిన్నటి దినమున (30 మే) క్రొత్తయెన్నికలు జరిగియుండును. మొత్తముమీద పార్లమెంటులో గల స్థానములు 615. వీనికి 1685 మంది అభ్యర్థులుగా నున్నారు. ఇందు కన్సర్వేటివు పక్షమునకు చెందినవారు 582. లిబరలు పక్షీయులు 493. లేబరుపార్టీవారు 559. కమ్యూనిస్టులు 24 గురు. ఇతర పార్టీలవారు 27 గురు. ఇంతకు పూర్వము జరిగిన పార్లమెంటు ఎన్నికలకు ఎప్పుడును ఇంతమంది అభ్యర్థులు నిలువలేదు. మఱియొక విశేషముకూడగలదు. ఈ 1685 మంది అభ్యర్థులలోను 80 మంది స్త్రీలున్నారు. ఈ స్త్రీలకు తప్పక జయముకలుగు సూచనలు గానవచ్చెడిని. ఏమన నింగ్లాండుదేశము మొత్తము మీద స్త్రీవోటర్లే ఎక్కువగానున్నారు. వోటుగల పురుషులు 72 లక్షల 33వేల 998 మంది మాత్రమే. స్త్రీవోటర్లన్ననో 81 లక్షల 85 వేల 710 మంది ఉన్నారు. తమ పక్షమునకు విజయము గోరువారు ఈ కారణమున స్త్రీవోటర్ల నాశ్రయింపవలసి యున్నారు. కన్సర్వేటివు లిబరలు, లేబరు పక్షీయులలో విశేషము లేబరుపక్షము వారు స్త్రీవోటర్ల నాశ్రయించియున్నారు. ఆహార పదార్థములధరలు తగ్గించుట, వితంతు స్త్రీలకు పెన్షనులు అభివృద్ధికరమైన విద్యాపద్ధతి, నర్సరీస్కూళ్లకు ప్రత్యేక సౌకర్యములు, బాలెంతలకు శిశువులకు సౌకర్యములు, గృహనిర్మాణము మొదలగు స్త్రీజనోపయోగ కార్యములను చేయుదుమని లేబరు పక్షనాయకుడు మాక్డొనాల్డు వాగ్దానము చేసియున్నాడు. స్త్రీవోటర్లు విశేషము తమ తండ్రులు, పతులు చెప్పునట్లు చేయువారుగానుందురని ప్రవదంతి. కాని స్త్రీజనోద్యమనాయిక లీ ప్రవదంతి సత్యదూరమని చాటియున్నారు. కొలదిదినములలో వెల్లడియగు ఎన్నికల ఫలితము లీ విషయమును రూఢిచేయగలవు.

హింసాకరమైన వృక్షములు—

దక్షిణాఫ్రికాలో "గ్రాపిల్" అను నొక విధమయిన చెట్టుగలదు. దీని గింజలకుగల గేలముళ్ళలో జంతువులు, సింహములు కూడ చిక్కుకొని పీల్చివేయబడినట్లయి చనిపోవును. వెస్టిండీసు దీవులలోగల ఒక మాదిరి మొక్కను ముట్టుకొనినంతనే కాల్చిన ఇనుపకడ్డితో పొడవపడినట్లుగా బాధకలుగును.

15 సంవత్సరముల కన్య-50 సంవత్సరముల వరుడు—

పురుషోత్తమదాసు అను 50 సంవత్సరముల వయస్సుగలవానికి రామాబాయి యను 15 సంవత్సరముల బాలిక నిచ్చి పెండ్లిచేయ నుద్దేశింపబడెననియు అహమదాబాదునందు జైనయువకులు పట్టుపట్టి అవివాహము నాపిరనువార్త కొన్నిదినములక్రింద ప్రకటింపబడెను. కన్య మైనరుగనుండుటచే తమ్ము గార్డియనులుగ నియమింపవలయునని ఇరువురు జైనయువకులు జిల్లా మేజస్ట్రేటుకు పెటిషను పెట్టుకొనిరి. తమ్ము గార్డియనులుగ నియమింపవలయునని పిల్ల తల్లిసోదరులు పెటిషను పెట్టుకొనిరి. జిల్లా మేజస్ట్రేటు ఈక్రిందివిధమున తీర్పుచెప్పెను:— "పిల్లతల్లిని సోదరులను గార్డియనులుగ నియమించుచున్నాను. పురుషోత్తమ దాసుగారు వివాహముచేసికొను అర్హతవిషయమై దురభిప్రాయ మేర్పడు నట్లు నేమియు మాట్లాడగూడదని పురుషోత్తమదాసుగారికిష్లీడరు కోరియున్నారు. వివాహమాడుటకు పురుషోత్తమదాసుగారికి అర్హతగలదా లేదా అనువిషయములో నాకెట్టిసంబంధములేదు. రామాబాయికి అతనికి వివాహము జరుగు విషయములో మాత్రము నాకు సంబంధమున్నది. ఇట్టివివాహ మాడుటకన్న రామాబాయి చచ్చిన మేలుగనుండును."

అమెరికా దేశమున స్త్రీల పలుకుబడి.—

అమెరికా దేశమున పురుషులలో నలజడి పుట్టినది. ఏమన ఆదేశమునందలి ధనమంతను స్త్రీలు తమకై వశమొనర్చుకొని చిక్కబట్టుచున్నారు. ఆదేశమునందలి సుప్రసిద్ధమైన బ్యాంకింగు సంఘము వారి మధ్యను కొన్నిలెక్కలను ప్రచురించినారు. ఆలెక్కలప్రకారము పండ్రెండు సంవత్సరములలోపల అమెరికా సంయుక్త రాష్ట్రమునందలి ధనలక్ష్మిలో విశేషభాగము స్త్రీల పరమగునని తెలియుచున్నది. వ్యక్తులకున్న ధనములో ఇప్పటికే నూటికి నలుబదియొక్క పాళ్లు స్త్రీలకై వశమైయున్నది. ఫినాన్షియలు మార్కట్టుల లో స్త్రీల పలుకుబడి అతివిశేషముగానున్నది. అమెరికాయందలి పరిశ్రామిక సంఘములలో పెద్దవియగు ఐదింటియందు విశేషము స్త్రీలకే షేర్లు ఉన్నవి. అమెరికాసంయుక్త రాష్ట్రములందలి జీవితముల భీమా కంపెనీలలో స్త్రీలు నూటికి ఎనుబది పాళ్లు లాభమును పొందుచున్నారు. పురుషులలో కోటీశ్వరు లెంత మందియున్నారో కొంచమించుమించు స్త్రీలలోకూడ నంతమందియేయున్నారు. ఆదాయపుపన్ను పురుషుల కంటె స్త్రీలేయెక్కువ కట్టుచున్నారనిన అచ్చట స్త్రీల ధనసంపద గ్రహింపవచ్చును. ఇట్టిస్థితిలో అమెరికా దేశమున పురుషులలో అలజడి పుట్టుటలో ఆశ్చర్యమేమియు లేదు.

కలకత్తాస్త్రీలు—వైమానిక శిక్ష.—

హిందూదేశమునందు పాశ్చాత్య నాగరికతకు దర్పణమనదగిన కలకత్తా నగరమందలి స్త్రీలు వైమానిక శిక్ష యెడల అత్యుత్సాహమును చూపుచున్నారు. ఆనగరమున నివసించు ఇరువురు ఐరోపియను కాంతలు విమానచోదనమును ప్రావీణ్యమును బడయుచున్నారు. ఈ ఇరువురిలో నొకయామె న్యాయమూర్తి పేజి గారి తనయ. అమెనామము జోనుకన్య. హిందూదేశమున వైమానిక శిక్షనందుచున్న కాంతలలో ఈమె మిక్కిలి చిన్నది. వీరు ఉభయులునుగాక ఇంకొక ఐరోపియను కాంతయు మఱికొందఱు వంగరమణులును విమాన చోదకవృత్తి నేర్చుకొన స్థిరసంకల్పులైయున్నారు. ఈ సంవత్సరము ఫిబ్రవరి మొదటి తారీఖున జరిగిన బెంగాలు వైమానిక సంఘ ప్రారంభోత్సవ సమయమున కలకత్తా పోలీసు కమీషనరు అగుసర్ ఛార్లసు టేగార్టు సతీమణియు, కూచిబీహారు మహారాణి పెద్దకుమార్తెయగు ఇళాదేవియు విమానమున ప్రయాణము చేసిరి.

బెసెంటమ్మ కార్యక్రమము.—

బెసెంటమ్మ పేరు హిందూ దేశమున గృహనామమై యున్నది. ఆమె ఎల్ల వేళల హిందూ దేశాభివృద్ధి నాకాంక్షించు పుణ్యవతి. వయఃకాలము నంతయు మన దేశాభివృద్ధికి వెచ్చించిన జ్ఞానవతి. ఆమెయిప్పుడు ఇంగ్లాండు దేశమునకు పోయియున్నది. ఎందుకు? మంగలములోని వడ్లగింజలవలె మనుష్యులను మాడ్చివేయు హిందూదేశపు టెండల తప్పించుకొనిపోయి చల్లని దేశమగు ఇంగ్లండు దేశమున చల్లగనుండుటకా? కాదు: 'కార్యము ముందు: సుఖము తరువాత' అని తలంచు ఆమె కార్యకాంక్ష శీతోష్ణ బాధలకు అతీతమైయున్నది. లండను నగరమున తత్త్వజ్ఞానమును గూర్చిన ఉపన్యాసాపరంపరలైన తరువాత హిందూ దేశమునకు అధినివేశస్వాతంత్ర్యము సంపాదించుటకై ఆమె కృషి చేయుచున్నది. లేబరు పార్టి వారి ఎన్నికల అశయపత్రములందు హిందూదేశమునకు స్వాతంత్ర్యమీయ బద్ధులమైయున్నామను వాగ్దానము చేయించుకొనుటకై ఆమె విశ్వప్రయత్నములు చేసినది. ఇంతతోనామె కార్యక్రమము ముగింపు నొందలేదు. ఇంగ్లండునుండి ఆమె అమెరికాకు పోనున్నది. ఆగష్టు మాసమున చికాగోనగరమున కూడనున్న తత్త్వజ్ఞాన విషయికమైన విశ్వసభలో నామె పాల్గొనును. పిమ్మట అక్టోబరు మాసమున తిరిగి భారత భూమికి వచ్చును. వచ్చి ప్రయాణపు బడలికయైన తీర్చుకొనక ఎన్నికల ప్రచారమున దుముకును. ఎనుబదియేండ్లు నిండిన వృద్ధురాలు బెసెంటమ్మ ప్రయాసమూలకమగు నింతటి కార్యక్రమమును పూనినిర్వహించుట చూచితిమేని స్త్రీకి అబలయను పర్యాయపదము చెల్లదని మతిపోయినవారు కూడ ఒప్పుకొని తీరెదరు. విశ్రాంతియెఱుగని ఆమె కార్యదీక్షకు మెచ్చి భగవంతుడు హిందూ దేశమునకు త్వరలో స్వాతంత్ర్యలక్ష్మిని ప్రసాదించునుగాక!

శ్రీమతి పెద్దాడ. కామేశ్వరమ్మగారి సంఘసేవ.—

చదువుకొనని స్త్రీలసంగతి సరే. చదువుకొనినవారు సహితము పరదాచాటు నొత్తిగించి బయటికివచ్చి సంఘాభివృద్ధికి శక్తికొలది పాటుపడు పరిస్థితు లింకను మన దేశమున ఏర్పడలేదను విషయము మిక్కిలి శోచనీయము. ఈ పరిస్థితులలో బహిరంగముగ సంఘజీవికకు యథాశక్తిని తోడ్పడు స్త్రీ రత్నములొకరిద్దఱు ఆంధ్రుల అదృష్టవశమున కార్యరంగమున ప్రవేశించియున్నారు. అట్టివారిలో శ్రీమతి పెద్దాడ. కామేశ్వరమ్మగారొకరు. ఆంధ్రదేశమున నూతనయుగప్రవర్తకులైన శ్రీ వీరేశలింగముపంతులుగారి జన్మస్థానమగు రాజమహేంద్రవర మామె నివాసభూమి. అగుటచే నామెకు సంఘ సంస్కారణాభిలాష సహజముగ నలవడ్డది. వీరేశలింగము పంతులుగారి కార్యశౌర్యమును ఒక్కింత ఆమెకు పట్టువడినది. ఆమె ఆంధ్రమునందును ఆంగ్లమునందును చకచక ఉపన్యాసమీయగల చతురు. ఇప్పుడామెను ప్రత్యేకము ప్రశంసించుటకు కారణము రాజమహేంద్రవరమున శ్రీరామనవమి ఉత్సవముల సందర్భమున భోగముమేళముల బహిష్కారమునకై ఆమె సల్పినకృషియే. రాజమహేంద్రవరమున రామకళ్యాణోత్సవములనిన మేజువాణీయుత్సవములని పేరుమోసియున్నవి. కాని ఈ సంవత్సరము శ్రీమతి పెద్దాడ. కామేశ్వరమ్మగారి ఉపాధ్యక్షత క్రింద యువజనసమితివారు కష్టించి కృషిసల్పి తీవ్రప్రచారము నొనర్చి మొత్తముమీద ఆపట్టణమున వెలసిన 23 పందిళ్లలోను మూడునాలుగు తావుల తప్పమిగిలిన చోటులందు భోగముమేళములు లేకుండ జేయగలిరి. ఏతద్విషయమై ప్రజలలో ప్రచారప్రబోధములు కల్గించుటకు ఆమె తన కార్యశౌర్యమును వినియోగించి సభలను సమావేశముచేసినది; వక్తృత్వచాతుర్యమునుపయోగించి ఉపన్యాసము లిచ్చినది. పట్టిన పట్టు విడువకతుదకు కృతకృత్యురాలైనది. తన అసాధారణప్రజ్ఞ లేఖనీనైపుణ్యము వెచ్చించియు మూలముట్టముగ ఏదురాచారమును శ్రీ వీరేశలింగముపంతులుగారు నిర్మూలనము చేయలేక పోయిరో అట్టిదురాచారమును కొలదిప్రయత్నముచే చాలమట్టుకు అరికట్ట జాలిన శ్రీమతి పెద్దాడ. కామేశ్వరమ్మగారి ప్రజ్ఞ కడుంగడు ప్రశంసనీయము. ఈమె ఇట్లె చిరకాలము సంఘసేవయందు అప్రమత్తురాలై మెలగి దేశసౌభాగ్యమునకు యథాశక్తిని తోడ్పడుగాక యని వినీతభావముతో కోరుచున్నాము.

పడమటిగాలియా ?—

మే నెల ౧౦-వ తేదీ నాటి 'ధర్మసాధని' పత్రికలో 'పడమటిగాలి'యను తలపేరిటి వ్యాసమున క్రిందటి మాసము ' గృహలక్ష్మి ' పత్రికలో ప్రచురితమైన శ్రీమతి పులవర్తి.

కమలావతీ దేవిగారి 'స్త్రీలు-నాటకరంగ ప్రవేశము' అను వ్యాసము అర్థములేని తీవ్ర విమర్శనమునకు గురియైనది. దానికి ప్రతివిమర్శనము వ్రాయుట అనవసరమని తొలుత తలంచితిమి. కాని విషయము స్త్రీలకు ప్రత్యేకసంబంధము కలది కావునను అదియునొక విదుషీమణిచే వ్రాయబడినది యగుటను, విమర్శనము వ్రాసినది కూడ పేరుచెప్పకున్నను 'ఒక నారీమణి'యని ప్రచురితమగుటవలనను, పునరాలోచనమున ప్రతివిమర్శ వ్రాయుటకు సంకల్పించు కొంటిమి. 'ఒక నారీమణి' వ్యాసమును తుదముట్టచదివిన పిదప ఆమెకు పడమటిగాలి భారతీయుల పాలిటి పెనుభూతియను భావము గాఢముగ నెలకొన్నదని విస్పష్టమగును. పడమటిగాలి ప్రభావమున మన దేశమున కొనగూడిన లాభముల నామె ఒక్కటినైన పరిగణింపలేదు. అన్నియు చెఱుపులేనని ఆమె భావన. సదభిప్రాయమో దురభిప్రాయమో ఆమె కట్టి చింతనము కలిగినది. నరేదాని కేమి? గమనింపదగిన విషయ మేమన: స్త్రీల నాటకరంగప్రవేశములు భారతీయులకు పడమటిగాలి ప్రభావమున సంక్రమించినవనుట. ఇది భారతీయనాటక సాంప్రదాయముల నెఱుంగక వ్రాసిన వ్రాత. పడమటిగాలి ప్రభావమును నిరసించుటలో నొందిన ఆవేశముతో వ్రాసినవ్రాత. స్త్రీల నాటకరంగప్రవేశము భారతీయత్వమునకు విరుద్ధముకాదు. అది పడమటి గాలితో మన దేశమునకు కొట్టుకొని వచ్చినదియునుగాదు. గణనాతీతకాలమునుండియు మన దేశమున సుప్రతిష్ఠితమైయున్న ఆచారమే. నాట్యలోకబ్రహ్మయగు భరతమునిచే సృష్టింపబడిన ప్రయోగములు స్త్రీలవలననే రసపుష్టినొందునని కవికులసార్వభౌముడగు కాళిదాసు తన విక్రమోర్వశీయ నాటకమున ద్వితీయాంకములో

"మునినాభరతేనయః ప్రయోగో
భవతీష్వష్టరసాశ్రయోనిబద్ధః
లలితాభినయం తమద్యభర్తా
మరుతాంద్రష్టుమనాస్సలోకపాలః."

అని ఘోషించుచున్నాడు. కాళిదాసు కాలమునాటికి కూడ భారతదేశమున పడమటి గాలిప్రసరించినదని 'ఒక నారీ' మణి చెప్ప సాహసించునా?

శ్రీమతి పులవర్తి. కమలావతిదేవిగారు తమ వ్యాసమున నాట్యవిద్యాకుశలలగు వేశ్యలు నాటకరంగమున ప్రవేశించుచో నది శీఘ్రగమనమున అభివృద్ధిలోనికి రాగలదని సూచించిరి. ఇది అనుచితమైన సలహాయని 'ఒకనారీమణి' గారు చేయెత్తి చెప్పుచున్నారు. అనుచిత మెట్లు? అనుశ్రుతాచారముకాదనియా? కాదనుటకు వీలులేదు. చూడుడు. భవభూతి ఉత్తరరామచరిత్రలో నేమనుచున్నాడో—

రామః = వత్స! లక్ష్మణ!
భగవతా వాల్మీకినాస్వకృతిం
అప్సరోభిః ప్రయుజ్యమానాం
ద్రష్టుం ఉపనిమంత్రితాస్మః."

అంతర్నాటక మాడుదురని చెప్పబడిన ఈ అప్సరసలు దేవవేశ్యలే కదా? నాటక రంగమున ప్రవేశించిన పురుషులు ప్రాయికముగా చెడునడతకలవారుగా మూరుచుండుటచే మనవారు అవృత్తియందలి గౌరవమును విస్మరించుచున్నారు. 'ఒకనారీమణి'గారు స్త్రీల నాటకరంగప్రవేశమును తెగడుటకు కారణ మిదియైయుండును. గుణశీలములు వ్యక్తిని బట్టి గల్గునుగాని వృత్తినిబట్టి గలుగవను సత్యమును 'ఒకనారీమణి' గ్రహించుగాక! "అచ్చటనున్న వెల్లనిచ్చట గూడ నుండవలెనని యొకేవెఱ్ఱి సిద్ధాంతముతో సంఘహాని కరములగు నుద్యమములు దేశములో స్థాపింపనుత్నించుట ప్రమాదకరమ"ని 'ఒకనారీమణి'యను చున్నది. ఆ వాక్యమునందలి సత్యమెట్టిదైనను స్త్రీలనాటకరంగ ప్రవేశము మనకు నూతనాచారము గాదనియు, దానిని అవలంబించుటలో కారణాంతరములచే విస్మరింపబడిన నొక జాతీయాచారమును తిరిగి నెలకొల్పుచున్నామే కాని విదేశములనుండి వింతయాచారమును కొనితెచ్చుట లేదనియు 'ఒకనారీమణి'గారు గ్రహించుట సమంజసమును, సముచితమును నగును.

గాంధిమహాత్ముడు-ఆంధ్ర స్త్రీల వితరణ.—

"ఆరంభశూరులు, నాయకు నొల్లని అవినయనిధానులు." అని ఆంధ్రులను నిందించుచు మహాత్ముడు ఆంధ్ర దేశసంచారమున కారంభించెను. మసకలు కమ్మిన ఆంధ్రనేత్రములకు అందుతో ప్రభారాశిద్యోతిక మయ్యెను. కరడుగట్టినవారి హృదయములందు జాతీయోత్సాహము వెల్లివిరిసెను. అశాఘాతము తిన్న గుఱ్ఱములవలె ఆంధ్రులు పనిచేసి మహాత్మునకు సుస్వాగత మిచ్చిరి; కానుకలర్పించిరి. మహాత్మునకు సంతృప్తినిచ్చిరి. ఈ కార్యమున ఆంధ్రపురుషులకు ఆంధ్రస్త్రీలు చేసిన సాహాయ్యము అనంతమై మఱువరానిదై యున్నది. స్త్రీలు చేసిన త్యాగము పురుషుల త్యాగమునకు మేలుచేయిమైగ్రాలినది. వారు మనసుపడి చేయించుకొన్న మాణిక్యాంగుళీయకములు మహాత్ముని పాదపద్మముల చెంత రాసులు పోసిరి. మోజుపడి కొత్తఫాషనులో చేయించుకొన్న హస్తకంకణములను తీసి ఖద్దరునిధికి సమర్పించిరి. మఱి వారు కురియించిన సువర్ణభూషణములకు చిత్రగుప్తుడే లెక్క తయారు చేయలేడు. ఇది అంతయు ఆంధ్రస్త్రీల అపూర్వత్యాగమును లోకమునకు

వెల్లడించుచు దేశహితైకకార్యములొనర్చుటలో వారు ఇతర భారతస్త్రీలకు మొదల భూషణములై యుందురను విషయమును రూఢిపఱచుచున్నది.

శ్రీమతి ఇందిరాదేవి త్యాగము.—

ఆంధ్రభూమి మొత్తముమీద స్త్రీలుచేసిన త్యాగమంతయు నొకయెత్తు. పశ్చిమ గోదావరిజిల్లా చాటపర్రు నివాసిని శ్రీమతి యర్నేని. ఇందిరాదేవిగారు చేసినత్యాగమొక యెత్తు. ఏప్రియలు 23. వ తేదిని మహాత్ముడు చాటపర్రువచ్చెను. ఆగ్రామములోని ప్రజలందఱును తాముచందాలు వేసికొని వసూలుచేసి సిద్ధపరచిన రు 920/-లను మహాత్మునకు సమర్పించిరి. మహాత్ముడవి స్వీకరింపలేదు. భక్తులొక్కరిచేతనే ప్రత్యక్షదైవముగా భావింప బడుచున్న తిరుపతి వేంకటరమణమూర్తికే తెలుగని ధనాశ ఆవేశించియుండ ముప్పదిమూడుకోట్ల భారతీయుల చేతను ప్రత్యక్షదైవముగా భావింపబడుచున్న ఈ మోహనదాసునకు తీరని ధనాశ ఆవేశించుటలో వింతయేమియును లేదు. అతనికి చాటపర్రుగ్రామస్థు లిచ్చుచున్న రు 920/-లతో తృప్తిలేక పోయినది. వేయినూటపదార్లు కావలెనని స్వరాజ్యలక్ష్మికి వరుడుగాబోవుచున్న ఆతడు పట్టుపట్టెను. మహాత్ముని పట్టు అనగా ఏమిసామాన్యమా? భల్లూకపు పట్టు. సత్యాగ్రహ యుద్ధమును ప్రయోగించెనా లోకము తల్లడిల్లిపోవును. చాటపర్రుగ్రామస్థులు తిరిగి చందాలువేసికొన మొదలు పెట్టిరి. 80 రూపాయిలు మాత్రము వసూలయ్యెను. మహాత్ముని సంకల్పమునకు ఇంకను రు.116/-లు కొరవడియుండెను. పురుషులందరును ఆ మొత్తమును పూర్తిచేయుటకు విశ్వప్రయత్నములుచేసిరి. కాని కార్యకారికాలేదు. అప్పుడొక స్త్రీరత్నము-ఆగ్రామకాపురస్థులైన మాగంటి సుబ్రహ్మణ్యముగారి సుపుత్రిక-రూపొందిన త్యాగదేవత-కొదువ రు. 116/-లను మహాత్మునకు సమర్పించెను. సేతుశీత నగవ్యాప్తమైన ఈవిశాలభారతదేశమునకు వైస్రాయియైన రీడింగుప్రభువును గజిబిజి చేయునట్లు ఒకప్పుడు అల్టిమేటము వ్రాసియుండిన తన దక్షిణహస్తమును చాచి మహాత్ముడారూప్యములనందుకొని

"డెందమునకును వాక్కునకందరాని
అధికతరమైన యానంద మనుభవించె."

క్లిష్టపరిస్థితులలో త్యాగముచేసి దేశగౌరవము నిలిపిన శ్రీమతి ఇందిరాదేవి సాక్షాత్తు ఆంధ్రుల పాలిటి ఇందిరాదేవియే యనవచ్చును.

శ్రీమతి సత్యవతీదేవి నిశ్చయము.—

ఇప్పటికి సరిగా నందసంవత్సరములైనది కర్మక్షితియగు భారతదేశమున సహగమనము నిషిద్ధమై. పాతివ్రత్యధర్మాచరణమునకు శిఖరప్రతిష్ఠ—భారతస్త్రీల త్యాగము, సాహసము లోకమునకుఁజాటిన బూరగొమ్ము అయిన సహగమనాచారమును 1829-వ సంవత్సరమున విలియమ్ బెంటింకు శాసనఖడ్గమున తుండించెను. ఆచారము నిలిచిపోయినది. కాని అప్పటి భారతస్త్రీలను తదాచరణమునకుఁ బురిగొల్పిన పతిభక్తి, పవిత్రభావము నేటికిఁగూడ మనస్త్రీలయందు నిలిచియే యున్నవి. నాఁటికిని నేఁటికిని భారతస్త్రీ పతితోడిదలోకమని మనసారనమ్మి ఆర్యజాతి కీర్తి గౌరవములు అనశ్వరములై వెలయఁజేయుచున్నది. పునర్వివాహము మాటవినఁబడెనా సత్సాంప్రదాయముగల భారతస్త్రీ చెవులు మూసికొనును; వెగటునొందును. పతిదేవతయైన సరస్వతీదేవి యేమను చున్నదో చూడుఁడు.

"మహాత్మాగాంధిగారి పెదపాడు ఉపన్యాసము 27-4-29 ఆంధ్రదినపత్రికయందు జూచితిని. స్త్రీపునర్వివాహమును ప్రోత్సహించుచు నన్ను కూడ సంబోధించి గాంధిగారు చెప్పినట్లు అందుకలదు. తిరిగి వివాహమాడ నిచ్ఛగల వితంతువుల కది అనుకూలముగా నుండవచ్చును. కాని శేషించిన జీవితమునంతను బ్రహ్మచారిణిగఁ గడప నిశ్చయించిన నాకు ఆ ఉపన్యాసము దుర్భరముగనున్నది. అందలి కొన్ని వాక్యములు నాధర్మమునకుఁ గూడ కళంకము నాపాదించుచున్నట్లున్న వేమోయని చింతిల్లుచున్నాను.

నావయస్సు 21 సంవత్సరములు. నాభర్తగతించినందువల్ల ఈ ప్రపంచములో నానందింపవలసినదేదియు లేదని నేనెఱిఁగియే నాయాభరణముల నన్నింటిని కాలాను గుణముగ యుక్తమగు ధర్మమనిగ్రహించి గాంధిగారి ఖద్దరునిధికొసఁగితిని. స్వార్థత్యాగియు, దేశసేవకుఁడును, పరోపకారియు, ప్రేమించి పెండ్లియాడిన నాయనుంగు భర్తయనంతరము బ్రహ్మచారిణినై వారి ననుసరించుచు దైవభక్తిగలిగి దేశసేవజేయుటే నా ముఖ్యధర్మమని నేనెఱుఁగుదును. అట్లుచేయుటయే నాజీవితాశయము.

బ్రహ్మచారిణిగ నాధర్మముల నిర్వర్తించుటకు మహాత్మ గాంధిగారి యాశ్రమము సాధనాశ్రమముగ నుండునని యెంచి వారితోఁ గూడఁబోవుట కనుజ్ఞ గోరియుంటిని. వితంతువుల వివాహమాడ ప్రోత్సహించుటకన్న శేషించిన వారి జీవితకాలమంతయు బ్రహ్మచారిణులుగనేయుండి దేశమునకును, మతమునకును సేవజేయుట కనుకూలమగు

నట్లు ఈ ప్రాంతమున సాధనాశ్రమమును నెలకొల్పుటకు ప్రయత్నించువారికి నాశక్తి కొలఁది చేయగల సహాయమును జేతును.

మహాత్మాగాంధిజీవారు వారియాశ్రమమున నే నున్నంతకాలము నాయాదర్శముల కాదరణ జూపి విశంతూద్వాహములకన్న బ్రహ్మచర్యము నందలి పవిత్రత లోకమునకు వెల్లడించుటకెక్కువ కృషిసల్పునుగాక!"

ఇట్లు సేవకురాలు, ఎలమంచిలి. సత్యవతి దేవి.

తల్లీ! సత్యవతీదేవీ! ఆంధ్రస్త్రీల యశోగానము చేయుట కేర్పడిన 'గృహలక్ష్మి' పత్రిక పక్షమున నీకు మేము ధన్యవాదము లర్పించుచున్నాము. సర్వాభరణములును మహాత్మునకు నిలువుదోపు ఇచ్చిన నీవితరణశీలమునకు జయ వెట్టుచున్నాము. యావజ్జీవము బ్రహ్మచారిణిగ నుండ సంకల్పించిన నీ మనోధృఢిమకు అభివాదము లర్పించుచున్నాము. నీదగు ఆశ్రమవాసస్వీకార ప్రయత్నము ఫలోదయాంతమగు గాక యని హృదయపూర్వకముగఁ గోరుచున్నాము. నీత్యాగశీలము, పవిత్రభావము, పతిభక్తి స్త్రీ జనములకు జొదలభూషణమై వెలయుగాక యనిమనసార వాంఛించుచున్నాము. ఆధునిక కవి కుమారుకు నీయశోగాన మిట్లు చేయు మన్నాడు.

"అమ్మ! సత్యరో! నీకు బాల్యంబుగాని
నీగుణోన్నతి పెద్దయా నిర్ణయింప
నమృతకర రేఖ కధిక బాల్యంబుగాని
తద్విలాసంబునకుఁ బెద్దతనము గాదె?"

శ్రీ కస్తూరీ దేవీవిద్యాలయ శంకుస్థాపనము.—

మహాత్ములవారు నెల్లూరు పురమున కరుదెంచినపుడు శ్రీ కస్తూరీదేవి విద్యాలయమునకు శంకుస్థాపనము గావించిరి. పురమందిరమునకు సమీపమున ఆవిద్యాలయమునకు నూతనముగా కొంతస్థలము తీసికొనబడినది. శ్రీమతి పొణకా కనకమ్మగారి కార్యదీక్షనెఱిగియున్న మాకు అచిరకాలములో నాస్థలమున బ్రహ్మాండభవనములుతీరి విద్యాలయమునకు చక్కని మందిరము యేర్పడుసను విశ్వాసము దృఢమై నెలకొన్నది. శ్రీమతి కనకమ్మగారి కార్యదీక్షకు ఇప్పుడు వశ్యవాక్కులగు మహాత్ములవారి ఆశీర్వచనబలముతోడైనది. ఇక నీయుద్యమము ఫలోదయాంతమగుట సునిశ్చయము. శ్రమకోర్చి బందరు పురమునుండి ప్రత్యేకముగ నరుదెంచి కనకమ్మగారికి సర్వవిషయములందును చేదోడు వాదోడై ఈ మహోత్సవమునకు జవము జీవము ప్రసాదించిన శ్రీమతి ద్రోణంరాజు. లక్ష్మిబాయమ్మగారి సేవ మఱువరానిది. కే. శే. దిగుమర్తి. హనుమంతరాయసతి శ్రీకృష్ణాబాయిగారును, శ్రీమతి గుమ్మడిదల దుర్గాబాయమ్మగారును కూడ ఈ సందర్భమున అనంతమగు సేవచేసిరి. ఆత్మ జనోద్ధరణమునకై చీము నెత్తురులు వెచ్చించుచున్న ఈ రమణీమణులకు మాహృదయపూర్వక వందనము లర్పించుచున్నాము.

గ్రంథములు-పత్రికలు

ఆంధ్రపత్రిక-శుక్లసంవత్సరాది సంచిక.

వందనములతో నందుకొంటిమి. ముఖపత్రమున నెహ్రూమహాశయుడు 33 గుఱ్ఱముల బండిపై నూరేగుచు అతిసుందరముగ ముద్రింపబడి మిగుల ఆకర్షణీయముగ నున్నది. ఆవెనుక త్రివర్ణచిత్రపటములను చిత్తగించితిమి. అవి మొత్తము ఆఱున్నవి. అందు ఆంధ్ర చిత్రకారులు సిద్ధహస్తములతో చిత్రించిన గోదావరి నీలాటిరేవు, చిత్రకారుడు, నాగరాజు అనునవి చూచి పొంగిపోయితిమి. పిమ్మట సాధారణచిత్రములను తిలకించితిమి. కలకత్తా జాతీయసభ కన్నులకు కట్టినట్లైనది; భారత ప్రముఖుల నెందఱతోడనో పరిచితుల మైతిమి; ఆంధ్రనాయకుల నెందఱనో ఆరాధింపగల్గితిమి. అతిశయించిన ఆనందముతో అనంతరము తీరికమై వ్యాసములను వరుసవెంబడి పఠించితిమి. ఆంధ్రదేశమున జరుగుచున్న సారస్వతజిజ్ఞాసకు చక్కని దర్పణమై సంచిక ప్రకాశించుచున్నది కదా యని సంతోషించితిమి. శ్రీయుత కాట్రావులపల్లి రామమూర్తిగారి జోలపాట చదువుచుండగా అశాఘాతము తగిలిన గుఱ్ఱమువలె చకితులమైతిమి. రణతరంగమున అరవల్లి నరసింహాచార్యులుగారు వేదకాలమునాటి ఇంద్రుని దగ్గరకు గొంపోవఁ బోయితిమి. ఒక దానిని మించి ఒకటి ఒప్పుచున్న ఇందలి వ్యాసముల మేలెంతని ప్రత్యేకించి ఎంచగలము? సాలగ్రామములలో నొకప్పుడు జాత్యల్పపాషాణములుకూడ నుండును గాని ఈ సంచికయందలి వ్యాసములలో నొక్కటికూడ పొల్లువ్యాసము లేదనుట సాహసోక్తి కాజాలదు. అందుసచిత్రముగ నున్న అమరావతిస్తూపవిషయకవ్యాసము వెలలేని వానిలో వెలలేనిది. మొత్తముమీద సంచికయంతయు ౩౩౯ పుటలుగలిగి, 70 పుటల చిత్రములుగలిగి వెనుకటి సంచికలకంటె నెల్లవిధముల నుత్కృష్టమై సర్వాంగసుందరమై క్రొత్తతీరున నొప్పుచున్నది. ఆంధ్రతా ముద్రకు నిక్షేపభూమియగు ఈ సంచిక ప్రతిఆంధ్రగృహమునందును ఉండితీరవలెను. వెల చందాదారులకు ౧-౮-౦ ఇతరులకు ౨-౮-౦ మాత్రమే. వలయువారు—ఆంధ్రపత్రికా కార్యాలయము, 6, 7 తంబుశెట్టివీథి, మద్రాసు అని వ్రాయవలెను.

ఆంధ్ర సాహిత్యపరిషత్తు-ప్రభవ సంవత్సర కార్యనివేదనము---

మా కార్యస్థాన మలంకరించిన ఆంధ్రసాహిత్య పరిషత్తువారి ప్రభవ సంవత్సర కార్యనివేదనము సావధానముగ తిలకించితిమి. మదరాసు వీడి తూర్పుగోదావరి మండలమున కాకినాడ చేరిననాటనుండియు సాహిత్యపరిషత్తు పర్వరాశి వృద్ధిగాంచుచున్న విషయము నివేదిక వెల్లడించుచున్నది. ఇది సంతోషకరమగు విషయము.

ప్రకృతి.--

ఆరోగ్య విషయికమైన ఆంధ్ర మాసపత్రిక. 10-వ సంపుటము పదియవ సంచిక వందనములతో నందుకొంటిమి. ప్రకృతి మార్గముల ననుసరించుటచే ఆరోగ్యము ఎట్లు పొందవచ్చునో వివరించు వ్యాసములతో నెల నెలకు వెలువడుచుండును. ఏడాది చందా రు. 3. వలయువారు—మేనేజరు, ప్రకృతి ఆఫీసు, బెజవాడ- అని వ్రాయునది.